Elinkustannusten nousun vaikutus työssäkäyvien suomalaisten taloudelliseen hyvinvointiin

Nea Heikkinen

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu
Liiketalouden tutkinto
Opinnäytetyö
2023

Tiivistelmä

Tekijä(t)
Nea Heikkinen

Tutkinto
Tradenomi

Raportin/Opinnäytetyön nimi
Elinkustannusten nousun vaikutus työssäkäyvien suomalaisten taloudelliseen hyvinvointiin

Sivu- ja liitesivumäärä
59 + 29

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, miten vuosien 2022–2023 elinkustannusten nousu on vaikuttanut työssäkäyvien suomalaisten taloudelliseen hyvinvointiin. Jotta tavoitteeseen päästiin, toteutetussa tutkimuksessa kartoitettiin kohderyhmän talouden hallinnan taitoja sekä taloudellisen hyvinvoinnin tilaa ennen elinkustannusten nousua ja peilattiin niitä tämänhetkiseen taloudelliseen tilanteeseen. Lisäksi tutkittiin muutoksia kohderyhmän taloudellisen stressin kokemisessa, elintasossa ja kulutustavoissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli samalla herättää lukijaa pohtimaan omaa taloudellista hyvinvointiaan, sekä motivoida ja antaa uusia näkökulmia taloudellisen hyvinvoinnin kohentamiseen.

Opinnäytetyön tietoperusta on jaettu kahteen päälukuun. Ensimmäisessä pääluvussa käydään läpi taloudellisen hyvinvoinnin määritelmää, taloudellisen stressin ja kulutustapojen vaikutuksia taloudelliseen hyvinvointiin sekä oman talouden tuntemisen merkitystä. Toisessa pääluvussa syvennytään elinkustannusten nousuun vaikuttaneisiin tekijöihin vuosina 2022–2023. Luvussa käydään läpi globaalin maailmantalouden ilmiöitä ja vaikutuksia, inflaation kiihtymisen syitä ja seurauksia sekä Euroopan keskuspankin rahapolitiikkaa, ja miten tämä kaikki heijastuu suomalaisiin kotitalouksiin.

Opinnäytetyön empiirisessä osassa toteutettiin menetelmältään kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Tutkimuksen aineistoa kerättiin internetpohjaisen kyselylomakkeen avulla perusjoukolle, joka koostui työelämässä olevista suomalaisista. Kyselylomake luotiin Webropol-ohjelmalla ja sen saatekirjettä jaettiin LinkedInissa, Facebookissa sekä Instagramissa 5.-12.3.2023 aikana. Tuona aikana tutkimuskyselyyn vastasi yhteensä 100 henkilöä eri työtilanteista ympäri Suomen. Tiedonkeruun päätyttyä vastauksia analysoitiin ja havainnollistettiin Webropol-ohjelman omilla työkaluilla, IBM SPSS Statistics-ohjelmalla sekä Microsoft Excelin avulla.

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta elinkustannusten nousulla olleen vaikutusta useimpien taloudelliseen hyvinvointiin. Tämänhetkiseen taloudelliseen hyvinvointiin on vaikuttanut, kuinka paljon on ollut säästöjä yllättäviä taloudellisia menoja varten, millä tasolla talouden hallinnan taidot ovat sekä jonkin verran millainen tulotaso on. Kohderyhmän yleinen tyytyväisyys omasta taloudellisesta tilanteesta on laskenut ja useimmat pystyvät ylläpitämään haluamaansa elintasoa enää juuri ja juuri. Myös taloudellista stressiä koetaan useammin ja stressiä on lisännyt erityisesti säästöjen hupeneminen tai niiden puuttuminen kokonaan. Taloudellinen stressi ei vähene tulotason noustessa, vaan tutkimustulokset osoittavat, että stressi voi jopa lisääntyä. Kulutusta on vähennetty kaikilla osa-alueilla, joita tutkimuksessa käsiteltiin, ja yhä enemmän joudutaan miettimään mihin käytetään rahaa. Maailmantalouden epävarmuus huolestuttaa ja suurempia ostoksia on lykätty tulevaisuuteen. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että työssäkäyvien suomalaisten taloudellinen hyvinvointi on heikentynyt niin objektiivisesti määriteltynä kuin myös laajempana kokonaisuutena elinkustannusten nousun myötä.

Asiasanat
Taloudellinen hyvinvointi, taloudellinen stressi, elinkustannukset, maailmantalous, inflaatio, rahapolitiikka

Sisällys

1 Johdanto 1
1.1 Tavoite ja rajaus 1
1.2 Peittomatriisi 2
2 Taloudellinen hyvinvointi 3
2.1 Taloudellisen hyvinvoinnin määritelmä 3
2.2 Taloudellinen stressi 4
2.3 Kuluttaminen 5
2.4 Oman talouden tunteminen 6
3 Elinkustannusten nousuun vaikuttaneita tekijöitä vuosina 2022–2023 9
3.1 Muutokset elinkustannuksissa 9
3.2 Kriisiherkkä maailmantalous 12
3.3 Inflaation kiihtyminen 13
3.4 Euroopan keskuspankin rahapolitiikka 15
4 Tutkimuksen toteutus 18
4.1 Tutkimusmenetelmä 18
4.2 Kohderyhmä 19
4.3 Aineiston keruu 19
4.4 Analysointimenetelmät 23
5 Tutkimustulosten esittely 26
5.1 Taustatiedot 26
5.2 Henkilökohtaisen talouden hallinnan taidot 30
5.3 Taloudellinen tilanne ennen elinkustannusten nousua 32
5.4 Taloudellinen tilanne tällä hetkellä 35
5.5 Vastaukset viimeiseen avoimeen kysymykseen 41
5.6 Yhteenveto 43
6 Pohdinta 47
6.1 Johtopäätökset 47
6.2 Tutkimuksen arviointi 52
6.3 Oman oppimisen ja ammatillisen kehittymisen arviointi 56
Lähteet 57
Liitteet 60
Liite 1. Tutkimuskyselyn saatekirje 60
Liite 2. Kyselylomake 61
Liite 3. Vastaukset avoimeen kysymykseen 11 69
Liite 4. Vastaukset avoimeen kysymykseen 15 72

Liite 5. Vastaukset avoimeen kysymykseen 21 76
Liite 6. Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin: Varautuminen yllättäviin taloudellisiin menoihin ja yleinen tyytyväisyys taloudellisesta tilanteesta tällä hetkellä välinen riippuvuus 82
Liite 7. Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin: Tulojen riittäminen ylläpitämään haluttua elintasoa tällä hetkellä ja itsevarmuus talouden hallinnan taidoista välinen riippuvuus..... 83
Liite 8. Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin: Yleinen tyytyväisyys taloudellisesta tilanteesta tällä hetkellä ja elinkustannusten nousun takia en pysty kuluttamaan niin ekologisesti ja kestävästi kuin haluaisin välinen riippuvuus..... 84
Liite 9. Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin: Tulotaso ja yleinen tyytyväisyys taloudellisesta tilanteesta tällä hetkellä välinen riippuvuus 85
Liite 10. Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin: Tulotaso ja stressin kokeminen taloudellisesta tilanteesta tällä hetkellä välinen riippuvuus 86
Liite 11. Cronbachin alpha testaus kysymyksen 7 väittämiin..... 87
Liite 12. Cronbachin alpha testaus kysymyksen 17 väittämiin..... 88

1 Johdanto

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan helmikuussa 2022 käänsi talouden lupaavan toipumisen kahden koronavuoden jälkeen jälleen huonompaan suuntaan. Venäjän hyökkäys paitsi horjutti eurooppalaisen turvallisuusjärjestyksen perusteita, myös heikensi merkittävästi maailmantalouden tulevaisuudennäkymiä. Energiakriisin syntyminen ja inflaation kohoaminen jopa poikkeuslukemiin ovat aiheuttaneet rahan arvon heikkenemistä tavalla, jota ei ole nähty vuosikymmeniin. Tällä hetkellä Euroopan keskuspankin rahapolitiikka on avainasemassa, kun se joutuu tasapainoilemaan päätöksissään talouskehityksen sekä inflaation kutistamisen kanssa. Maailmantalouden epävakaus ja elinkustannusten nousu vaikuttavat nyt kaikkien arkeen. (Hiilamo & Karismo 15.12.2022; Rehn 29.9.2022.) Tapahtumat ovat heikentäneet kotitalouksien ostovoimaa, ja talousongelmat ovat osuneet yhä useampaan (Suomen Mielenterveys ry 2023).

1.1 Tavoite ja rajaus

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tutkia, miten vuosien 2022–2023 elinkustannusten nousu on vaikuttanut työelämässä olevien suomalaisten taloudelliseen hyvinvointiin. Kuten aikaisemmin todettiin, elinkustannusten nousu on vaikuttanut kaikkien arkeen, mutta millä tavoin se on heijastunut työssäkäyvien suomalaisten taloudelliseen hyvinvointiin, ja mitkä asiat tämänhetkiseen taloudellisen hyvinvoinnin tilaan ovat voineet vaikuttaa – joko positiivisesti tai negatiivisesti? Tästä pohdinnasta muodostuu opinnäytetyön pääongelma, eli miten elinkustannusten nousu on vaikuttanut työssäkäyvien suomalaisten taloudelliseen hyvinvointiin. Jotta voitaisiin tehdä syvempää analyysia aiheesta, on pääongelman tukena neljä alaongelmaa:

1. Mikä merkitys henkilökohtaisen talouden tuntemisella on elinkustannusten noustessa?
2. Millä tasolla kohderyhmän taloudellinen hyvinvointi oli ennen elinkustannusten nousua?
3. Milloin elinkustannusten nousu alkaa vaikuttamaan taloudelliseen hyvinvointiin?
4. Mitkä asiat kuluttamisessa ovat kriittisiä ja mitkä eivät niin kriittisiä elinkustannusten noustessa?

Opinnäytetyön tietoperusteinen osa on jaettu kahteen päälukuun. Ensimmäisessä pääluvussa käydään läpi taloudellisen hyvinvoinnin määritelmää, taloudellista stressiä ja kuluttamisen vaikutuksia taloudelliseen hyvinvointiin. Lisäksi perehdytään oman talouden tuntemisen merkitykseen taloudellisen hyvinvoinnin kannalta. Toisessa tietoperusteisessa pääluvussa siirrytään elinkustannusten nousuun vaikuttaviin tekijöihin vuosina 2022–2023. Ensimmäisenä esitellään merkittävimpiä muutoksia elinkustannuksissa, jonka jälkeen perehdytään globaalin maailmantalouden ilmiöihin sekä inflaation kiihtymisen syihin ja seurauksiin. Lopuksi syvennytään Euroopan keskuspankin rahapolitiikkaan, ja miten se heijastuu suomalaisiin kotitalouksiin.

Opinnäytetyön empiirisessä osassa toteutetaan menetelmältään kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Tutkimuksen aineiston keruu tapahtuu tutkimuskyselyn muodossa, jonka kohderyhmänä on työssäkäyvät suomalaiset. Tutkimuksessa vertaillaan kohderyhmän taloudellista hyvinvointia tällä hetkellä aikaan ennen elinkustannusten nousua. Aihealueena taloudellinen hyvinvointi on hyvin laaja ja monimutkainen kokonaisuus, mutta tutkimus on onnistuttu rajaamaan tietoperustassa käsiteltäviin taloudellisen hyvinvoinnin alueisiin, eli oman talouden tuntemiseen ja talouden hallinnan taitoihin, tyytyväisyyden tunteeseen omasta taloudesta, taloudelliseen stressin tuntemiseen, sekä kulutustapoihin. Tutkimuksen tuloksia peilataan lopuksi tietoperustaan, ja päädytään lopputulokseen siitä, miten elinkustannusten nousu on vaikuttanut työssäkäyvien suomalaisten taloudelliseen hyvinvointiin. Parhaassa tapauksessa tutkimuksen tulokset voivat myös opastaa taloudellisen hyvinvoinnin edistämisessä taloudellisen kriisin aikana, sekä lisätä lukijan tietoisuutta ja vastuuntuntoa omasta taloudestaan nyt ja tulevaisuudessa.

1.2 Peittomatriisi

Alla olevan peittomatriisin (taulukko 1) tarkoituksena on havainnollistaa toteutetun tutkimuksen alaongelmien, tietoperustan, kyselylomakkeen kysymysten sekä tutkimustulosten yhteneväistä kokonaisuutta.

Taulukko 1. Peittomatriisi

Alaongelma	Tietoperusta	Kyselylomakkeen kysymykset	Tulokset
Mikä merkitys henkilökohtaisen talouden tuntemisella on elinkustannusten noustessa?	2.1, 2.2, 2.3, 2.4 & 3.1	7, 8, 13, 14, 15, 16, 18, 21	5.2 & 5.6
Millä tasolla kohderyhmän taloudellinen hyvinvointi oli ennen elinkustannusten nousua?	2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4	9, 10, 11, 12	5.3 & 5.6
Milloin elinkustannusten nousu alkaa vaikuttamaan taloudelliseen hyvinvointiin?	2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 3.3, 3.4	6, 7, 8, 9, 10, 12, 15, 17, 21	5.4, 5.5 & 5.6
Mitkä asiat kuluttamisessa ovat kriittisiä ja mitkä eivät niin kriittisiä elinkustannusten noustessa?	2.1, 2.3, 2.4, 3.1	8, 17, 19, 20, 21	5.4, 5.5 & 5.6

2 Taloudellinen hyvinvointi

Opinnäytetyön tietoperusteisessa pääluvussa tarkastellaan taloudellista hyvinvointia ja sen määritelmää. Luvussa käsitellään myös taloudellista stressiä sekä nykypäivän kulutuskulttuuria, ja siihen vaikuttavia tekijöitä, sekä miten tämä kaikki heijastuu taloudelliseen hyvinvointiin. Lopuksi perehdytään oman talouden tuntemisen merkitykseen taloudellisen hyvinvoinnin kannalta.

2.1 Taloudellisen hyvinvoinnin määritelmä

Hyvinvointia voidaan pitää jokapäiväisen elämän voimavarana, jonka koostaa yhdessä sosiaaliset, taloudelliset sekä ympäristöolosuhteet. Taloudellinen hyvinvointi on siis yksi hyvinvoinnin osa-alueista. (World Health Organization s.a.) Taloudellisen hyvinvoinnin teoreettisen mallin pohjana voidaan pitää Abraham Maslown 1940-luvulla kehittämää tarvehierarkiaa. Maslown tarvehierarkiassa lyhyen tähtäimen välittömät fysiologiset tarpeet, kuten terveys, ravinto ja asuminen erotellaan pidemmän tähtäimen, kuten turvallisuuteen tähtäävistä tarpeista. Taloudellisesta näkökulmasta turvallisuuteen tähtääviin tarpeisiin voidaan lukea esimerkiksi eläkesäästämisen tai tulevaisuuteen sijoittamisen. Maslown tarvehierarkialla voidaan selittää sitä, miksi haastavissa taloudellisissa tilanteissa ihmiset keskittyvät lyhyen tähtäimen selviytymiseen, sillä on myös tilanteita, joissa omat arvot ja tärkeysjärjestykset vaikuttavat siihen, mitkä tarpeet täytetään ensimmäisenä. Fysiologisten tarpeiden ja turvallisuuden huomioinnin jälkeen, Maslow asettaa seuraavaksi tarpeeksi yhteenkuulumisen ja rakkauden tarpeen. Seuraavana on kunnioituksen saamisen tarve ja korkeimpana on itsensä toteuttamisen tarve. (Lassander 2020, 45.) Maslown tarvehierarkiaa havainnollistaa kuva 1.

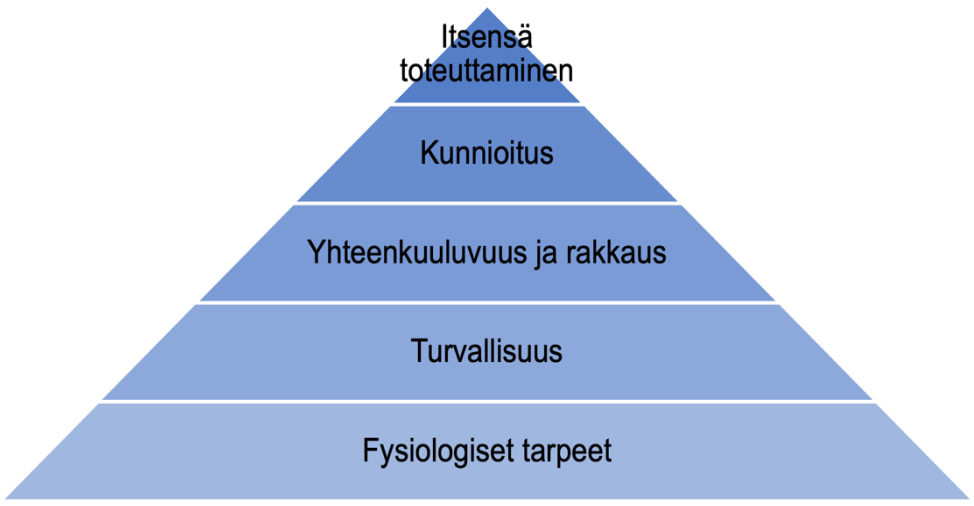

Kuva 1. Abraham Maslown tarvehierarkia (mukaillen Lassander 2020, 45)

Objektiivisesti määriteltynä taloudellinen hyvinvointi tarkoittaa vain riittävää tulotasoa, jolla pystyy ylläpitämään haluamaansa elintasoa (Lassander 2020, 16). Taloudellinen hyvinvointi voidaan kuitenkin myös määritellä laajemmin luottavaisuuden- ja turvallisuudentunteena omasta taloudesta.

Taloudellinen hyvinvointi on sitä, että ihminen pystyy hallitsemaan omaa talouttaan ja pärjäämään hyvin arjessa. Kun voi taloudellisesti hyvin, rahaa on tarpeeksi laskujen maksamiseen, sekä mahdollisten yllättävien kulujen hoitamiseen. Kun voi taloudellisesti hyvin, on itsevarma omasta taloudellisesta tilanteestaan ja pystyy tekemään taloudellisia tulevaisuuden suunnitelmia, jotka ovat omien tavoitteiden ja unelmien mukaisia. (The Hongkong and Shanghai Banking Corporation Limited s.a.)

Lassander (2020, 45) totesi aikaisemmin, että myös omat arvot ja mielipiteet vaikuttavat osaltaan taloudellisten tarpeiden järjestykseen ja täten taloudellisen hyvinvoinnin tuntemiseen. Taloudellinen hyvinvointi on hyvin monimutkainen kokonaisuus, ja tarkoittaa eri ihmisille eri asioita. Voidaankin todeta, että jokainen määrittelee oman taloudellisen hyvinvointinsa lopulta itse. Osakseen taloudellinen hyvinvointi perustuu myös uskomuksille ja ajatuksille, joita on kuultu ja opittu jo lapsuudessa. Oman taloudellisen hyvinvoinnin ratkaisevina tekijöinä on lisäksi tarvittavan koulutuksen ja taitojen saaminen, sekä asenne ja motivaatio tehdä töitä oman taloutensa eteen. (Kabadayi & O'Connor 2019, 7; Lassander 2020, 6.)

2.2 Taloudellinen stressi

Kuten aikaisemmin todettiin, taloudellinen hyvinvointi on osa kokonaisvaltaista hyvinvointia. Jos yksi hyvinvoinnin osa-alue on vaarantunut, saattaa se heijastua myös muille osa-alueille. Heikentyneellä taloudellisella hyvinvoinnilla voi olla negatiivisia sivuvaikutuksia muun muassa mielenterveyteen, fyysiseen terveyteen sekä ihmissuhteisiin. Taloudellisen hyvinvoinnin tila heijastuu myös onnellisuuteen, itsevarmuuteen sekä työntekoon ja sen tehokkuuteen. (Lassander 2020, 16; The Hongkong and Shanghai Banking Corporation Limited s.a.) Mikäli päätyy taloudelliseen ahdinkoon, voi olla vaikea vastata ulkopuolelta tuleviin taloudellisiin vaatimuksiin sekä saada varat riittämään välttämättömiin menoihin. Taloudellisessa stressissä myös taloudellisen hyvinvoinnin tavoittelu vaikeutuu. (Lassander 2020, 16) Taloudellinen stressi heijastuu myös elämänlaatuun ja yleiseen menestykseen elämässä, koska talousvaikeuksissa voi olla haastavaa arvostaa itseään sekä omaa toimintaansa. Aikaisemmat tutkimukset ovat myös osoittaneet, että erityisesti vaikeilla mielenterveysongelmilla ja taloudellisilla haasteilla on yhteys toisiinsa. (Lassander 2020, 50–51.)

Lassanderin (2020, 15) mukaan rahan puute on lähes poikkeuksetta tilastojen kärjessä arjen stressitekijöitä kysyttäessä. Myös häpeä rahasta puhuttaessa on yleistä. Raha ei ole koskaan merkityksetöntä ja sen merkitys liittyy usein siihen, mitä ajatellaan työnteosta, toimeentulosta, henkilökohtaisesta vastuusta tai yleisesti elämän tasapainosta. Kaikki tämä on taas yhteydessä siihen, millä tavoin lapsuudessa on viestitty rahasta ja sen kanssa toimimisesta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikille perheen lapsille syntyisi samanlaiset toiminta- tai suhtautumistavat rahaan. Lapsien kokemukset ovat yksilöllisiä ja yhteydessä muun muassa siihen, millainen temperamentti ja

persoonallisuus lapsille ajan myötä muotoutuu. Mitä enemmän jossain arkisessa asiassa, kuten rahassa, kohtaa häpeän ja vaikenemisen kulttuuria, sitä todennäköisemmin sen asian ajatteleminen aiheuttaa ahdistusta ja epämääräisen välttelyn halua läpi elämän. Tämä kaikki taas voi heijastua negatiivisesti taloudelliseen hyvinvointiin. (Lassander 2020, 7–11.)

Häpeän tunnetta, ahdistusta ja sosiaalisia ongelmia koetaan, vaikka talousvaikeudet ovat ajankohtaisia ja yleisiä (Haikola & Puputti 17.11.2020). On tärkeä tiedostaa, miten stressi taloudesta ja rahasta vaikuttaa omiin aivoihin ja päätösten tekemiseen. On myös ymmärrettävä, millainen taloudellinen tasapaino on hyväksi omalle mielenterveydelle ja mihin kiinnittää huomiota. Lisäksi on tiedostettava, miksi rahan käyttäminen merkitsee eri ihmisille hyvin erilaisia asioita. Vaikka rahaa voi mitata yksinkertaisesti euroina tai kuukausipalkkoina, kyse on kuitenkin aina siitä, mitä rahasta itse ajattelee ja miten siihen suhtautuu. (Lassander 2020, 11–13.)

2.3 Kuluttaminen

Talouden suhdanteiden heilahtelut vaikuttavat kotitalouksien taloudelliseen käyttäytymiseen ja kuluttamiseen. Kun taloussuhdanteet ovat myönteisiä, eivälttämätön kulutus yleensä kasvaa ja uskalletaan tehdä myös suurempia, investointityyppisiä hankintoja. Pääsääntöisesti tämä kulutuksen kasvu johtaa myös elintason ja yleisen hyvinvoinnin paranemiseen. Epävarmassa taloustilanteessa taas kotitaloudet vähentävät kulutustaan ja keskittyvät ensisijaisesti välttämättömiin hyödykkeisiin, kuten kuvattiin aikaisemmin luvussa 2.1 Maslown tarvehierarkian avulla. (Autio, Autio, Kylkilahti & Pantzar 2018, 122.) Vallitsevassa niukkuudessa kuluttajien on tehtävä jatkuvasti valintoja eri vaihtoehtojen välillä henkilökohtaisessa taloudessaan. Valinnoista aiheutuvaa menetystä kutsutaan myös vaihtoehtoiskustannukseksi, joka on parhaimman menetetyn vaihtoehdon hyöty. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 1 alaluku Vaihtoehtoiskustannukset.)

Puhuttaessa nykypäivän kulutuskulttuurista, suurin osa on sitä mieltä, että liika raha ei ole hyväksi hyvinvoinnille, mutta monet silti myöntävät, että uusien tavaroiden ostaminen tuottaa mielihyvää. Ihmiset eivät halua nähdä itseään materialistisina, mutta rahaa pitää kuitenkin olla sen verran, että on vapaus tehdä mitä haluaa, asua missä haluaa ja tehdä haluamaansa työtä. Tutkijat myös uskovat, että kuluttaminen ja rahankäyttö tulevat muuttumaan perusteellisesti tulevaisuudessa. Tulevaisuuden suuntana on ekologisuus, minimalismi sekä laadukkaasti ja eettisesti tuotetut tavarat. Materian sijaan vähemmän on enemmän -ajattelu, sekä ajan ja elämänkokemusten arvostaminen tulevat korostumaan. (Lassander 2020, 93–94.)

Ekologisuus on siis yksi kulutukseen liittyvistä suurista kysymyksistä nyt ja tulevaisuudessa, vaikka ekologinen kuluttaminen ja hyvinvoinnin kokeminen nähdäänkin joskus vastakkaisina. Tämä väite pohjautuu siihen, että kun ottaa ekologisuuden huomioon, siitä seuraa kuluttamisen rajoittamista,

ja valintoja, jotka saattavat kustantaa enemmän sekä vaikeuttaa arjen sujuvuutta. Jos esimerkiksi luopuu autonkäytöstä, on sidoksissa julkiseen liikenteeseen, ja joutuu käyttämään enemmän aikaa kävelyyn tai esimerkiksi pyöräilyyn. Ekologisten valintojen tekeminen vaatii halua selvittää ympäristölle kestäviä vaihtoehtoja, mutta tutkijat ovat kuitenkin sitä mieltä, että mitä enemmän näitä valintoja tekee, sitä parempi on kokonaisvaltainen hyvinvointi. Ekologinen ajattelu voi muun muassa kohentaa itsetuntoa ja lisätä yhteisöllistä kokemusta. Ennen kaikkea niin taloudellista, kuin myös yleistä hyvinvointia parantaa asioiden tekeminen omien arvojen ja tavoitteiden mukaisesti. Lisäksi tietoisuus omista tuntemuksista ja ajatuksista nykyhetkessä parantavat yleistä hyvinvointia. (Lassander 2020, 93.)

Jotta yhteiskunta voisi lisätä ihmisten hyvinvointia, materiaalisen hyvinvoinnin sijasta pitäisi Lassanderin (2020, 94) mukaan edistää tasa-arvoa, sosiaalisia turvaverkkoja ja vapautta elää omannäköistä elämää niin työssä, kuin myös vapaa-ajalla. Kulutuskäyttäytymiseen vaikuttavat monet eri tekijät ja kuluttaminen ei ole läheskään aina pakon sanelemaa tarpeiden täyttämistä. Kun käyttää rahaa asioihin, jotka eivät ole tarpeita vaan haluja, tulee varmistaa, että ne tuottavat aidosti itselle iloa ja rikastuttavat elämää. Yksinkertaisuudessaan tulee siis varmistaa, että omat kulutusvalinnat vastaavat omia arvoja. (Lassander 2020, 100.) Lassander (2020, 25) toteaa tämän tietoisten valintojen tekemisen olevan keskeinen osa sekä taloudellista hyvinvointia että viisasta rahankäyttöä.

2.4 Oman talouden tunteminen

Kabadayi ja O'Connor (2019, 3) nostavat esille huolestuttavat tutkimustulokset siitä, miten kuluttajat elävät taloudellisesti niin sanotusti reunalla, eikä monilla ole keinoja selviytyä mahdollisesta talouskriisistä. Tuloksista huolimatta vuonna 2018 tehdyssä tutkimuskyselyssä vastaajat kokivat voivansa taloudellisesti hyvin ja tuntevansa taloudellisen tilanteensa turvalliseksi. Tämä havainnollistaa eron kuluttajien todellisen taloudellisen tilanteen sekä heidän kokemansa taloudellisen tilanteensa välillä. Tulokset korostavat sitä, kuinka heikosti oikeasti tiedetään kuluttajien taloudellisesta hyvinvoinnista. (Kabadayi & O'Connor 2019, 3.) On myös havaittu, että suomalaisten velkaantumisaste on kohonnut jyrkästi viime vuosina, joka kertoo siitä, että yhä useammalla tulot ja menot eivät ole tasapainossa. Tämänhetkinen epävarma maailmantilanne ja elinkustannusten nousu ennustaa talousongelmia sekä -huolia myös keskituloisille kotitalouksille. (Suomen Mielenterveys ry 2023.)

Oman talouden tuntemiseen auttaa konkreettinen harjoittelu askel askeleelta. Taloudellista tilannetta olisi hyvä myös tarkastella ulkopuolisen silmin, jotta pystyy hahmottamaan kokonaiskuvan. (Lassander 2020, 6–7.) Monella saattaa olla paljon tietoa taloudesta sinänsä, mutta harvat ovat saaneet opetusta tai konkreettisia neuvoja henkilökohtaisen talouden hoitamiseen tai tietoa asioista, jotka vaikuttavat taloudellisten päätösten tekemiseen. Nämä tiedot ja taidot vaikuttavat

elämän hallintaan ja itsenäisyyteen, mahdollisuuksiin toteuttaa omia unelmia, sekä kykyyn ymmärtää muiden taloudellisia ongelmia. Realistisen käsityksen muodostaminen omasta taloudesta myös auttaa sekä pienien että suurien valintojen tekemisessä. (Lassander 2020, 12.)

Kun alkaa arvioimaan omaa taloudellista tilannettaan, ensimmäisenä askeleena tulisi laskea omien tulojen ja menojen suhde, eli budjetti. Tuloihin luetaan muun muassa palkat, mahdolliset työttömyys-, sairaus-, ja asumistuet sekä lapsilisät. Tulojen lisäksi on kartoitettava kaikki menot kuten asumis-, matkustus-, vakuutus-, laina- ja ruokakustannukset sekä vaateostokset. Menoja kirjatessa on tärkeä huomioida myös niin sanotut hupimenot, kuten esimerkiksi ravintoloissa syömiset ja juomiset. Kun tulot ja menot kirjaa ylös päivittäin yhden kuukauden ajan, saa kokonaiskuvan kuukauden budjetista. Kun kuukauden budjetti on selvillä, pystyy tekemään suunnitelmia myös tuleville kuukausille. Kun menoja ja tuloja on kirjannut pidemmän aikaa, on myös helpompi arvioida niitä tarkemmin, ja miettiä mitkä menot ovat välttämättömiä ja mitkä eivät niin välttämättömiä. Tämä tilannekartoitus auttaa hahmottamaan, mitä kuukausittain ansaitsee ja kuluttaa, sekä arvioimaan sitä, miten hyvin oma talous on hallinnassa. (Kuluttajaliitto s.a.; Lassander 2020, 101.) Lassander (2020, 101) myös korostaa, että miten oman taloudellisen tilanteensa lopulta näkee, riippuu pitkälti omista arvoista.

Yleisesti ajatellaan, että tulotaso vaikuttaa positiivisesti taloudelliseen hyvinvointiin. Tulot ovat toki avainasemassa taloudellisessa hyvinvoinnissa ja sen arvioimisessa, mutta on hyvä huomata, että taloudellinen hyvinvointi ei kasva lineaarisesti samassa tasossa tulojen noustessa. Tulojen noustessa merkittävin kohennus taloudelliseen hyvinvointiin tapahtuu alemmilla tulotasoilla, kun taas korkeatuloisilla tulojen nousu ei enää juurikaan vaikuta heidän taloudelliseen hyvinvointiinsa. (Kabadayi & O'Connor 2019, 1043–1044.) On myös hyvä huomata, että jollekin voi riittää 2 000 euron kuukausitulot mieluisaan elämään ilman rahahuolia, kun taas toinen voi tarvita 10 000 euroa kuukaudessa ylläpitääkseen haluamaansa elintasoa (Lassander 2020, 13; Pöysti s.a.). On jopa havaittavissa, että onnellisuuden kokemus vähenee ja stressi ja tyytymättömyys elämästä kasvavat tulotason noustessa merkittävän korkeaksi. Tutkijat ovat myös huomanneet, että omaan tulotasoon tyytyväiset henkilöt arvioivat tulotasonsa paremmaksi kuin ne, jotka ovat siihen tyytymättömiä huolimatta heidän varsinaisesta konkreettisesta tulotasostansa. (Lassander 2020, 13.) Tyytyväisyys omasta taloudellisesta tilanteesta riippuu myös pitkälti siitä, mihin on tottunut, mihin sitä vertaa, sekä millainen ympärillä olevien ihmisten taloudellinen tilanne on (Lassander 2020, 37).

Taloudellisen hyvinvoinnin kannalta oleellisena osana on tulojen lisäksi myös varallisuus. Varallisuutta voi olla esimerkiksi omistusasunto, metsä, talletukset tai muut sijoitukset. Varallisuudella on yhtymäkohta tuloihin, sillä tulot kasvattavat varallisuutta silloin, kun niistä jää yli säästöiksi. Tulot voivat olla pienet, mutta silti voi olla paljon varallisuutta, jolla kompensoida tulojen pienuutta

käyttämällä varallisuutta elinkustannuksiin. Varallisuuden arvo voi muuttua eri syistä. Esimerkiksi varallisuus kasvaa, jos tulot ovat suuremmat kuin menot ja laskee, jos menot ovat suuremmat kuin tulot. Toinen varallisuuden arvoa muuttava tekijä ovat hintamuutokset eli hallussapitovoitot tai -tappiot. Esimerkiksi asuntojen hinnat voivat nousta tai laskea ja osakekurssit kohota tai romahtaa talouden suhdanteiden mukaisesti. Lisäksi yksi varallisuuden arvoa muuttava tekijä on pääomansiirrot, kuten perintö tai velan anteeksianto. Myös poikkeukselliset tapahtumat, kuten metsän tuhoutuminen myrskyssä tai talon sodassa muuttavat varallisuutta. (Savela 4.3.2015.)

Omaa taloudellista hyvinvointia arvioidessa tulee siis selvittää, pystyykö nykyisillä tuloilla ja varallisuudella ylläpitämään haluamaansa elintasoa niin, että rahaa jää yli myös säästöön yllättävien menojen varalle. Mikäli oman budjetin laskemisen jälkeen menot kuitenkin ylittävät tulot, tulisi miettiä, mistä kuluista voisi mahdollisesti vähentää tai vastaavasti, miten pystyisi kasvattamaan ansioitaan. (Fiksukuluttaja s.a.) Jokaisen tulisi olla varautunut tuleviin taloudellisiin menoihin, jotka saattavat olla myös yllättävän mittavia ja ennalta arvaamattomia. Tätä ennakointiin liittyvää perustetta pitää rahaa hallussa kutsutaan myös varautumismotiiviksi. Osan omaisuudesta tulisi olla rahana tai ainakin nopeasti rahaksi muutettavissa, jotta tulevista menoista selviäisi ilman ongelmia. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 9 alaluku Rahan kysyntä.)

Käsitykseen omasta taloudellisesta hyvinvoinnista liittyy merkittävästi suhde ja asenteet rahaan sekä talouden hallintaan. Taloudellinen hyvinvointi voi myös vaihdella, eikä se välttämättä johdu siitä, että tulotasossa tai velkaantumisessa tapahtuisi muutoksia. On myös hyvä muistaa, että vaikka kahdella ihmisellä olisi samanlainen tulotaso, he voivat olla valinnoiltaan ja arvoiltaan erilaisia, jolloin myös kokemus taloudellisesta hyvinvoinnista on hyvin erilainen. (Lassander 2020, 45.) Lassander (2020, 102) kuitenkin myös huomauttaa, että vaikka käsitykset omasta taloudellisesta hyvinvoinnista ovat hyvin yksilöllisiä, olisi kaikkien tärkeä suunnata katse säännöllisesti omaan taloudelliseen tilanteeseensa ja hallita sen suuntaa.

3 Elinkustannusten nousuun vaikuttaneita tekijöitä vuosina 2022–2023

Opinnäytetyön toisessa tietoperusteisessa pääluvussa käsitellään elinkustannusten nousua sekä siihen vaikuttaneita tekijöitä vuosina 2022–2023. Luvussa perehdytään globalisaatioon ja sen vaikutuksiin maailmantaloudessa. Lisäksi syvennytään inflaation kiihtymiseen ja Euroopan keskuspankin rahapolitiikkaan sen taistellessa kohonnutta inflaatiota vastaan, sekä siihen, miten tämä kaikki heijastuu suomalaisiin kotitalouksiin.

3.1 Muutokset elinkustannuksissa

Elinkustannuksilla tarkoitetaan yleisiä elämisen kustannuksia, kuten asumiskustannuksia, eri tavaroiden ja palveluiden kuluttamista, ruokaostoksia sekä terveydenhoidon kustannuksia. Tilastokeskuksen kuluttajahintaindeksi seuraa kotitalouksien Suomessa kuluttamien elinkustannusten hintakehitystä kuukausittain. (Tilastokeskus 2023b). Kuluttajahintaindeksi perustuu laskukaavaan, jossa eri hyödykkeiden hinnat painotetaan yhteen niiden kulutusosuuksilla. Myös muut Euroopan unionin jäsenmaat tuottavat kansallista kuluttajahintaindeksiä ja tämän lisäksi yhdenmukaistettua kuluttajahintaindeksiä. Yhdenmukaistetun kuluttajahintaindeksin pääasiallinen käyttötarkoitus on vertailla Euroopan unionin maiden välisiä inflaatiokehityksiä ja Euroopan keskuspankki käyttää tätä rahapolitiikassaan inflaation mittarina. (Tilastokeskus s.a.)

Kuvasta 2 voidaan tarkastella kuluttajahintaindeksin kehitystä vuoden 2018 helmikuusta vuoden 2023 helmikuuhun. Kuluttajahintaindeksin perusajankohdan, eli vuoden 2015, pistelukua merkitään yleensä luvulla sata. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi helmikuussa 2023 pisteluku oli 118,98 eli kuluttajahintaindeksin hyödykkeiden hinnat olivat keskimäärin nousseet noin 19 prosenttia perusajankohdasta. (Tilastokeskus 2023b.)

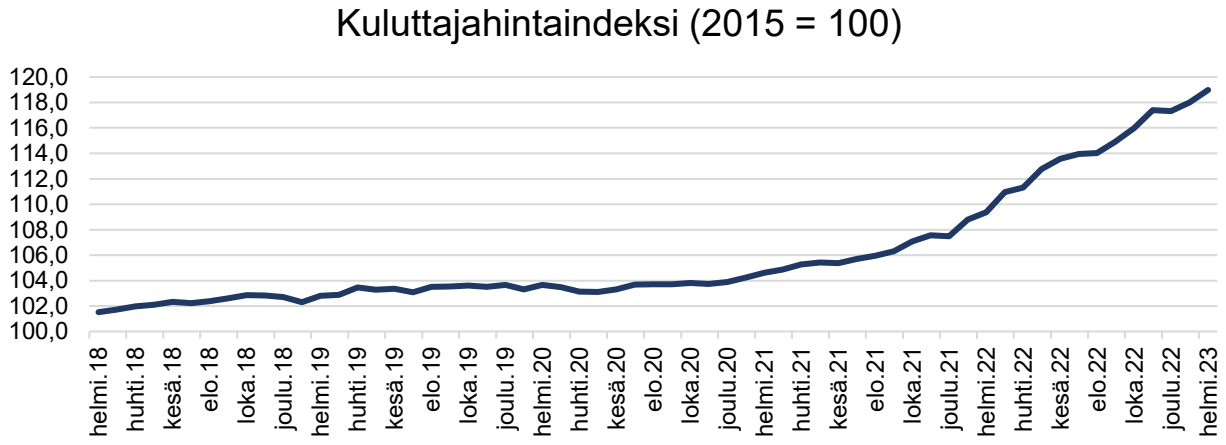

Kuva 2. Kuluttajahintaindeksin kehitys helmikuu 2018 – helmikuu 2023 (Tilastokeskus 2023b)

Taloudessa hintojen nopeasta noususta on monenlaista haittaa ja se aiheuttaa epävarmuutta niin kuluttajille kuin myös yrityksille (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 7 alaluku Nopean inflaation haitat). Muun muassa elintarvikkeet olivat vuoden 2022 joulukuussa noin 16 prosenttia kalliimpia verrattuna vuoden takaiseen. Elintarvikkeiden hintojen nousu on näkynyt eniten jauhojen, munien, voin, suurimoiden ja siipikarjan lihan hinnoissa (kuva 3). Vähiten taas, eli noin 5 prosenttia verrattuna vuoden 2021 joulukuuhun, olivat kallistuneet energiajuomat, hedelmä- ja vihannesmehut sekä mausteyrtit. Elintarvikkeiden hintojen nousun taustalla on koronapandemian ja Venäjän hyökkäyssodan lisäksi myös erityisesti kallistuneet lannoitteet ja energiakriisi. Elintarvikkeiden hintojen arvioidaan kallistuvan vielä entisestään ja hintojen nousu osaltaan kasvattaa yleistä inflaatiota. Lopulta hintojen nousu tulee kuitenkin taittumaan ja hinnat voivat jopa laskea, mutta yleinen hintataso tulee säilymään silti totuttua korkeampana. (Pantzar & Viita 13.1.2023.)

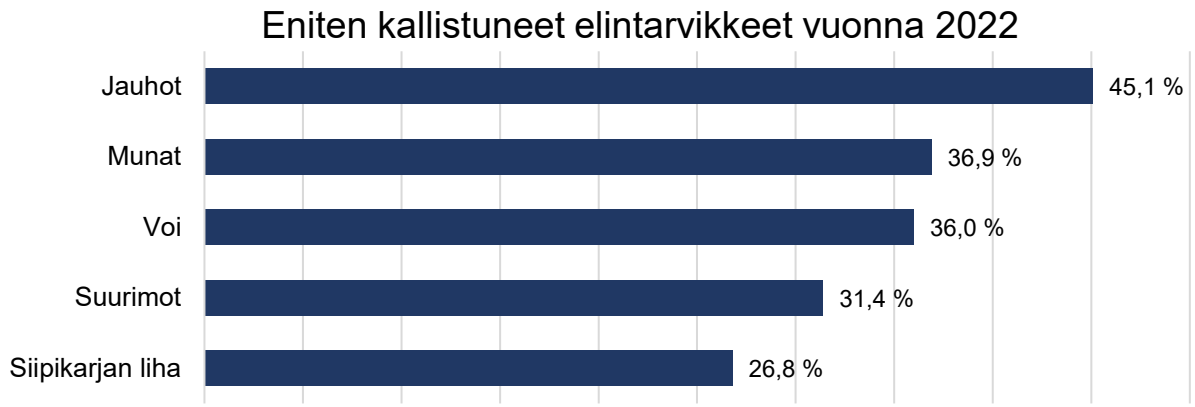

Kuva 3. Eniten kallistuneet elintarvikkeet vuonna 2022 (mukaillen Pantzar & Viita 13.1.2023)

Elintarvikkeiden hintojen nousun lisäksi myös asumisen kustannukset ovat nousseet. Sekä omistusasumisen että vuokra-asumisen kustannuksia on nostanut sähkön, veden sekä lämmityksen hintojennousut. (Nortio 14.11.2022.) Tilastokeskus (2023g) muun muassa ilmoitti, että kotitaloudet maksoivat sähköstä enemmän kuin koskaan aikaisemmin vuoden 2022 viimeisellä neljänneksellä, joka oli jopa 41–49 prosenttia enemmän kuin edeltävänä vuonna. Vuokrien hintoja on myös saatettu nostaa, jos asunnon vuokra on sidottu kuluttajahintaindeksiin. Kovimmin asumiskustannusten nousu on kuitenkin iskenyt omistusasujiin, sillä kohonnut inflaatio on aiheuttanut tuntuvan korkojen nousun. Esimerkiksi 100 000 euron asuntolainan korkokulut ovat saattaneet kohota vuodessa noin 1 000 eurosta jopa yli 3 000 euroon. (Nortio 14.11.2022; S-Pankki 3.1.2023.) Nortio (14.11.2022) toteaa korkojen nousun johtavan siihen, että asuntovelallisten kulutuksesta katoaa yli 2 miljardia euroa vuodessa asumismenojen hoitamiseen, joka vastaa samaa summaa, mikä katosi matkailu- ja ravintola-alan liikevaihdosta koronaviruspandemian takia vuonna 2020.

Asumiskustannusten ja elintarvikkeiden hintojen nousun lisäksi myös ajoneuvojen polttoainekulut ovat kohonneet (Nortio 14.11.2022; Tilastokeskus 2023f). Erityisesti polttoaineiden hintojen nousu iskee haja-asutusalueisiin, joissa käytetään työmatkoihin pääasiassa omaa autoa, koska työmatkat ovat pitkiä ja julkinen liikenne vähäistä. Polttoainekulut ovat jopa voineet nousta yli joidenkin kuluttajien sietorajan. (Nortio 14.11.2022.) Kevyt polttoöljyn, dieselin, bensiini 95 E 10 ja bensiini 98 E 5 litramääräisten keskihintojen kehitystä vuoden 2020 tammikuusta vuoden 2023 helmikuuhun voi tarkastella kuvasta 4.

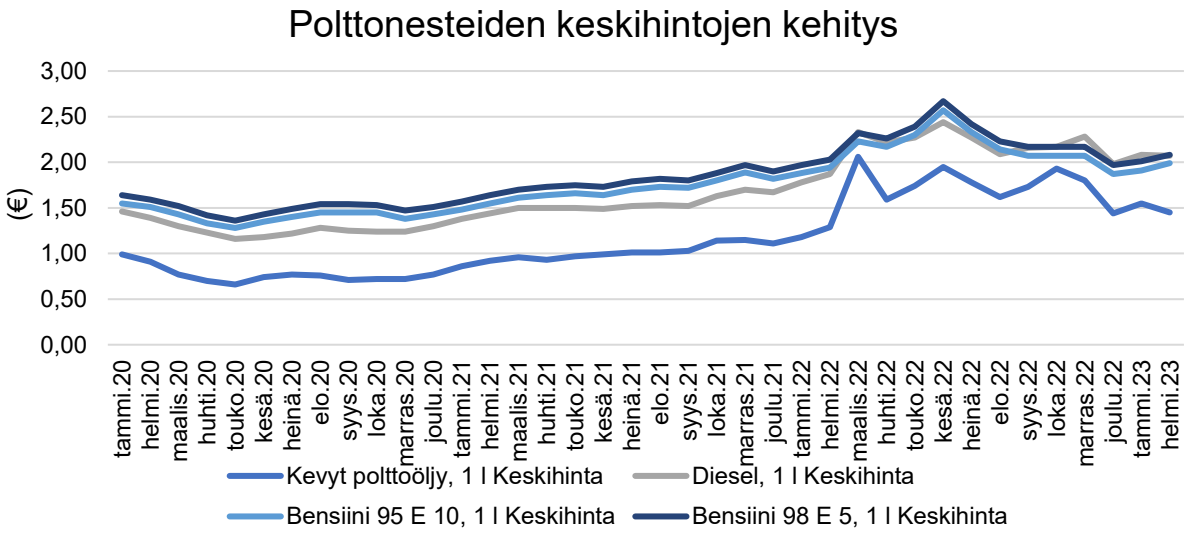

Kuva 4. Polttonesteiden keskihintojen kehitys tammikuu 2020 – helmikuu 2023 (Tilastokeskus 2023f)

Kotitalouksien ostovoiman heiketessä valintoja joudutaan tekemään sekä eri elämänalueilla että niiden välillä. Kuluttajat valitsevat ruokaostoksilla halvempia hedelmiä kalliiden sijaan tai toisaalta ostavat monipuolisemmin hedelmiä, mutta tinkivät esimerkiksi harrastuksista. Jos ostovoima heikkenee yli sietorajan, paineet elää velaksi kasvavat. (Nortio 14.11.2022.) Suomen Pankin pääjohtaja Olli Rehn (29.9.2022) kuitenkin huomauttaa, että suomalaisten taloudellista tilannetta voi helpottaa jonkin verran se, että monet sosiaalietuudet nousevat automaattisesti silloin, kun elinkustannukset nousevat. Myös hyvänä uutisena uudenlainen kulutustapa on syntynyt pitkälti koronaviruspandemian seurauksena. Arvomaailmat ovat muuttuneet ja ihmiset ovat nykyään tyytyväisempiä vähempään. Koronaviruspandemian aikana myös kotitalouksien säästämisaste kääntyi positiiviseksi. Elinkustannusten nousu ja ostovoiman heikko kehitys on kuitenkin johtanut siihen, että kotitaloudet joutuvat nyt turvautumaan kerryttämiinsä säästöihin ja säästämisaste on kääntynyt negatiiviseksi. (Euro & talous 16.12.2022; Nortio 14.11.2022.)

Vuosien 2022–2023 inflaation nopeaan kiihtymiseen ja elinkustannusten nousuun on johtanut koronaviruspandemian jälkeen lisääntynyt kysyntä ja tarjontavaikeudet. Lisäksi tilannetta vaikeuttaa Venäjän käynnistämä hyökkäyssota Ukrainaan, sekä tästä johtanut energiakriisin syntyminen. (S-Pankki 3.1.2023.) Kuten aikaisemmin todettiin, elinkustannusten nousu on haastanut kaikkia – niin kotitalouksia kuin myös yrityksiä. Lindholm ja Kettunen (2016, Lukijalle) toteavat, että valtioiden välinen keskinäisriippuvuus on lisääntynyt globalisaation myötä ja monien hyötyjen ohella globalisoituminen on tehnyt maailmantaloudesta kriisiherkän. Nyt suuri kysymys onkin, onko globaalia maailmantaloutta mahdollista enää hallita?

3.2 Kriisiherkkä maailmantalous

Globalisaatio tarkoittaa eri maiden ja alueiden tiivistä yhteistyötä ympäri maapallon. Talouden globalisoituminen on olennainen osa maailman globalisoitumista, ja sillä on ollut suuri vaikutus kaikkien arkeen. Talouden globalisaation on mahdollistanut kansainväliset kaupan säätelyt sekä tullien purut. Tätä kansainvälisen kaupan kehitystä kutsutaan myös vapaakaupaksi. (Kotiranta s.a.) Taloudelle globalisaatio on merkinnyt muun muassa lisääntynyttä tavaroiden, palveluiden, työvoiman sekä pääoman liikkumista yli kansallisten rajojen. Globalisaatio on kuitenkin myös aiheuttanut haasteita tuotannon tehostumisen, nopeutuneen talouskasvun sekä laajentuneiden kulutusmahdollisuuksien ohella. Globaalissa taloudessa kaikki vaikuttaa kaikkeen ja globaali talous on riippuvainen muun muassa kansainvälisestä politiikasta sekä ekologisesta ja sosiaalisesta kehityksestä. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 1 alaluku Globaali talous.) Koronaviruspandemia ja Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainaan ovat esimerkkejä haasteista, jotka globalisaation johdosta vaikuttavat heikentävästi kansainväliseen talouskehitykseen.

Nykyinen globalisoitunut talous on hyvin monimutkainen kokonaisuus. Sekä maiden että eri yritysten keskinäisriippuvuus on erittäin vahvaa ja myös usein ennalta-arvaamatonta. Tämä tarkoittaa sitä, että jo yhden merkittävän maan ongelmat heijastuvat nopeasti myös muihin maihin, ja tämä asettaa sekä talouspolitiikalle että yritystoiminnalle kovia vaatimuksia. Globaalin talouden tapahtumat välittyvät maasta toiseen rahoitusmarkkinoiden ja kansainvälisen kaupan kautta. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 11 alaluku Voiko globaalia taloutta hallita?) Globaaleilla ennalta-arvaamattomilla ja merkityksellisillä tapahtumilla, kuten erilaisten kansainvälisten konfliktien syntymisellä, on vaikutusta poliittisten suhteiden lisäksi niin kauppasuhteisiin kuin myös investointien ja yritystoiminnan maantieteelliseen sijoittumiseen (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 12 alaluku Konfliktit ja jännitteet vaikuttavat maailman talouteen).

Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainaan on eristänyt Venäjän suuresta osasta muuta maailmantaloutta. Tapahtumat ovat vaikuttaneet ympäri maailmaa yrityksiin ja kotitalouksiin aiheuttaen muun muassa erilaisia pakotteita, energiakriisin syntymisen sekä kiihtyvää inflaatiota. Sota ja

tämän kärjistämä energiakriisi vaikuttavat merkittävästi Euroopan talouden kasvuun ja heikentävät samalla myös Suomen taloutta ja kuluttajien luottamusta. (Euro & talous 16.12.2022.) Kuluttajien luottamuksella tarkoitetaan kuluttajien arvioita ja odotuksia omasta sekä Suomen taloudesta. Se kuvastaa myös kuluttajien aikomuksia tehdä hankintoja, säästää ja ottaa lainaa. Tilastokeskus seuraa kuukausittain kuluttajien luottamusta ja tietoa kerätään verkko- ja puhelinkyselyillä kuluttajien luottamusindikaattoriin. (Tilastokeskus 2023e.) Kuva 5 havainnollistaa kuluttajien luottamusindikaattorin kehitystä tammikuusta 2018 vuoden 2023 helmikuuhun. Kuvasta voi havaita niin koronaviruspandemian kuin myös Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksen kuluttajien luottamukseen.

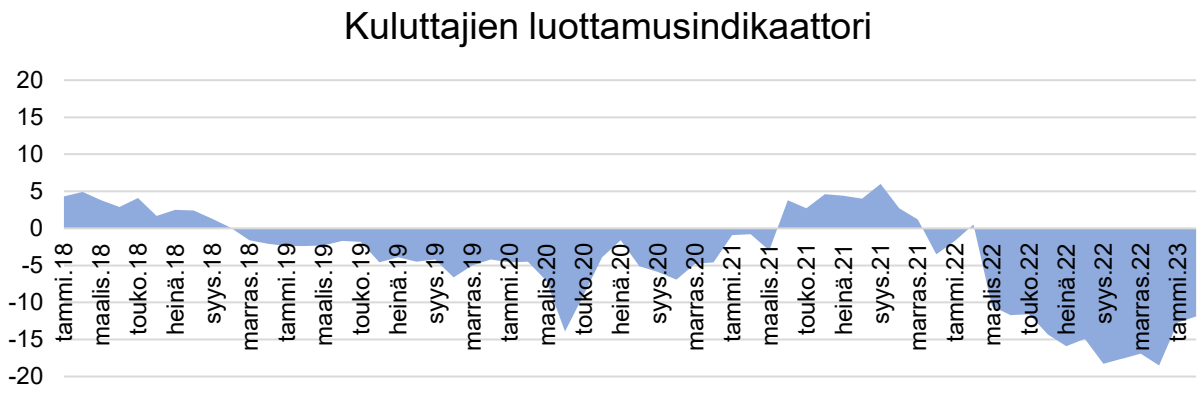

Kuva 5. Kuluttajien luottamusindikaattorin kehitys tammikuu 2018 – helmikuu 2023 (Tilastokeskus 2023f)

Inflaation kehitys on rahapolitiikan vastuulla, ja Euroopan keskuspankki onkin merkittävässä roolissa taistellessaan energiakriisiä ja inflaatiota vastaan. Kuten kuitenkin voidaan nähdä, talouden suhdanteiden kehitys koostuu monista eri elementeistä ja globaalin talouskehityksen tarkka ennustaminen on mahdotonta. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 11 alaluku Voiko globaalia taloutta hallita?; Rehn 29.9.2022.) Koronaviruspandemia ja sota Euroopassa ovat osoittaneet, kuinka haavoittuvainen nyky-yhteiskunta on, ja kuinka yllättävät asiat voivat muuttaa talouskehityksen suuntaa.

3.3 Inflaation kiihtyminen

Hintojen noustessa rahan ostovoima heikkenee eli käytännössä samalla rahamäärällä pystytään ostamaan vähemmän hyödykkeitä kuin aikaisemmin. Tätä yleisen hintatason nousua kutsutaan inflaatioksi, jonka tavoitellaan euroalueella pysyvän noin 2 prosentin vauhdissa keskipitkällä aikavälillä. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 7 alaluku Inflaatio; Suomen Pankki s.a.) Inflaatiota voidaan mitata ja seurata erilaisilla hintaindekseillä – yleisimpänä kuluttajahintaindeksillä, kuten aikaisemmin todettiin. Inflaatiota voi aiheutua monista eri tekijöistä, mutta pohjimmiltaan inflaatiossa on kyse liikkeellä olevan rahan määrään liittyvästä ilmiöstä. Lyhyellä aikavälillä inflaatiossa on kyse talouden kokonaiskysynnän vaihtelusta, mutta myös kansainvälisen kaupan laajentumisella ja

globalisaatiolla on olennainen vaikutus hintakehitykseen. (Lindholm, T. & Kettunen, J. 2016, Luku 7 alaluku Inflaation syitä.)

Yksi talouspolitiikan tärkeimmistä tavoitteista on hidas inflaatio ja yleensäkin inflaation ehkäiseminen. Nopea inflaatio sekä pelko inflaatiovauhdin vaihtelusta lisäävät epävarmuutta ja vaikeuttavat yritysten toimintaa, koska tulevaisuuden tuottojen ja kulujen arviointi on hyvin haasteellista. Tämä johtaa siihen, että investoinnit voivat jäädä merkityksettömän vähäisiksi ja puolestaan heikentää työllisyyttä sekä talouden kasvua ja sen uudistumista. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 7 alaluku Nopean inflaation haitat.) Jos yritysjohtajat ennustavat, että yleinen hintataso tulee nousemaan ensi vuonna, pyrkivät he vastaavasti nostamaan myymiensä tuotteiden hintoja. Hintojen muutoksiin vaikuttaa yritysten toiminnan lisäksi myös kuluttajien odotukset tulevasta hintakehityksestä. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 7 alaluku Inflaation syitä.)

Rehn (29.9.2022) toteaa energian olevan inflaation tärkein ajuri, ja siksi vuonna 2022 syntynyt energiakriisi onkin vaikuttanut merkittävästi inflaation kehitykseen. Euroalueella energia kattaa noin puolet kokonaisinflaatiosta ja välillisesti vielä enemmän. Kuten aikaisemmin esiteltiin, haastavien maailmantilanteiden johdosta useiden tavaroiden sekä palveluiden hinnat ovat selkeästi kohonneet ja inflaatiopaineet ovat kasvaneet. (Rehn 29.9.2022.) Tilastokeskus (2023a) julkaisi vuoden 2022 keskimääräisen inflaation olleen 7,1 prosenttia. Kuvasta 6 voidaan tarkastella inflaation kehitystä tammikuusta 2018 vuoden 2023 tammikuuhun. Vuoden 2023 tammikuussa inflaation vuosimuutos oli 8,4 prosenttia.

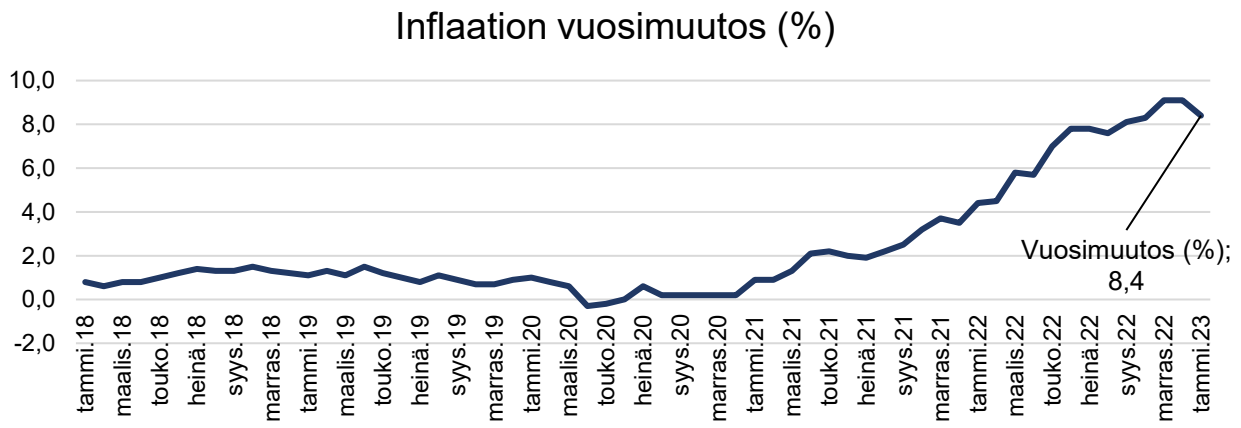

Kuva 6. Inflaation vuosimuutos tammikuu 2018 – tammikuu 2023 (Tilastokeskus 2023c)

Kun taistellaan kohonnutta inflaatiota vastaan, pidemmälle katsoen palkkainflaation kehitys on avainasemassa. Kun inflaatio iskee polttoaineisiin ja muihin elinkustannuksiin, on ymmärrettävää, että työntekijöiden ostovoiman heiketessä tulee myös suurempia palkankorotusvaatimuksia. (Rehn 29.9.2022.) Euro ei hintana kerro paljoakaan, ellei tätä verrata euron ostovoimaan eli siihen, mitä

muita hyödykkeitä yhdellä eurolla saa. Kun hinnat nousevat, myös kuluttajan käytettävissä olevien tulojen reaalinen ostovoima hupenee. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 2 alaluku Hinta kysynnän ja tarjonnan tasapainottajana.) Yleisesti työnantajat tavoittelevat kuitenkin hitaampaa palkkojen nousua, koska palkkakulut välittyvät takaisin hintoihin, ja riskinä on inflaatiota ruokkiva hintojen ja palkkojen kierre. Palkankorotuksista ei ole hyötyä silloin, jos myös hintojen nousu on nopeaa ja lainoista maksetaan aiempaa korkeampaa korkoa. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 8 alaluku Rahapolitiikka; Rehn 29.9.2022.)

Kuten on jo aikaisemmin todettu, tämänhetkinen maailmantilanne ja nopeasti kiihtynyt inflaatio on aiheuttanut paljon yllätyksiä. Inflaatio heikentää palkkojen ja muiden tulojen ostovoimaa, mutta toisaalta samalla inflaatio jakaa uudelleen varallisuutta. Inflaatio-oloissa asuntojen ja kiinteän omaisuuden arvo yleensä nousee, kun taas pankkitalletusten reaaliarvo alenee. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 7 alaluku Nopean inflaation haitat.)

3.4 Euroopan keskuspankin rahapolitiikka

Euroopan keskuspankki vastaa rahapolitiikasta kaikissa Euroopan unionin maissa, jotka ovat ottaneet valuutaksi euron. Kaikkien Euroopan unionin jäsenmaiden keskuspankit yhdessä Euroopan keskuspankin kanssa taas muodostavat Euroopan keskuspankkijärjestelmän. Euroopan keskuspankki tarkastelee rahapoliittisissa päätöksissään euroalueen koko talouskehitystä ja sen näkymiä. Rahapolitiikalla on kaksi perustehtävää: rahoitusmarkkinoiden vakaudesta huolehtiminen sekä talouden hintavakauden ylläpitäminen. Rahapolitiikassaan Euroopan keskuspankin tärkeimpänä työkaluna on ohjauskorot, jotka ohjaavat euromaiden suurten pankkien välisessä rahakaupassa lyhytaikaisen rahoituksen hintaa. Näissä pankkien välisissä rahakaupoissa muodostuvat euriborkorot, kun pankit lainaavat toisilleen rahaa ilman vakuuksia. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 8 alaluku Euroopan keskuspankin rahapolitiikka.)

Euroopan keskuspankin kannattaa tavoitella hintavakautta monesta eri syystä, ja tavoiteltava hintavakaus on täsmällisesti määritelty. Koko euroalueen yhdenmukaistetun kuluttajahintaindeksin vuosimuutoksen tulisi olla alle 2 prosenttia, mutta kuitenkin lähellä sitä. Tiedetään, että muun muassa talouden ja työllisyyden kehitys ovat hallitumpia vakaan hintatason kuin nopean inflaation oloissa. Hintavakautta tulisi myös tavoitella, koska inflaatio on käytännössä tulonsiirto säästäjiltä velallisille, sillä säästöjen reaaliarvo alenee ja lainanhoito helpottuu, jos tulot nousevat vähintään samassa tahdissa inflaation kanssa. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 8 alaluku Rahapolitiikka.)

Rahan hinta on korko ja sen suuruus määräytyy rahamarkkinoiden eri osa-alueilla kysynnän ja tarjonnan perusteella. Esimerkiksi pankkitalletuksen tekevälle säästäjälle korko on korvaus siitä, että hän siirtää omaa rahankäyttöään tulevaisuuteen. Korko samalla kompensoi sitä menetystä, jonka

inflaatio ajan mittaan aiheuttaa rahan ostovoimalle. Käytännössä kuitenkin kompensaation suuruus vaihtelee, sillä aina talletusten tai muiden korkosijoitusten tuotot eivät ylitä inflaatiota, vaan kyseisten sijoitusten reaalinen tuotto jää lopulta miinusmerkkiseksi. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 9 alaluku Lyhyet ja pitkät korot.) Vapailla rahamarkkinoilla koroilla ja inflaatiolla on selvä keskinäinen yhteys, sillä mitä vauhdikkaampaa inflaatio on, tai mitä korkeammat ovat inflaatio-odotukset, sitä korkeammat ovat myös markkinakorot (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 8 alaluku Rahapolitiikka).

Korkoja voidaan noteerata eripituisille ajanjaksoille. Pitkäaikaisia korkoja ovat esimerkiksi valtioiden liikkeelle laskemat obligaatiot ja yritysten liikkeelle laittamat joukkovelkakirjalainat. Tällaisia pitkäaikaisia korkoja noteerataan yleensä viiden tai kymmenen vuoden pituisiksi ajanjaksoiksi. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 9 alaluku Lyhyet ja pitkät korot.) Kun nopean inflaation arvioidaan syövän osan pitkäaikaisen sijoituksen todellisesta tuotosta, sijoitukselle vaaditaan myös korkeampaa tuottoa (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 8 alaluku Rahapolitiikka). Lyhytaikaisia korkoja taas noteerataan enintään vuoden mittaiseksi ajaksi. Esimerkiksi suomalaisten asuntolainoissa yleisesti käytetty viitekorko, 12 kuukauden euribor on tällainen lyhytaikainen korko, kuten on myös kulutusluotoissa yleisesti käytetty 3 kuukauden euribor. Käytännössä suomalaisen asuntolainaan sidottu 12 kuukauden euribor tarkoittaa sitä, että kyseinen korko tarkistetaan aina kerran vuodessa ja seuraavan vuoden lainakorko määräytyy taas senhetkisen euriborkoron mukaan. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 9 alaluku Lyhyet ja pitkät korot.) Kun nopean inflaation odotetaan johtavan keskuspankin ohjauskorkojen nousuun, myös lyhyet markkinakorot nousevat. Korkeaksi nousseet korot nostavat investointien tuottovaatimuksia sekä vähentävät uusien investointien määrää. Korkojen suora yhteys investointeihin vaikuttaa myös näin talouskasvuun. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 8 alaluku Rahapolitiikka.)

Korkojen muutoksia voidaan pitää yleisesti suhteellisen pienenä ennakoivalla, toimivalla, inflaation hitaana pitävällä ja selkeästi viestityllä rahapolitiikalla. Sen sijaan käsistä lähteneen inflaation hidastamisessa tarvitaan nopeaa ja jyrkkää korkotason nousua, sekä tuntuvaa finanssipolitiikan kiristämistä. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 8 alaluku Rahapolitiikka.)

Koska inflaatiovauhti on ollut liian nopea ja sen odotetaan myös pysyvän tavoitetta nopeampana pidemmän aikaa, Euroopan keskuspankissa aloitettiin rahapolitiikan kiristäminen heinäkuussa 2022 nostamalla ohjauskorkoja ja niitä on nostettu tämän jälkeen tasaiseen tahtiin (Rehn 29.9.2022). Euroopan keskuspankin tavoitteena on siis hillitä kohonnutta inflaatiota koronnostoilla. Euroopan keskuspankki on myös nostanut selvästi arvioitaan tulevasta inflaatiovauhdista ja koronnostoja on luvassa myös tulevaisuudessa. Euroopan keskuspankki tasapainoilee päätöksissään niin talouskehityksen kuin myös inflaation supistamisen kanssa. Tämä johtuu siitä, että pelkona on euroalueen syöksyminen yhä syvempään taantumaan, jos korkoja nostetaan liikaa. (Hiilamo &

Karismo 15.12.2022.) Kuva 7 havainnollistaa Euroopan keskuspankin ohjauskoron ja 12 kuukauden euriborin kehitystä vuodesta 2018 alkuvuoteen 2023.

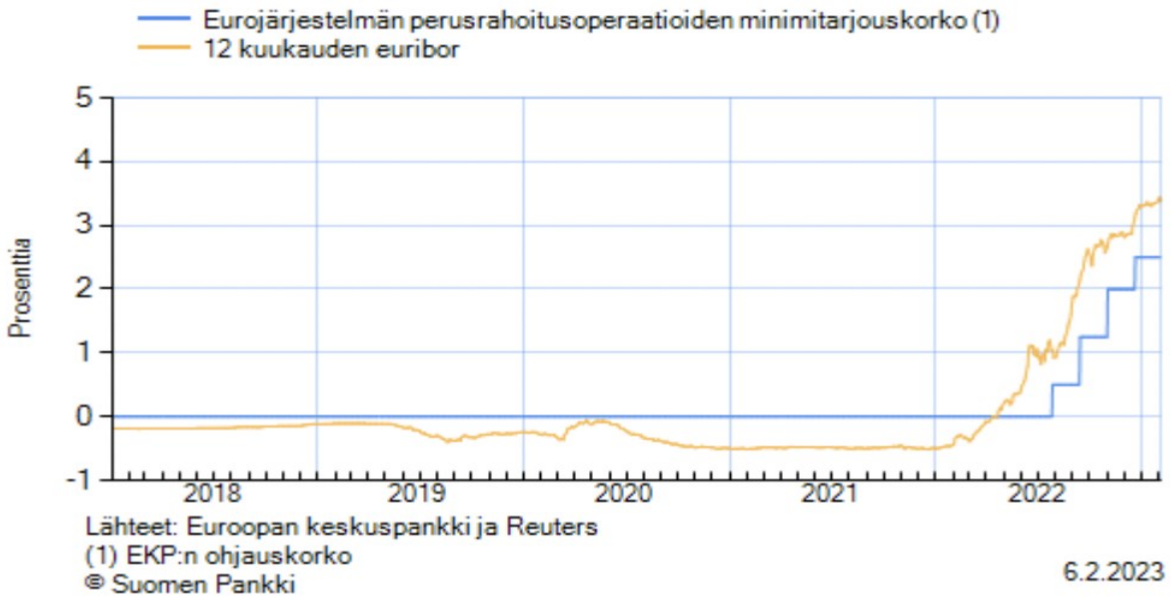

Kuva 7. Euroopan keskuspankin ohjauskoron ja 12 kuukauden euriborkoron kehitys tammikuu 2018 – helmikuu 2023 (Suomen Pankki 6.2.2023)

Euroopan keskuspankin mahdollisuudet vaikuttaa yleiseen hintakehitykseen ovat kaikesta huolimatta rajalliset, eikä yksittäisten hyödykkeiden hintoihin ole mahdollisuutta vaikuttaa. Esimerkiksi raakaöljyn maailmanmarkkinahintojen vaihtelu tuntuu sekä yritysten että kuluttajien taloudessa ja on toisinaan, kuten myös tälläkin hetkellä merkittävä hintojen nousun syy. Euroopan keskuspankki sen sijaan voi vaikuttaa yritysten ja kuluttajien hintaodotuksiin. Pelkästään tieto siitä, että Euroopan keskuspankki tulee reagoimaan hintojen nopeaan nousuun nostamalla korkoja, hillitsee se palkkojen ja hintojen kohoamista. (Lindholm & Kettunen 2016, Luku 8 alaluku Rahapolitiikka.)

4 Tutkimuksen toteutus

Neljännessä pääluvussa siirrytään opinnäytetyön empiiriseen osaan ja esitellään tarkemmin opinnäytetyössä toteutettua tutkimusta ja sen kulkua. Tutkimuksen toteuttaminen muodostuu tutkimusaineiston hankinnasta, kerätyn aineiston luokittelusta tutkittavaan muotoon, sen analysoimisesta sekä tutkimustulosten, johtopäätösten ja kehittämisehdotuksien esittämisestä (Vilkka 2021, Luku 3 alaluku Toteuttaminen). Heikkilä (2014, 12) toteaa tutkimuksen onnistumisen edellytyksenä olevan oikean tutkimusmenetelmän ja järkevän kohderyhmän valinta. Näihin valintoihin perehdytään seuraavaksi tarkemmin. Lisäksi esitellään valitut aineistonkeruu- ja analysointimenetelmät.

Empiirisen osan perustana on tutkimuksen pääongelma, jonka tulee johtaa aineiston kokoamista, käsittelyä sekä analysointia (Heikkilä 2014, 21; Vilkka 2021, Luku 3 alaluku Tutkimuksen kulku). Opinnäytetyön tutkimuksen pääongelma oli, miten elinkustannusten nousu on vaikuttanut työssäkäyvien suomalaisten taloudelliseen hyvinvointiin. Tutkimuksen pääongelma paloiteltiin myös pienempiin osiin eli alaongelmiin. Tutkimuksen alaongelmia olivat, mikä merkitys henkilökohtaisen talouden tuntemisella on elinkustannusten noustessa, millä tasolla kohderyhmän taloudellinen hyvinvointi oli ennen elinkustannusten nousua, milloin elinkustannusten nousu alkaa vaikuttamaan taloudelliseen hyvinvointiin ja mitkä asiat kuluttamisessa ovat kriittisiä ja mitkä eivät niin kriittisiä elinkustannusten noustessa.

4.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmät jaetaan kahteen eri luokkaan: kvantitatiivisiin eli määrällisiin tutkimuksiin ja kvalitatiivisiin eli laadullisiin tutkimuksiin. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla selvitetään kysymyksiä liittyen lukumääriin ja prosenttiosuuksiin. Aineiston keruussa voidaan käyttää esimerkiksi tutkimuslomakkeita, joissa on valmiit vastausvaihtoehdot. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa asioita kuvataan numeeristen suureiden avulla ja usein selvitetään myös eri asioiden välisiä riippuvuuksia tai tutkittavassa ilmiöissä tapahtuneita muutoksia. Tällaisella määrällisellä tutkimuksella saadaan yleensä kartoitettua olemassa oleva tilanne. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa asioiden syitä ei kuitenkaan välttämättä pystytä selvittämään riittävästi toisin kuin kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Kvalitatiivinen tutkimus auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta ja sen käyttäytymisen ja päätösten syitä. Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoitteena on siis ymmärtäminen, ei määrien selvittäminen ja siksi kvalitatiivinen tutkimus onkin yleensä suppeampi kuin kvantitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivisen tutkimuksen tietoja kerätään usein syvähaastatteluilla tai ryhmäkeskusteluilla. (Heikkilä 2014, 15–16.)

Tutkimusmenetelmän valinta, sekä menetelmän noudattaminen tutkimuksen teossa ovat keskeisenä osana tutkimusprosessia, koska tutkimusmenetelmän valinta vaikuttaa myös samalla muihin tutkimuksen osa-alueisiin. Tutkimusmenetelmä voidaan siis myös nähdä tutkimuksen

kokonaisuutena, johon kuuluvat tutkimusstrategian, aineiston hankintamenetelmän sekä analyysimenetelmän valinta, ja niiden noudattaminen. (Jyväskylän yliopisto 2015.) Tutkimusmenetelmää valittaessa pohdittiin sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusta, mutta lopulta päädyttiin siihen, että tähän tutkimukseen koetaan sopivammaksi menetelmäksi kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Tutkimusmenetelmän valinta perustui siihen, että kohderyhmän tämänhetkistä taloudellista hyvinvointia haluttiin verrata aikaan ennen elinkustannusten nousua pitkälti numeerisessa muodossa. Kvantitatiivista tutkimusmenetelmää puolsi myös se, että kohderyhmän suuren koon puolesta tutkimukseen haluttiin saada kerättyä mahdollisimman suuri aineisto.

4.2 Kohderyhmä

Perusjoukko on tutkimuksessa määritelty joukko, josta halutaan tietoa (Vilkka 2021, Luku 4 alaluku Otannan suunnittelu). Tämän tutkimuksen perusjoukoksi eli kohteena olevaksi ryhmäksi valikoitui työssäkäyvät suomalaiset. Kohderyhmä valikoitui siitä syystä, että oletettavasti työssäkäyvien ihmisten taloudellinen tilanne on ollut keskimäärin parempi verrattuna esimerkiksi työttömiin opiskelijoihin. Lisäksi uskottiin, että kyseisestä kohderyhmästä olisi mahdollista saada monipuolisempia havaintoja ja siksi koettiin mielenkiintoisemmaksi tutkia muutoksia juuri tämän kohderyhmän taloudellisessa hyvinvoinnissa. Pitää kuitenkin muistaa, että vaikka pienituloisten opiskelijoiden talous on alttiimpi heikommalle taloudelliselle hyvinvoinnille, se ei automaattisesti tarkoita sitä, että he eivät pystyisi voida taloudellisesti hyvin, jos he kykenevät tilanteestaan huolimatta elättämään itsensä, ja ovat itse tyytyväisiä talouteensa. Toisaalta myös se, että on korkeakoulutettu ja hyvätuloinen ei välttämättä tarkoita sitä, että taloudellinen hyvinvointi olisi kunnossa, kuten todettiin aikaisemmin luvussa 2.4.

Tutkimus voi olla kokonaistutkimus, jolloin tutkitaan koko perusjoukkoa, tai otantatutkimus, jolloin tutkitaan vain tiettyä osaa perusjoukosta (Heikkilä 2014, 12). Tutkittavan perusjoukon koko vaikuttaa siihen, kannattaako tutkimus toteuttaa kokonaistutkimuksena vai otantatutkimuksena. Kokonaistutkimusta tulee harkita, kun otoskoko olisi kolmasosa koko perusjoukosta. Tämän lisäksi yhdessä otoksessa tulee olla aina vähintään 50 tilastoyksikköä. Silloin, jos otoskooksi tulisi yli puolet perusjoukosta, kannattaa toteuttaa kokonaistutkimus. (Heikkilä 2014, 42.) Tutkimuskyselyyn vastanneiden määrän perusteella tämän tutkimuksen menetelmäksi valikoitui selvästi sopivammaksi kokonaistutkimus, eli kaikki vastaukset otettiin huomioon.

4.3 Aineiston keruu

Kun tutkimusmenetelmä on määrällinen, on tutkimusaineiston keräämiseen valittavina menetelminä kyselylomake, systemaattinen havainnointi tai valmiiden rekisterien ja tilastojen käyttö. Tavallisimpana aineistonkeruumenetelmänä on tutkimuskyselyn toteuttaminen. (Vilkka 2021, Luku 4

alaluku Tutkimusaineiston keräämisen tavat.) Kyselylomakkeen etuna on se, että vastaaja jää tuntemattomaksi, ja sen avulla voidaan käsitellä myös arkaluontoisia kysymyksiä. Internetpohjainen tutkimuskysely on myös helppo toteuttaa, ja sen avulla voidaan analysoida nopeasti suuriakin vastausmääriä. (Heikkilä 2014, 66; Vilkka 2021, Luku 4 alaluku Tutkimusaineiston keräämisen tavat.) Heikkilä (2014, 66) antaa esimerkkinä internetpohjaisen kyselylomakkeen tekoon Webropol-ohjelman, jossa kerätty aineisto tallentuu automaattisesti sen tietokantaan, ja mahdollistaa aineiston käsittelyn ja analysoinnin eri tilasto-ohjelmilla välittömästi, kun aineiston keruu on päättynyt. Tämän tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi valikoituikin näillä perusteilla Webropol-ohjelmalla toteutettu tutkimuskysely. Helppous ja nopeus tiedonkeruu- ja analysointivaiheessa olivat opinnäytetyön tutkimukselle olennaisia asioita, koska aikataulu ja budjetti olivat rajallisia. Lisäksi kohderyhmä oli hyvin suuri ja hajallaan oleva, jonka johdosta internetpohjainen tutkimuskysely oli paras vaihtoehto aineistonkeruumenetelmäksi.

Heikkilä (2014, 17) toteaa internetpohjaisen kyselylomakkeen tekemisen vaativan asiantuntemusta, sillä koko tutkimuksen onnistuminen on pitkälti riippuvainen kyselyn teknisestä toteutuksesta. Ennen tutkimuskyselyn suunnittelua tuleekin tutustua aiheen kirjallisuuteen, pohtia tutkimusongelmaa sekä täsmentää sitä. Lisäksi tulee määritellä käsitteet ja valita tutkimusasetelma. Tutkimuksen tavoitteen tulee siis olla kokonaan selvillä ennen kyselylomakkeen laatimista. Lisäksi on oltava tiedossa, mitä ohjelmia tietoja käsitellessä käytetään, miten tiedot syötetään sekä millä tavoin tulokset halutaan lopulta raportoida. Ennen kaikkea tutkijan on tiedettävä, mihin kysymyksiin hän on etsimässä vastauksia. Olennaista on selvittää, millä taustatekijöillä voisi olla vaikutusta tutkittaviin asioihin. On myös huomioitava, että samoja asioita voidaan kysyä monin eri tavoin ja jopa eri mitta-asteikoilla. Tästä syystä kysymysten ja niiden vastausvaihtoehtojen suunnittelussa tulee selvittää, kuinka tarkkoja vastauksia halutaan sekä toisaalta kuinka tarkkoja tietoja on mahdollisuus saada. Lomakkeen kysymysten tulee myös olla selkeitä, jotta tuloksia voidaan pitää luotettavina. Asiantunteva aineiston käsittely ei pelasta tutkimusta, jos tutkimus on huonosti suunniteltu ja lomakkeen kysymysten avulla ei saada vastausta tutkimusongelmaan. Huolellisuus ja tarkkuus kyselylomaketta tehdessä ovat avainasemassa, koska kysymyksiä ei voi parannella tai muuttaa enää tiedonkeruun jälkeen. (Heikkilä 2014, 45–46.)

Tarkoin suunniteltujen kysymysten lisäksi kyselylomakkeen tulee olla ulkonäöllisesti houkutteleva, jotta vastaajat jaksavat vastata siihen (Heikkilä 2014, 46). Ulkonäöllisesti tutkimuksen kyselylomakkeesta tehtiin siisti ja selkeä, eikä liian pitkä. Kyselylomakkeessa ei ole erillistä taustaväriä, mutta siihen on lisätty Haaga-Helia ammattikorkeakoulun logo sivun yläkulmaan. Korostusväriksi valittiin tummansininen, joka sointui koulun logoon. Kyselylomake ei saa myöskään olla liian täyteen ahdattu ja hyvän tutkimuslomakkeen tunnuspiirteitä onkin oikea tekstien ja kysymysten asettelu. Olennaista on, että kysymykset on numeroitu juoksevasti ja ne etenevät loogisesti. (Heikkilä 2014,

47.) Kyselylomakkeen asettelussa auttoi se, että Webropol-ohjelma ohjeisti automaattisesti laittamaan korkeintaan kahdeksan kysymystä yhdelle sivulle ja lisäksi se numeroi kysymykset juoksevasti. Kyselylomake ryhmiteltiin viiteen eri osaan loogisesti aihealueiden mukaan (kuva 8) ja jokaiselle sivulle luotiin selkeät väliotsikot sekä tarvittavat ohjetekstit vastaajan avuksi. Näiden tarkoituksena oli tuoda vastaajille selkeyttä ja välttää mahdollisia väärinymmärryksiä, koska kyselyssä tiedusteltiin niin menneisyydestä kuin nykyhetkestä. Jotta kyselylomakkeesta ei tullut turhan pitkä, jokainen kysymys oli tarkoin harkittu. Webropol-ohjelmalla voitiin myös esikatsella, miltä kyselylomake näyttäisi tietokoneella, puhelimella sekä tabletilla.

Vilkka (2021, Luku 4 alaluku Kyselylomakkeen suunnittelu ja testaus) huomauttaa, että kyselylomake tulee myös testata ennen varsinaista mittausta, jotta saadaan varmistettua, että kyselylomakkeen avulla saadaan selvitettyä halutut asiat. Ennen varsinaisen kyselylomakkeen jakamista, tehtiin muutama testikierros, joissa kyselylomake lähetettiin valituille testihenkilöille, jotka sopivat tutkimuksen kohderyhmään. Testivastausten perusteella varmistettiin, että vastauksista ja tuloksien raporteista saatiin sellaisia kuin oli tarkoituskin saada, sekä kaikki toimi kuten haluttiin. Testikierrosten tekeminen oli merkityksellinen vaihe tutkimuksen onnistumisen ja toimivuuden kannalta, koska tämän jälkeen voitiin vielä tehdä muutoksia ja korjauksia. Testivastaajilta sai myös arvokasta palautetta koskien kyselylomaketta ja sen toimivuutta.

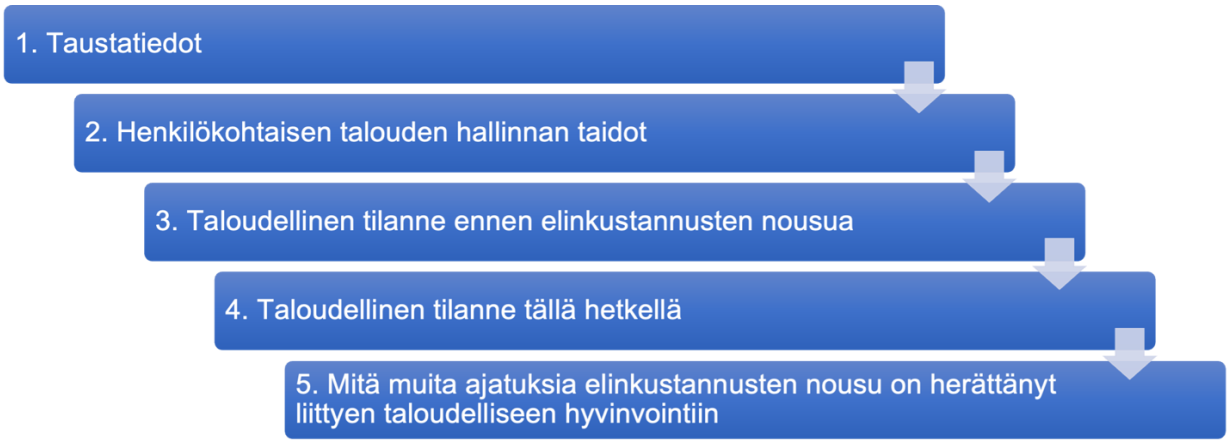

Kuva 8. Tutkimuksen kyselylomakkeen rakenne

Tutkimuksen kyselylomake (liite 2) koostui yhteensä 21 kysymyksestä, joista 5 oli avoimia kysymyksiä. Avoimilla kysymyksillä pyrittiin saamaan uusia näkökulmia, sekä ymmärtämään syvemmin vastaajien valintoja. Tutkimuslomakkeen kysymyksistä 16 oli suljettuja. Suljetuissa eli strukturoiduissa kysymyksissä vastaajalle on annettu valmiit vastausvaihtoehdot (Heikkilä 2014, 49). Osa suljetuista kysymyksistä oli myös sekamuotoisia, ja osa monivalintakysymyksiä. Sekamuotoisissa kysymyksissä vastausvaihtoehdot on annettu valmiiksi, mutta vaihtoehto ”Muu, mikä?” on avoin. Tämä vastausvaihtoehto on hyvä lisätä, kun on epävarmaa, keksitäänkö tutkimuskyselyn

laatimisvaiheessa kaikki mahdolliset vastausvaihtoehdot. Monivalintakysymyksissä vastaaja taas pystyy valitsemaan halutessaan useamman vaihtoehdon kerralla. (Heikkilä 2014, 50.) Monivalintakysymykset oli ilmoitettu vastaajille selkeästi kyseisten kysymysten yhteydessä.

Heikkilä (2014, 46) toteaa, että mielenkiinnon herättämiseksi tutkimuslomakkeen alkuun kannattaa sijoittaa helppoja kysymyksiä, kuten esimerkiksi taustakysymyksiä. Tämän tutkimuksen taustakysymyksiksi valikoituivat ikä, sukupuoli, asuinalue, samassa taloudessa asuvien lukumäärä, toimiasema sekä arvio vuoden bruttotuloista. Taustakysymysten avulla kartoitettiin, miten laajalti eri työtilanteista ja kotitalouksista ympäri Suomen vastauksia saatiin kerättyä. Lisäksi voitaisiin verrata eroja eri tulotasojen välillä myöhemmässä vaiheessa tulosten analysointia. Tämä kyselylomakkeen ensimmäinen osa sisälsi kysymykset 1–6.

Kyselylomakkeen toisessa osassa kartoitettiin vastaajien henkilökohtaisen talouden hallinnan taitoja. Toinen osa koostui kahdesta kysymyksestä, eli kysymyksistä 7 ja 8. Ensimmäiseksi vastaajille esitettiin kuusi talouden hallinnan väittämää. Seuraavaksi vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka paljon heillä on ollut säästössä yllättäviä taloudellisia menoja varten. Kysymysten vastaukset olivat tärkeitä, koska taloudelliseen hyvinvointiin liittyy olennaisesti henkilökohtaisen talouden hallinnan taidot, sekä motivaatio kehittää niitä, kuten todettiin luvussa 2.1. Lisäksi nämä muuttujat toimivat taustakysymysten tavoin taustatekijöinä erityisesti vastaamaan ensimmäiseen alaongelmaan, eli siihen mikä merkitys henkilökohtaisen talouden tuntemisella on elinkustannusten noustessa. Taustatekijöiden eli selittävien muuttujien vaikutuksia pyritään selvittämään tutkittaviin asioihin eli selitettäviin muuttujiin (Heikkilä 2014, 46).

Kolmas osa sisälsi kysymykset 9–12, joilla haluttiin kartoittaa vastaajien taloudellista tilannetta ennen elinkustannusten nousua samalla vastaten tutkimuksen toiseen alaongelmaan eli siihen millä tasolla kohderyhmän taloudellinen hyvinvointi oli ennen elinkustannusten nousua. Kyseisten kysymysten vastauksia tarvittiin myös myöhemmässä vaiheessa tutkimusta, kun haluttiin verrata vastaajien taloudellista hyvinvointia ennen ja jälkeen elinkustannusten nousun.

Kyselylomakkeen neljäs osa sisälsi kysymykset 13–20, jotka käsittelivät nykyhetkeä, eli miten elinkustannusten nousu on näkynyt vastaajien taloudessa. Neljännessä osassa toistettiin samat kysymykset kuin kolmannessa osassa, mutta muutettiin ne koskemaan nykyhetkeä. Näin menneisyyden ja nykyhetken kysymyksien vastauksia pystyttiin analysointivaiheessa vertaamaan keskenään. Tämän lisäksi neljäs osa sisälsi väittämiä ja kysymyksiä liittyen taloudelliseen stressiin sekä kuluttamiseen. Neljännen osan avulla pystyttiin selvittämään vastaus kolmanteen alaongelmaan, eli siihen, milloin elinkustannusten nousu alkaa vaikuttamaan taloudelliseen hyvinvointiin. Lisäksi tavoitteena oli saada vastaus neljänteen alaongelmaan, eli siihen, mitkä asiat kuluttamisessa ovat kriittisiä ja mitkä eivät niin kriittisiä elinkustannusten noustessa.

Viidenteen eli viimeiseen osaan jätettiin vielä kysymys 21, joka oli avoin kysymys. Kysymyksessä vastaajat saivat halutessaan kertoa muita ajatuksia elinkustannusten noususta ja sen vaikutuksesta heidän taloudelliseen hyvinvointiinsa. Tavoitteena oli, että vastaukset toimisivat tukena tutkimuksen johtopäätöksille. Avoimissa kysymyksissä on tiettyjä haasteita, vaikka ne ovatkin usein helppoja laatia. Lisäksi avoimia kysymyksiä voi olla työlästä käsitellä ja ne myös houkuttelevat vastaamatta jättämistä. Sanallisten vastausten luokittelu on myös vaikeaa, kun taas numeeriset vastaukset voidaan luokitella helposti. (Heikkilä 2014, 47.) Avoimia kysymyksiä ei kuitenkaan haluttu jättää kyselylomakkeesta kokonaan pois, koska ne voivat tuoda uusia ideoita ja havaintoja, mitä ei muuten olisi huomattu käsitellä tutkimuksessa.

Tutkimuskyselyyn sisältyy niin varsinainen kyselylomake kuin myös saatekirje kyselylle. Saatekirjeen tehtävä on motivoida vastaajaa täyttämään kyselylomake, sekä kertoa tutkimuksen taustasta, kohderyhmästä ja vastaamisesta. Saatekirjeessä vastaajille kerrotaan siis kaikki oleellinen tieto kyselystä sekä sen luottamuksellisuudesta mahdollisimman houkuttelevalla tavalla. Saatekirje on ratkaisevana tekijänä siinä, ryhtyykö vastaaja vastaamaan kyselylomakkeeseen vai ei. (Heikkilä 2014, 59.) Tutkimuskyselylle luotu saatekirje löytyy kokonaisuudessaan opinnäytetyön liitteestä 1. Kyselylomakkeen liitteessä 2. on myös nähtävillä tiivistetty versio saatteesta, jonka vastaajat lukivat ennen kyselylomakkeeseen vastaamista. Tutkimukseen kerättiin aineistoa julkaisemalla kyselylomakkeen saatekirjettä vastauslinkin kanssa Instagramissa, LinkedInissa sekä Facebookissa ajanjaksolla 5.–12.3.2023. Edellä mainitut sosiaalisen median kanavat koettiin parhaiten sopiviksi tutkimuksen kohderyhmää ajatellen.

4.4 Analysointimenetelmät

Tutkimuksessa kerätyn aineiston analysointivaiheessa on tarkoitus todeta tutkimusongelmasta jotakin tieteellisesti pätevää. Aineiston analysointimenetelmien valintaan vaikuttaa siis olennaisesti se, mihin ongelmaan tutkimuksessa halutaan vastauksia. (Jyväskylän yliopisto 2021.) Seuraavaksi esitellään ja perustellaan tutkimukseen valikoituneet analysointimenetelmät.

Kyselylomakkeen vastausajan umpeuduttua tutkimustulokset siirrettiin Webropol-ohjelmasta havaintomatriisin muodossa Microsoft Exceliin sekä IBM SPSS Statistics-ohjelmaan analysointia varten. Määrällisen tutkimuksen tavoitteena on perustella muuttujia koskevia väitteitä numeroiden ja tilastollisten yhteyksien avulla, ja tämä edellyttää tutkimusaineiston ryhmittelyä taulukkomuotoon (Vilkka 2021, Luku 4 alaluku Kyselylomakkeen taulukointi). Edellä mainittu havaintomatriisi on määrälliseen tutkimukseen sopiva taulukko, jossa vaakarivit kuvastavat tilastoyksiköitä, eli yksi rivi kuvastaa yhden vastaajan vastauksia. Pystysarakkeet taas vastaavat muuttujia eli kyselylomakkeen kysymyksiä. (Heikkilä 2014, 120.) Havaintomatriisin avulla pystyttiin tarkistamaan yksittäiset vastaukset. Tarkistuksessa jouduttiin hylkäämään yhden vastaajan palauttama vastauslomake,

sillä selvisi, ettei hän kuulunut kohderyhmään. Tämän jälkeen todettiin, että muut vastauslomakkeet olivat käyttökelpoisia. Vastauksia läpikäydessä myös huomattiin, että osassa vastauksista on esiintynyt eräkatoa. Eräkato tarkoitta joidenkin muuttujien yksittäisten arvojen puutetta (Heikkilä 2014, 42). Vastaaja on siis syystä tai toisesta jättänyt vastaamatta kyseiseen kysymykseen. Tästä johtuen tuloksia esitettäessä on myös esitetty n=vastausten määrä, jotta eräkato tulee huomioitua.

Määrällisiä tutkimustuloksia voidaan kuvata eri sijaintiluvuilla, kuten keskiluvuilla, joita on moodi, mediaani ja keskiarvo. Moodi tarkoittaa sitä arvoa, joka esiintyy useimmin. Moodi on ainoa tunnusluku, jolla voidaan kuvata nominaaliasteikollisiakin muuttujia. Mediaani tarkoittaa keskimmäistä havaintoa suuruusjärjestykseen asetetuista havainnoista, kun havaintoja on pariton määrä. Kun taas havaintoja on parillinen määrä, on mediaani kahden keskimmäisen arvon keskiarvo. Erityisesti mediaanin käyttö on paikallaan, kun jakauma on vino tai kun jakaumissa on suuri hajonta, eikä mitään selvää keskikohtaa. Keskiarvolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa aritmeettista keskiarvoa, joka saadaan, kun jaetaan havaintoarvojen summa havaintojen lukumäärällä. (Heikkilä 2014, 83–84.) Sijaintiluvut olivat toteutetussa tutkimuksessa hyödyllisiä, koska ne havainnollistivat yksiselitteisesti ja selkeästi tapahtuneita muutoksia kohderyhmän taloudellisessa hyvinvoinnissa.

Tämä tutkimus on tyyliltään määrällinen, mutta se sisältää myös jonkin verran laadullisia piirteitä avointen kysymysten ansiosta. Avoimien kysymysten vastauksia voitiin analysoida suoraan Webropol-ohjelman omilla työkaluilla kuten esimerkiksi sanapilvi -työkalulla. Sanapilvillä voitiin havainnollistaa ja analysoida vastauksissa yleisimmin esiintyneitä sanoja.

Microsoft Excel on taulukkolaskentaohjelma, jolla saadaan tehtyä edullisesti erilaisia havainnollistavia taulukoita tutkimustuloksista (Heikkilä 2014, 119). Tämän tutkimuksen tulosten analysointi ja havainnollistaminen tapahtuikin pitkälti vertaillen eroavaisuuksia vastaajien taloudellisessa tilanteessa ennen ja jälkeen elinkustannusten nousun hyödyntäen Exceliä. Vaikka taulukoiden luominen itsessään on suhteellisen helppoa, tuloksia analysoitaessa on tärkeä huomioida niiden totuuden mukaisuus. Erityisesti pylväskaavioissa y-akselin katkaisulla voidaan saada kuva näyttämään valheellista tietoa. Tästä syystä Excelin tekemät virheet on korjattava niin, ettei kuvat anna virheellistä mielikuvaa tutkimustuloksista. Myös kuvien korkeuksien ja leveyksien suhde voi muuttaa kuvan antamaa vaikutelmaa. (Heikkilä 2014, 77.) Toteutetun tutkimuksen tuloksista tehdyissä kaavioissa on kiinnitetty näihin asioihin erityistä huomiota, jotta tuloksia voidaan pitää luotettavina.

IBM SPSS Statistics on tilastollinen ohjelmisto, joka on tarkoitettu tilastoaineistojen analysointiin (Heikkilä 2014, 119). Tässä tutkimuksessa SPSS-ohjelmalla analysoitiin muuttujien välisiä yhteyksiä hyödyntämällä Spearmanin järjestyskorrelaatiokerrointa. Spearmanin järjestyskorrelaatiokerrointa voidaan käyttää nimensä mukaisesti silloin, kun molemmat muuttujat ovat vähintään järjestysasteikon tasoisia (Heikkilä 2014, 192–193).

Korrelaatiokertoimen etumerkki osoittaa muuttujien välisen riippuvuuden suunnan ja arvot vaihtelevat -1 ja +1 välillä. Mikäli kertoimen arvo on 0, ei lineaarista riippuvuutta ole ja mikäli arvo on alle 0,3, ei riippuvuus ole merkitsevää. Jotta siis voidaan sanoa, että muuttujien välillä on riippuvuutta, on korrelaatiokertoimen selvästi poikettava nollasta. SPSS-ohjelma ilmoittaa korrelaatiokertoimen lisäksi Sig. -arvon, eli p-arvon sekä havaintoparien määrän, eli N. Korrelaatiokerrointa vastaavan p-arvon on alitettava käytetty merkitsevyystaso, jotta korrelaatio on tilastollisesti merkitsevä. Testausta tehdessä SPSS-ohjelman p-arvo on merkitsevä, kun se on 0,01 eli tätä pienempi p-arvo on edellytys riippuvuuden olemassaololle. Riippuvuuden havainnollistamisen tukena käytetään myös selitysastetta, joka kertoo, kuinka suuren osan selittävä muuttuja selittää selitettävän muuttujan vaihtelusta. Se saadaan, kun korotetaan korrelaatiokerroin toiseen potenssiin ja usein se ilmoitetaan prosentteina. (Heikkilä 2014, 193–195.)

Johtopäätöksiä tehdessä on myös huomioitava, että muuttujien korreloiminen keskenään ei ole suora todiste niiden syy-seuraussuhteesta. Korrelaatio ei siis ole riittävä edellytys kausaalisuhteelle. Kausaalisuhde vaatii muuttujien yhteisvaihtelun, ja sen, että syy on ennen seurausta. Seuraus ei saa myöskään aiheutua mistään kolmannesta muuttujasta ja teorian tulee tukea tulosta. (Heikkilä 2014, 193–194.) Jotta tässä tutkimuksessa vältyttäisiin tällaisilta tulkintavirheiltä, ennen korrelaatiokertoimen laskemista luotiin hajontakuviot, jotka havainnollistivat riippuvuutta, sen suuntaa sekä mahdollisia poikkeavia havaintoja. Lisäksi selvitettiin itselle muuttujien ajallinen järjestys. Tarkemman kuvan saamiseksi tutkittavasta ilmiöstä Heikkilä (2014, 195) suosittelee täydentämään korrelaatiokertoimien antamaa tietoa jollakin muulla kuvaustavalla. Toteutetun tutkimuksen kattavuuden ja luotettavuuden tukena onkin siksi tärkeässä osassa tulosten peilaaminen opinnäytetyön tietoperustaan sekä avointen kysymysten vastauksiin.

5 Tutkimustulosten esittely

Seuraavaksi esitellään opinnäytetyön tutkimuskyselyn tulokset kyselylomakkeen aihealueiden mukaisessa järjestyksessä. Tutkimuskysely toteutettiin 5.–12.3.2023 välisenä aikana, ja siihen vastasi yhteensä 101 henkilöä, mutta koska yksi vastauslomake jouduttiin hylkäämään, vastaajia jäi 100. Ensimmäiseksi käydään läpi taustakysymysten vastauksia. Tämän jälkeen esitellään tulokset vastaajien henkilökohtaisen talouden hallinnan taidoista, jonka jälkeen tarkastellaan tuloksia koskien vastaajien taloudellista hyvinvointia ennen elinkustannusten nousua. Tämän jälkeen syvennytään vastauksiin koskien vastaajien taloudellista tilannetta tällä hetkellä. Lisäksi esitellään vastauksia viimeiseen avoimeen kysymykseen, johon vastaajat saivat vapaasti kertoa ajatuksiaan koskien elinkustannusten nousua ja heidän taloudellista hyvinvointiaan. Lopuksi Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimen avulla etsitään yhteyksiä eri muuttujien välillä ja käydään läpi yhteenveto tutkimuksen keskeisimmistä tuloksista.

5.1 Taustatiedot

Ensimmäisenä taustatietona selvitettiin vastaajien ikäjakaumaa. Vastaajien ikä haluttiin selvittää avoimena kysymyksenä, koska etukäteen tehty ikäluokitus saattaa osoittautua epäonnistuneeksi. Heikkilä (2014, 50) toteaa ikäluokituksen saattavan epäonnistua, mikäli ryhmistä tulee liian heterogeenisia ja kerätyt havainnot kasautuvat vain osaan ikäluokista. Havaintoarvojen läpikäymisen jälkeen ikäjakauma päädyttiin luokittelemaan 20–29-vuotiaisiin, 30–39-vuotiaisiin, 40–49-vuotiaisiin, 50–59-vuotiaisiin ja yli 60-vuotiaisiin. Kuva 9 havainnollistaa vastaajien ikäjakaumaa. Hieman yli puolet, eli 53 prosenttia vastaajista oli 20–29-vuotiaita. 30–39-vuotiaita oli 12 prosenttia, 40–49-vuotiaita 13 prosenttia ja 50–59-vuotiaita 16 prosenttia. Pienin osuus, eli 5 prosenttia vastaajista oli yli 60-vuotiaita. Vastaajien iän keskiarvoksi saatiin täten 35 vuotta.

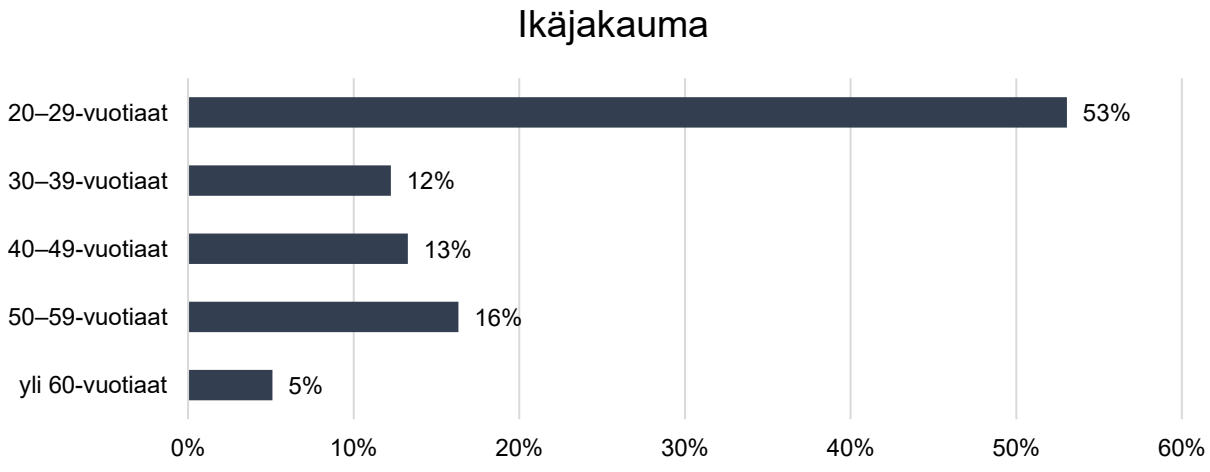

Kuva 9. Vastaajien ikäjakauma luokiteltuna (n=98)

Seuraavana taustatietona haluttiin selvittää vastaajien sukupuolijakaumaa. Vastausvaihtoehtoina oli 1. Nainen, 2. Mies, 3. Muu ja 4. En halua vastata. Kahteen viimeisimpään vastausvaihtoehtoon ei saatu yhtään vastausta, jonka takia ne jätettiin pois alla olevasta kuvasta 10. Vastaajista enemmistö, eli 71 prosenttia oli naisia ja 29 prosenttia miehiä.

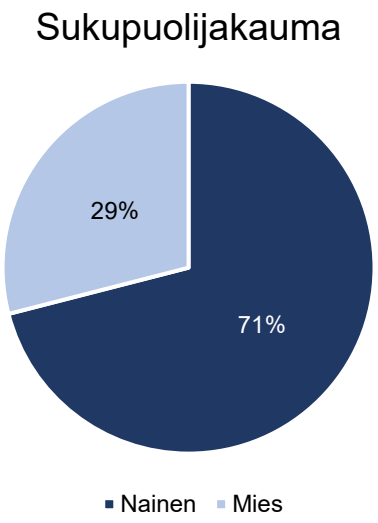

Kuva 10. Vastaajien sukupuolijakauma (n=100)

Seuraavaksi selvitettiin, missä päin Suomea vastaajat asuvat. Asuinaluetta haluttiin tiedustella, jotta saadaan selvitettyä, kuinka laajasti ympäri Suomea vastaajia on tavoitettu. Vastausvaihtoehdot olivat maakunnittain ja vaihtoehtona oli myös ulkomaat. Kuva 11 havainnollistaa Suomen kartalta, miten 65 prosenttia vastaajista oli Uudeltamaalta, 4 prosenttia Varsinais-Suomesta, 1 prosentti Satakunnasta, 4 prosenttia Kanta-Hämeestä, 5 prosenttia Pirkanmaalta, 2 prosenttia Etelä-Savosta, 1 prosentti Pohjois-Karjalasta, 8 prosenttia Keski-Suomesta, 1 prosentti Etelä-Pohjanmaalta, 5 prosenttia Pohjois-Pohjanmaalta ja 2 prosenttia Lapista. Lisäksi 2 prosenttia vastaajista oli ulkomailla asuvia suomalaisia. Vastauksia saatiin siis ympäri Suomen, mutta painopiste on selvästi eteläisessä Suomessa Uudellamaalla.

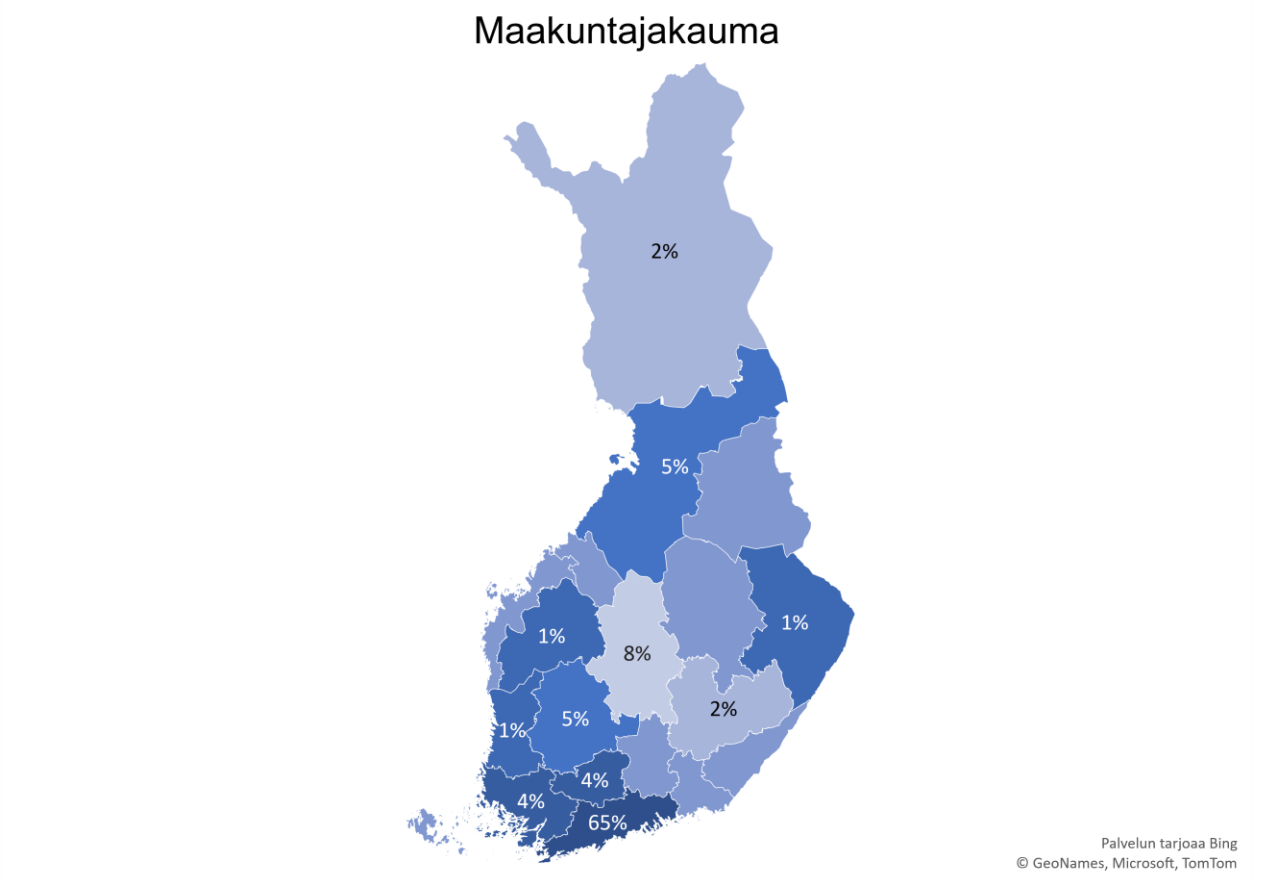

Kuva 11. Vastaajien asuinpaikat kuvattuna kartalla (n=100)

Seuraavaksi haluttiin selvittää, minkä kokoisissa kotitalouksissa vastaajat asuvat. Samassa taloudessa asuvien alle 18-vuotiaiden moodi oli nolla. Samassa taloudessa asuvien yli 18-vuotiaiden moodi taas oli yksi. Useimpien samassa taloudessa asuu siis yksi yli 18-vuotias ja ei alle 18-vuotiaita. Vastaajien kotitaloudet ovat siis yleisimmin kooltaan suhteellisen pieniä.

Seuraavaksi tiedusteltiin vastaajien nykyistä toimiasemaa heidän työpaikallaan. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta toimiasema on oleellinen asia selvittää, koska tämä havainnollistaa sitä, kuinka erityyppisistä, ja vaiheisista työelämistä on saatu kerättyä vastaajia. Kuvasta 12 voidaan havaita, että eniten vastaajista, eli 35 prosenttia, oli erilaisissa asiantuntijatehtävissä. Seuraavaksi eniten, eli 29 prosenttia oli vastattu ”Muu, mikä?” Halutessaan tämän vastannut sai avata tarkemmin toimiasemaansa. Vastauksissa tuli ilmi muun muassa asiakaspalvelija, työntekijä, opettaja, oppisopimustyö sekä erilaiset osa-aikatyöt opintojen ohella. Toimihenkilöitä oli 23 prosenttia vastaajista ja johtotehtävissä olevia 8 prosenttia vastaajista. Vähiten vastaajista, eli 5 prosenttia, toimivat yrittäjinä.

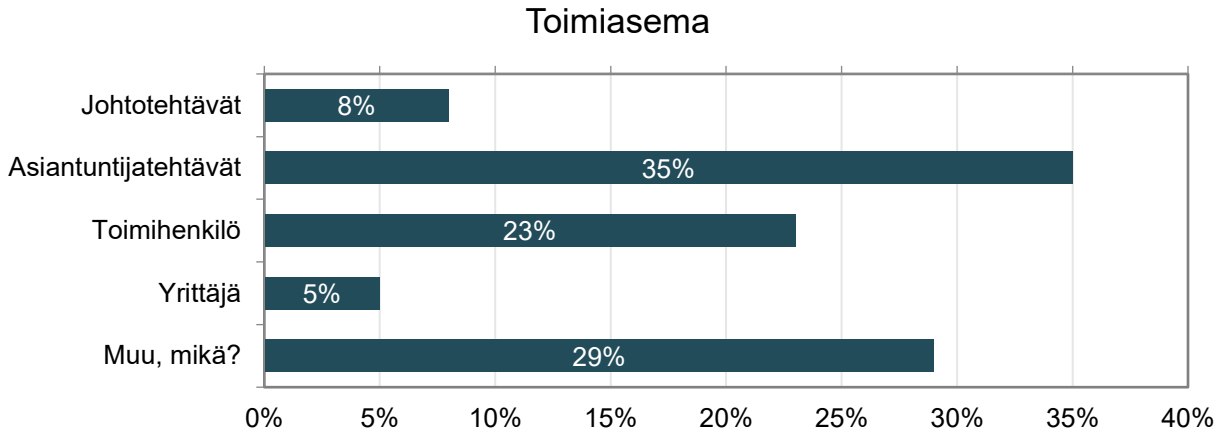

Kuva 12. Vastaajien toimiasemien jakautuminen (n=98)

Seuraavaksi tiedusteltiin vastaajien arviota heidän vuoden bruttotuloistaan, eli tuloista ennen mitään vähennyksiä ja veroja. Kuten toimiasema, myös tulotaso oli tutkimukselle olennaista tietoja, kun haluttiin selvittää, miten elinkustannusten nousu on vaikuttanut juuri työssäkäyvien ihmisten taloudelliseen hyvinvointiin. Kuten myös luvussa 2.4 todettiin, tulotaso on avainasemassa taloudellisessa hyvinvoinnissa ja sen arvioimisessa.

Alla olevasta kuvasta 13 voidaan havaita, että eniten, eli 25 prosenttia vastaajista kertoi bruttotulojensa olevan alle 20 000 euroa vuodessa, mutta hyvin tasaisesti vastattiin myös 35 000–49 999 euroa vuodessa (24 prosenttia) sekä 20 000–34 999 euroa vuodessa (22 prosenttia). Huomattavasti vähemmän vastaajia oli korkeammissa tulotasoissa. 50 000–64 999 euroa vuodessa vastasi 11 prosenttia, 65 000–79 999 euroa vuodessa vastasi 10 prosenttia ja yli 80 000 euroa vuodessa vastasi 8 prosenttia.

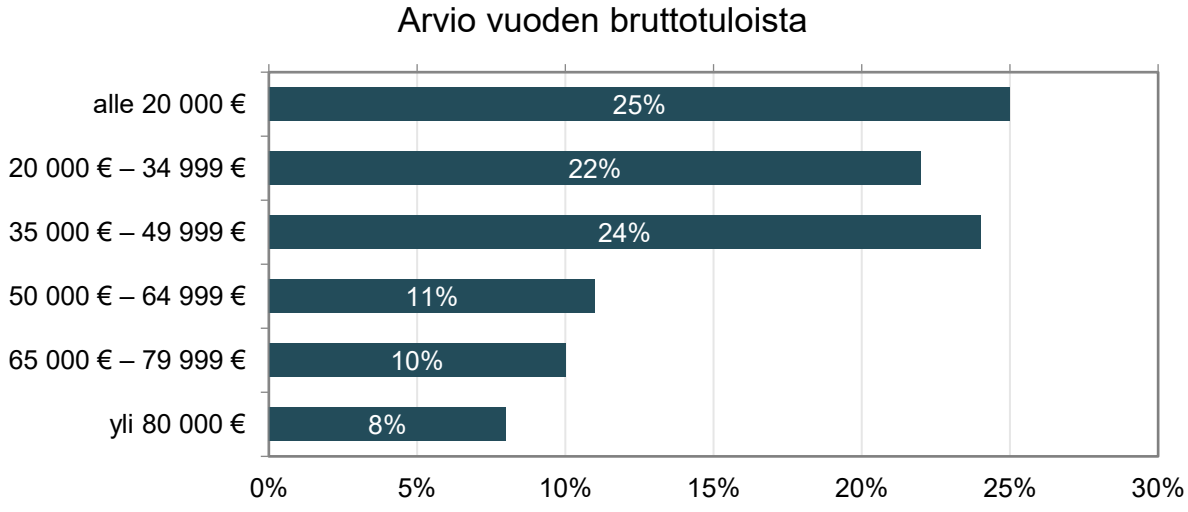

Kuva 13. Vastaajien arvio vuoden bruttotuloista (n=100)

5.2 Henkilökohtaisen talouden hallinnan taidot

Kuten ensimmäisessä tietoperusteisessa pääluvussa käsiteltiin, taloudellisen hyvinvoinnin merkittävänä tekijänä on henkilökohtaisen talouden hallinnan taidot. Siksi kyselylomakkeen toisessa osassa haluttiin kartoittaa kyselyn vastaajien talouden hallinnan taitoja ja tietoja, sekä kiinnostusta omasta taloudestaan ja tämänhetkisistä talouden haasteista. Tavoitteena oli myös hyödyntää kyseisiä muuttujia etsittäessä yhteyksiä muiden muuttujien välillä myöhemmässä vaiheessa tutkimusta.

Ensimmäisenä vastaajia pyydettiin arvioimaan kuutta henkilökohtaisen talouden hallinnan väittämää asteikolla 1–5, jossa 1 = Täysin eri mieltä, 2 = Jokseenkin eri mieltä, 3 = Ei samaa eikä eri mieltä, 4 = Jokseenkin samaa mieltä ja 5 = Täysin samaa mieltä. Alla olevassa kuvassa 14 on esitettynä kerätyt vastaukset prosenttijakaumina. Kuvan oikealla puolella esitetään myös vastausten keskiarvot. Yleensä tällaisille Likertin asteikoille ei lasketa keskiarvoja, mutta koska kyseessä on mielipidemittaus, keskiarvoa voidaan käyttää antamaan yleiskuvaa tutkimustuloksista (Heikkilä 2014, 81). Mitä korkeampi keskiarvo on, sitä paremmalla tasolla vastaajien henkilökohtaisen talouden hallinnan taidot ovat.

Väittämään ”Koen tuntevani oman talouteni” 1 prosentti vastasi ”Täysin eri mieltä”, 5 prosenttia ”Jokseenkin eri mieltä”, 2 prosenttia ”Ei samaa eikä eri mieltä”, 42 prosenttia ”Jokseenkin samaa mieltä” ja puolet eli 50 prosenttia ”Täysin samaa mieltä”. Vastauksien keskiarvo oli täten 4,4. Väittämään ”Olen itsevarma talouden hallinnan taidoistani” taas 1 prosentti vastasi ”Täysin eri mieltä”, 11 prosenttia ”Jokseenkin eri mieltä”, 7 prosenttia ”Ei samaa eikä eri mieltä”, 44 prosenttia ”Jokseenkin samaa mieltä” ja 37 prosenttia ”Täysin samaa mieltä”. Vastauksien keskiarvoksi tuli täten 4,1. Väittämään ”Olen selvillä tämänhetkisistä talouden haasteista” vastattiin 3 prosenttia ”Jokseenkin eri mieltä”, 47 prosenttia ”Jokseenkin samaa mieltä” ja 51 prosenttia vastasi ”Täysin samaa mieltä”. Keskiarvoksi saatiin 4,4.

Väittämään ”Olen käyttänyt aikaa miettiäkseni omia taloudellisia tavoitteitani ja unelmiani” vastasi 2 prosenttia ”Täysin eri mieltä”, 10 prosenttia ”Jokseenkin eri mieltä”, 7 prosenttia ”Ei samaa eikä eri mieltä”, 38 prosenttia ”Jokseenkin samaa mieltä” ja 43 prosenttia ”Täysin samaa mieltä”. Keskiarvo oli täten 4,1. Väittämään ”Olen käyttänyt aikaa miettiäkseni omia kulutustapojani” taas vastasi 8 prosenttia ”Jokseenkin eri mieltä”, 2 prosenttia ”Ei samaa eikä eri mieltä”, 48 prosenttia ”Jokseenkin samaa mieltä” ja 42 prosenttia ”Täysin samaa mieltä”. Keskiarvoksi saatiin 4,2. Viimeiseen väittämään ”Olen kiinnostunut taloudellisesta hyvinvoinnistani” vastasi 2 prosenttia ”Jokseenkin eri mieltä”, 4 prosenttia ”Ei samaa eikä eri mieltä”, 27 prosenttia ”Jokseenkin samaa mieltä” ja 67 prosenttia ”Täysin samaa mieltä”. Keskiarvo oli täten 4,6.

Väittämien lasketut keskiarvot ovat melko korkeat ja vaihtelevat 4,1 ja 4,6 välillä. Täten yhteenvetona kaikista väittämistä voidaan todeta, että keskimäärin vastaajien henkilökohtaisen talouden hallinnan taidot ja tiedot ovat heidän omasta mielestään melko hyvällä tasolla.

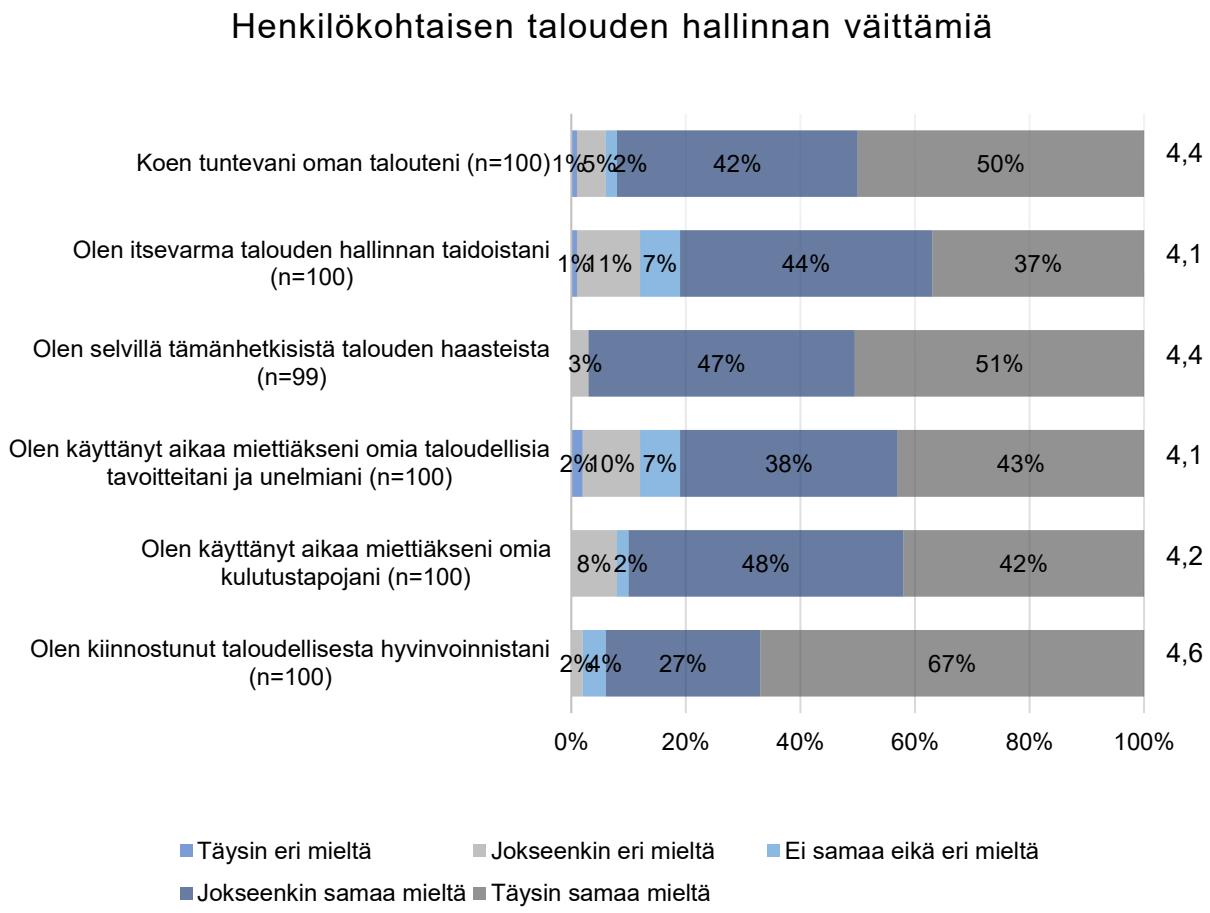

Kuva 14. Vastaajien näkemykset henkilökohtaisen talouden hallinnan väittämiin

Seuraavaksi vastaajilta tiedusteltiin: ”Kuinka hyvin olet ollut varautunut yllättäviin taloudellisiin menoihin?” Varautuminen yllättäviin menoihin on olennaisessa osassa talouden hallintaa ja taloudellista hyvinvointia, kuten luvussa 2.1 todettiin ja siksi haluttiin selvittää, millä tasolla vastaajien säästäminen on ollut. Erityisesti tämänhetkisessä maailmantilanteessa säästöt ovat voineet olla merkittävässä osassa selviytyessä elinkustannusten noususta.

Alla olevasta kuvasta 15 voidaan havaita, että eniten eli 32 prosenttia vastaajista on ollut varautunut yllättäviin taloudellisiin menoihin 2–4 kuukausipalkan verran. Seuraavaksi eniten, eli 19 prosenttia vastaajista on ollut varautunut yhden kuukausipalkan verran. 18 prosenttia on ollut varautunut vähemmän kuin yhden kuukausipalkan verran, 14 prosenttia yli puolen vuoden kuukausipalkan verran ja 11 prosenttia 4–6 kuukausipalkan verran. Yhteensä 94 prosenttia vastaajista on säästänyt yllättäviä taloudellisia menoja varten ainakin jonkin verran, mutta 6 prosenttia ei ole ollut

varautunut ollenkaan yllättäviin taloudellisiin menoihin. Vastaajien säästöjen käyttämiseen elinkustannusten nousun takia palataan vielä tarkemmin myöhemmässä vaiheessa tutkimusta.

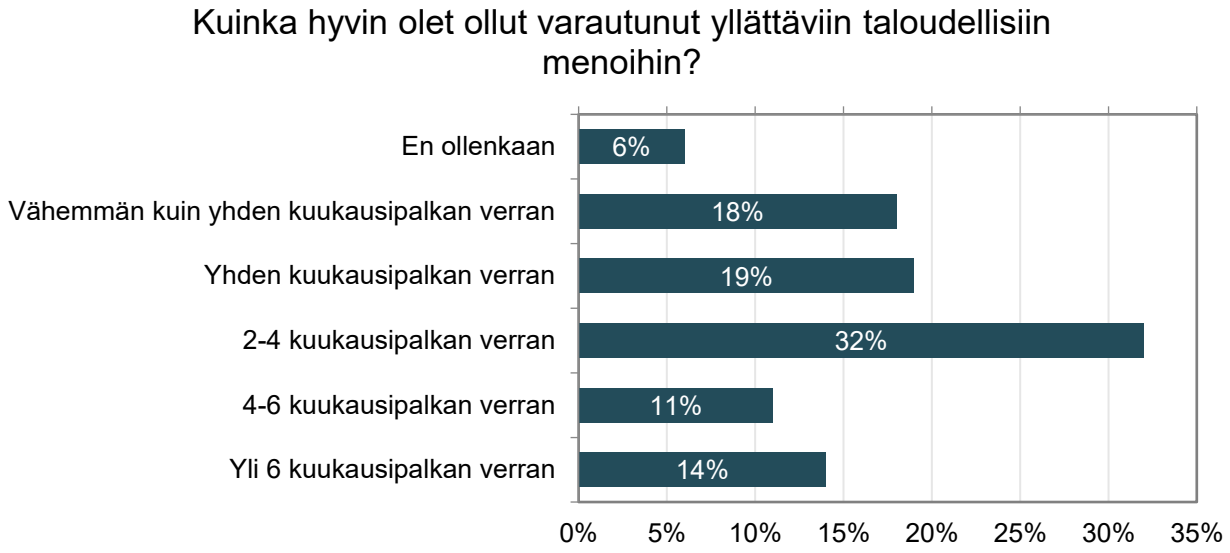

Kuva 15. Kuinka hyvin vastaajat ovat olleet varautuneita yllättäviin taloudellisiin menoihin (n=100)

5.3 Taloudellinen tilanne ennen elinkustannusten nousua

Kyselylomakkeen kolmannessa osassa selvitettiin, millainen taloudellinen tilanne vastaajilla oli ennen elinkustannusten nousua. Seuraavia tietoja haluttiin kysyä, jotta myöhemmässä vaiheessa voitaisiin vertailla eroavaisuuksia kerätyissä vastauksissa, ja vastauksissa koskien tämänhetkistä taloudellista tilannetta.

Ensimmäisenä haluttiin kartoittaa, millainen vastaajien yleinen tyytyväisyys heidän taloudellisesta tilanteestaan oli ennen elinkustannusten nousua. Vastaajat saivat valita asteikolta 0–10 parhaiten omaa tyytyväisyyttään kuvaavan arvon, jossa 0 = Ei ollenkaan tyytyväinen ja 10 = Erittäin tyytyväinen. Alla olevasta kuvasta 16 voidaan tarkastella vastausten jakautumista. Kukaan vastaajista ei vastannut ”0”, eli ei ollenkaan tyytyväinen. Molempia arvosanoja ”1” ja ”2” vastasi 1 prosentti. ”3” vastasi 3 prosenttia ja ”4” vastasi 7 prosenttia. Molempia ”5” ja ”6” vastasi 11 prosenttia. ”7” vastasi 15 prosenttia, ”8” vastasi 30 prosenttia ja ”9” vastasi 10 prosenttia. 11 prosenttia vastasi ”10”, eli olleensa erittäin tyytyväisiä. Kerättyjen havaintojen mediaani oli täten 8, ja keskiarvo taas 7,1. Voidaan siis todeta, että keskimäärin vastaajat olivat suhteellisen tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa ennen elinkustannusten nousua.

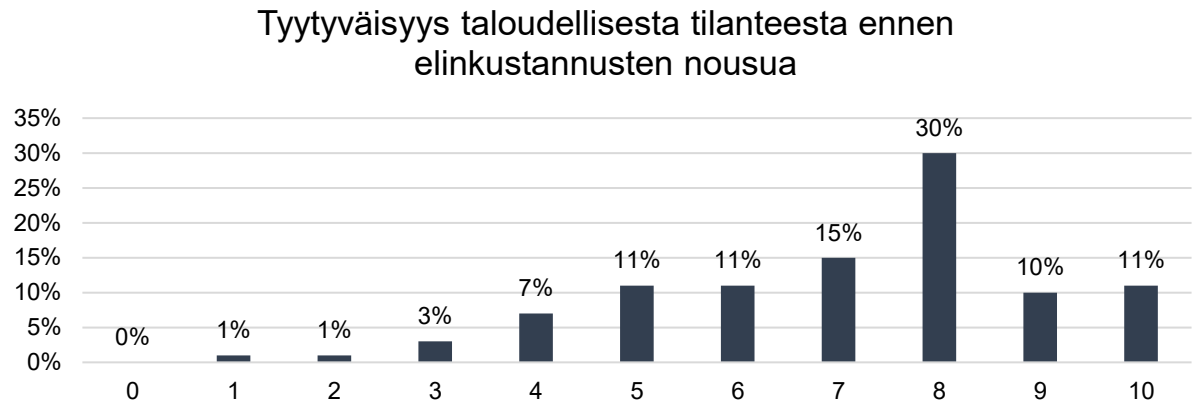

Kuva 16. Vastaajien tyytyväisyys heidän taloudellisesta tilanteestaan ennen elinkustannusten nousua (n=100)

Seuraavaksi vastaajia pyydettiin arvioimaan väittämää: ”Koin stressiä taloudellisesta tilanteestani.” Kuvasta 17 voidaan havaita, että 31 prosenttia vastaajista koki stressiä taloudellisesta tilanteestaan kerran kuukaudessa ja 30 prosenttia harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Vaikka 19 prosenttia vastasi, että ei kokenut koskaan stressiä taloudellisesta tilanteestaan, jopa 8 prosenttia ilmoitti kokeneensa stressiä päivittäin tai lähes päivittäin ja 12 prosenttia kerran viikossa. Täten kerättyjen havaintojen moodiksi saatiin 3, eli stressiä taloudellisesta tilanteesta koettiin ennen elinkustannusten nousua useimmiten kerran kuukaudessa.

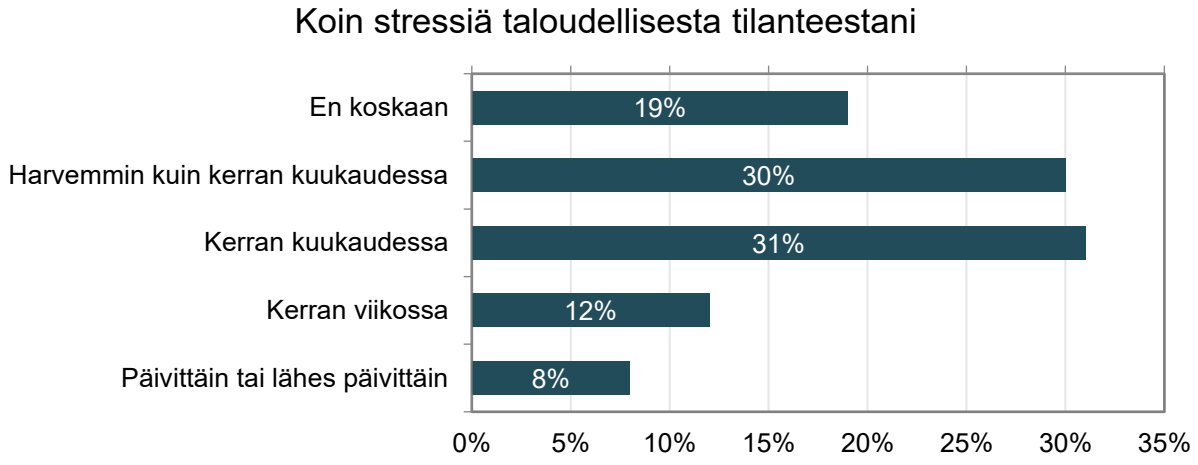

Kuva 17. Vastaajien stressin kokeminen heidän taloudellisesta tilanteestansa ennen elinkustannusten nousua (n=100)

Seuraava kysymys oli avoin kysymys, jossa tiedusteltiin: ”Jos, niin mikä taloudellisessa tilanteessasi sinua huolestutti eniten?” Avoin kysymys keräsi yhteensä 44 vastausta, ja täten kysymyksen vastausprosentti oli 44. Alla oleva kuva 18 on Webropol-ohjelmalla luotu sanapilvi, joka

havainnollistaa sanoja, joita yleisimmin nousi esiin vastauksissa. Eniten nousi esiin ”yllättävät” (n=5), ”menot” (n=5) ja ”määrä” (n=5). Vastauksista nousi eritysesti esiin huoli yllättävistä menoista, varojen riittävyydestä, palkkakehityksestä sekä menojen määrästä. Kaikki vastaukset ovat myös koottuna liitteessä 3.

Kuva 18. Sanapilvi: vastauksia kysymykseen ”Jos, niin mikä taloudellisessa tilanteessasi sinua huolestutti eniten?” (n=44)

Seuraavaksi vastaajia pyydettiin arvioimaan väittämää: ”Tuloni riittivät ylläpitämään haluamaani elintasoa”. Kuvasta 19 voidaan havaita, että lähes puolet vastaajista, eli 42 prosenttia vastasi tulojen riittäneen melko hyvin ja toiseksi eniten, eli 26 prosenttia vastattiin tulojen riittäneen hyvin. Tulot riittivät juuri ja juuri 21 prosentilla, melko huonosti 8 prosentilla ja huonosti 3 prosentilla vastaajista. Tuloksista voidaan todeta, että vaikka huoliakin taloudellisesta tilanteesta oli ennen elinkustannusten nousua (kuva 18), silti lähes 70 prosenttia vastaajista koki pystyneensä ylläpitämään haluamaansa elintasoa melko hyvin tai hyvin. Kerättyjen havaintojen moodi oli täten 4, eli useimmiten tulot riittivät melko hyvin.

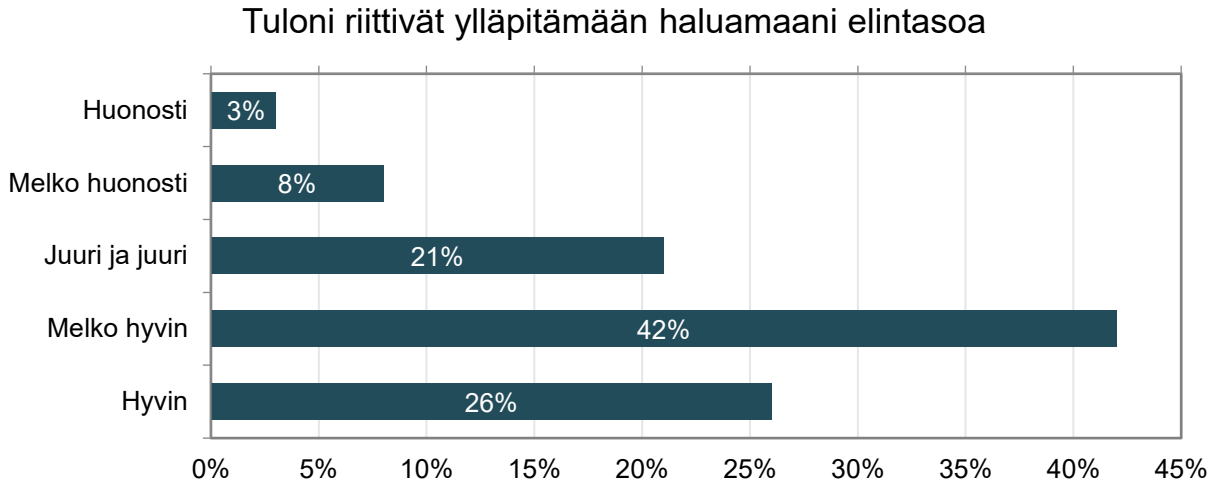

Kuva 19. Vastaukset väittämään ”Tuloni riittivät ylläpitämään haluamaani elintasoa” (n=100)

5.4 Taloudellinen tilanne tällä hetkellä

Kyselylomakkeen neljännessä osassa kartoitettiin vastaajien tämänhetkistä taloudellista tilannetta. Tavoitteena oli, että kerättyjen vastausten perusteella pystyttäisiin analysoimaan ja vertailemaan menneisyyden vastauksia nykyhetkeen ja päätyä siihen, miten elinkustannusten nousu on lopulta vaikuttanut vastaajien taloudelliseen hyvinvointiin.

Ensimmäisenä kartoitettiin vastaajien tyytyväisyyttä heidän taloudellisesta tilanteestaan tällä hetkellä. Aikaisempi kysymys siis toistettiin, mutta vastaajia pyydettiin tällä kertaa arvioimaan nykyhetkeä. Vastaajat saivat jälleen arvioida asteikolla 0–10, jossa 0 = Ei ollenkaan tyytyväinen ja 10 = Erittäin tyytyväinen. Alla oleva kuva 20 havainnollistaa vastausten jakautumista. ”0” vastasi 1 prosentti, ”1” vastasi 4 prosenttia, ”2” vastasi 3 prosenttia, ”3” vastasi 7 prosenttia, ”4” vastasi 10 prosenttia, ”5” vastasi 12 prosenttia ja ”6” vastasi 7 prosenttia. Saman verran, eli 19 prosenttia vastasi arvosanoja ”7” ja ”8”. ”9” vastasi 7 prosenttia ja ”10” vastasi 10 prosenttia. Vastausten mediaani oli täten 7 ja keskiarvo 6,3.

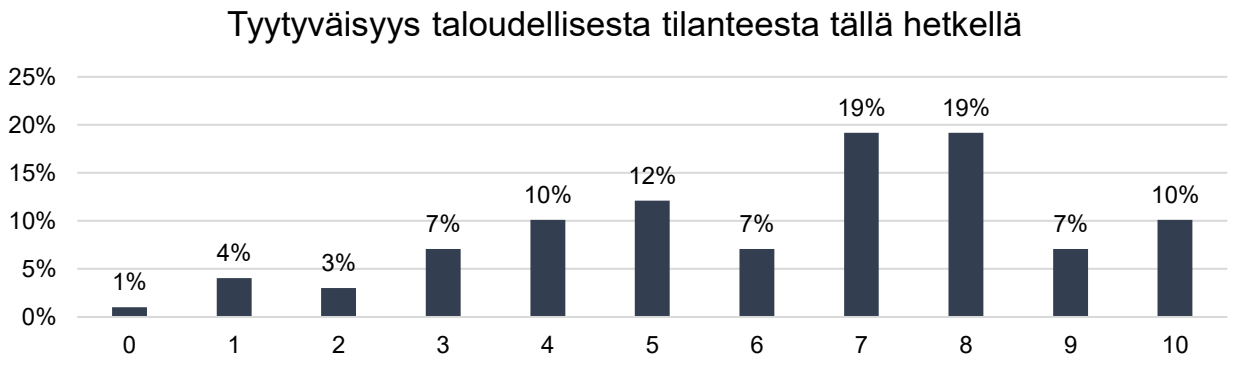

Kuva 20. Vastaajien tyytyväisyys heidän taloudellisesta tilanteestaan tällä hetkellä (n=99)

Seuraavaksi vastaajilta tiedusteltiin, kokevatko he tällä hetkellä stressiä heidän taloudellisesta tilanteestaan. Jälleen vertailua varten toistettiin aikaisempi kysymys, mutta arviointikohteena oli nykyhetki. Alla olevasta kuvasta 21 voidaan havaita, että tällä hetkellä eniten, eli 27 prosenttia kokee stressiä kerran viikossa. Lähes yhtä paljon, eli 25 prosenttia kokee stressiä harvemmin kuin kerran kuukaudessa. 20 prosenttia vastasi kokevansa stressiä kerran kuukaudessa, 16 prosenttia ei koe stressiä koskaan ja päivittäin tai lähes päivittäin stressiä kokee 12 prosenttia. Kerättyjen havaintojen moodi oli täten 4 eli stressiä koetaan tällä hetkellä useimmiten kerran viikossa.

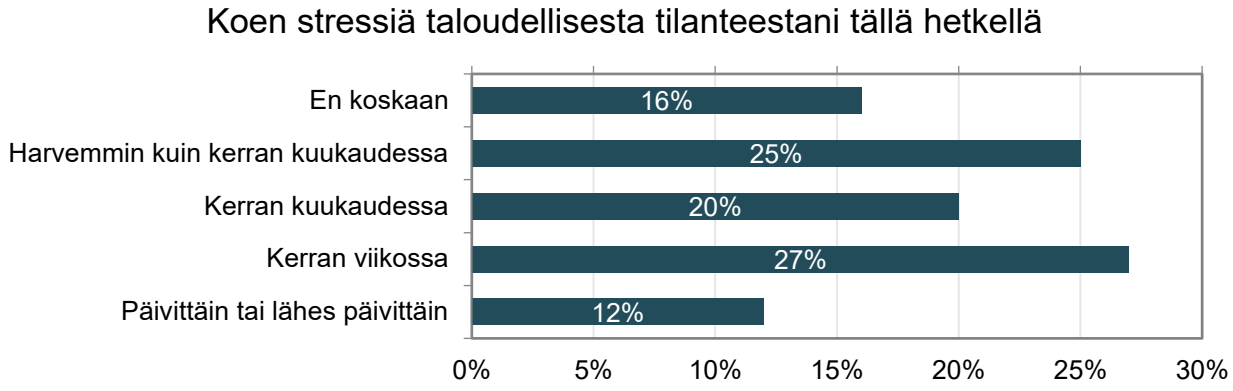

Kuva 21. Vastaajien stressin kokeminen heidän taloudellisesta tilanteestansa tällä hetkellä (n=100)

Seuraavaksi esitettiin avoimena kysymyksenä: ”Jos, niin mikä taloudellisessa tilanteessasi sinua huolestuttaa eniten tällä hetkellä?” Tämäkin kysymys oli kysytty aikaisemmin koskien menneisyyttä, mutta nyt haluttiin selvittää, onko huolenaiheet lisääntyneet tai muuttuneet. Kysymys keräsi yhteensä 46 vastausta ja vastausprosentti oli täten 46 eli hieman korkeampi kuin arvioitaessa aikaa ennen elinkustannusten nousua. Alla oleva kuva 22 havainnollistaa vastauksissa yleisimmin esiintyneitä sanoja Webropol-ohjelmalla luodun sanapilven avulla. Eniten nousi esille sanat ”nousu” (n=13), ”korkojen” (n=5) ja ”hintojen” (n=5). Erityisesti huolestuttaa yleinen elinkustannusten nousu, korkojen nousu sekä säästöjen hupeneminen. Säästöjen hupeneminen niin sanotusti normaaliin elämiseen viittaisi siihen, että monella tulot ja menot eivät ole tällä hetkellä tasapainossa. Vastauksista ilmeni myös, että vastaajat ovat joutuneet miettimään tarkemmin kulutustapojaan sekä karsimaan esimerkiksi sosiaalisista tapahtumista ja muista niin sanotuista hupimenoista. Rahaa ei selvästi ole samalla tavalla käytettävissä kuin aikaisemmin.

> ”En saa säästöön tai sijoitukseen rahaa.”
>
> ”Säästäminen alkaa olemaan hankalaa kun tulot kuluvat jokapäiväiseen elämään.”

Kaikki vastaukset ovat koottuna liitteessä 4.

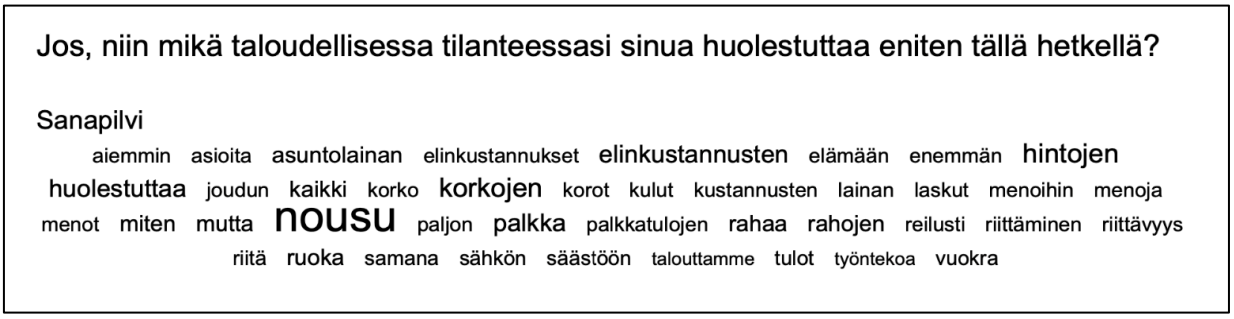

Kuva 22. Sanapilvi: vastauksia kysymykseen ”Jos, niin mikä taloudellisessa tilanteessasi sinua huolestuttaa eniten tällä hetkellä?” (n=46)

Seuraavana vastaajia pyydettiin arvioimaan väittämää: ”Tuloni riittävät ylläpitämään haluamaani elintasoa tällä hetkellä”. Tämäkin väittämä oli esitetty aikaisemmin, koskien menneisyyttä. Alla olevasta kuvasta 23 voidaan havaita, että 31 prosentilla tulot riittävät juuri ja juuri. 27 prosentilla tulot riittävät melko hyvin, ja yhtä monella hyvin. Tulot riittävät melko huonosti 11 prosentilla ja huonosti 4 prosentilla. Saatujen havaintojen moodi oli täten 3, eli useimmiten tulot riittävät ylläpitämään haluttua elintasoa juuri ja juuri tällä hetkellä.

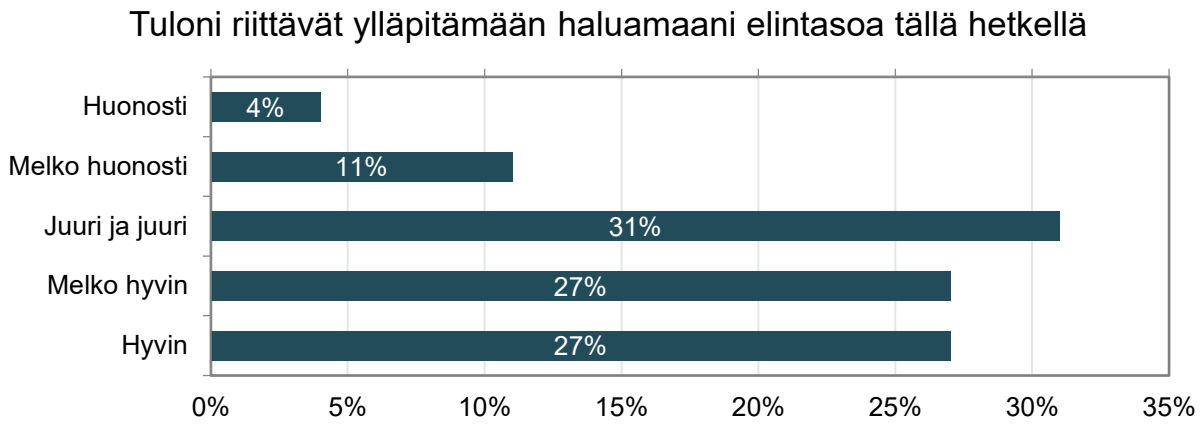

Kuva 23. Vastaukset väittämään ”Tuloni riittävät ylläpitämään haluamaani elintasoa tällä hetkellä” (n=100)

Seuraavaksi vastaajille esitettiin kuusi taloudellisen stressin väittämää, joita vastaajat arvioivat asteikolla 1–5, jossa 1 = Täysin eri mieltä, 2 = Jokseenkin eri mieltä, 3 = Ei samaa eikä eri mieltä, 4 = Jokseenkin samaa mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä. Alla olevassa kuvassa 24 esitetään tulokset prosenttijakaumina. Kuvan oikealla puolella esitetään myös vastausten keskiarvot. Mitä korkeampi keskiarvo on, sitä merkittävämpi negatiivinen vaikutus elinkustannusten nousulla on ollut.

Väittämään ”Elinkustannusten nousu on vaikuttanut negatiivisesti ihmissuhteisiini” vastasi 42 prosenttia ”Täysin eri mieltä”, 26 prosenttia ”Jokseenkin eri mieltä”, 15 prosenttia ”Ei samaa eikä eri mieltä” ja 16 prosenttia ”Jokseenkin samaa mieltä”. ”Täysin samaa mieltä” vastasi 1 prosentti. Vastausten keskiarvo oli täten 2,1. Väittämään ”Elinkustannusten nousu on vaikuttanut negatiivisesti työntekooni ja sen tuotteliaisuuteen” vastasi 41 prosenttia ”Täysin eri mieltä”, 25 prosenttia ”Jokseenkin eri mieltä”, 12 prosenttia ”Ei samaa eikä eri mieltä”, 16 prosenttia ”Jokseenkin samaa mieltä” ja 5 prosenttia ”Täysin samaa mieltä”. Näin ollen keskiarvoksi saatiin 2,2. Väittämään ”Elinkustannusten nousu on vaikuttanut negatiivisesti fyysiseen terveyteeni” vastattiin 46 prosenttia ”Täysin eri mieltä”, 22 prosenttia ”Jokseenkin eri mieltä”, 11 prosenttia ”Ei samaa eikä eri mieltä”, 16 prosenttia ”Jokseenkin samaa mieltä” ja 5 prosenttia ”Täysin samaa mieltä”. Keskiarvoksi saatiin täten 2,1.

Väittämään ”Elinkustannusten nousun takia en pysty kuluttamaan niin ekologisesti ja kestävästi kuin haluaisin” vastasi 20 prosenttia ”Täysin eri mieltä”, 12 prosenttia ”Jokseenkin eri mieltä” ja ”Ei samaa eikä eri mieltä”, 36 prosenttia ”Jokseenkin samaa mieltä” ja 20 prosenttia ”Täysin samaa mieltä”. Näin keskiarvoksi tuli 3,2. Väittämään ”Maailmantalouden epävarma tilanne on heikentänyt sitä, kuinka näen oman talouteni tulevaisuuden” vastattiin 10 prosenttia ”Täysin eri mieltä”, 11 prosenttia ”Jokseenkin eri mieltä”, 17 prosenttia ”Ei samaa eikä eri mieltä”, 45 prosenttia ”Jokseenkin samaa mieltä” ja 17 prosenttia ”Täysin samaa mieltä”. Keskiarvoksi saatiin täten 3,5. Viimeiseen väittämään ”Elinkustannusten nousu on heikentänyt yleistä tyytyväisyyttäni elämästä” vastasi 23 prosenttia ”Täysin eri mieltä”, 11 prosenttia ”Jokseenkin eri mieltä”, 14 prosenttia ”Ei samaa eikä eri mieltä”, 34 prosenttia ”Jokseenkin samaa mieltä” ja 18 prosenttia ”Täysin samaa mieltä”. Keskiarvo oli täten 3,1.

Suurimmalla osalla vastaajista elinkustannusten nousu ei vielä ole vaikuttanut negatiivisesti ihmissuhteisiin, työntekoon ja sen tuotteliaisuuteen tai fyysiseen terveyteen, mutta kuitenkin jo noin viidesosa vastaajista kokee täysin tai jokseenkin näissä negatiivisia vaikutuksia. Elinkustannusten nousu on taas yli puolella vastaajista heikentänyt jokseenkin tai täysin sitä, että ei voida kuluttaa yhtä ekologisesti kuin haluaisi sekä sitä, miten näkee oman taloutensa tulevaisuuden. Lisäksi elinkustannusten nousu on heikentänyt hieman yli puolella vastaajista jokseenkin tai täysin yleistä tyytyväisyyttä elämästä.

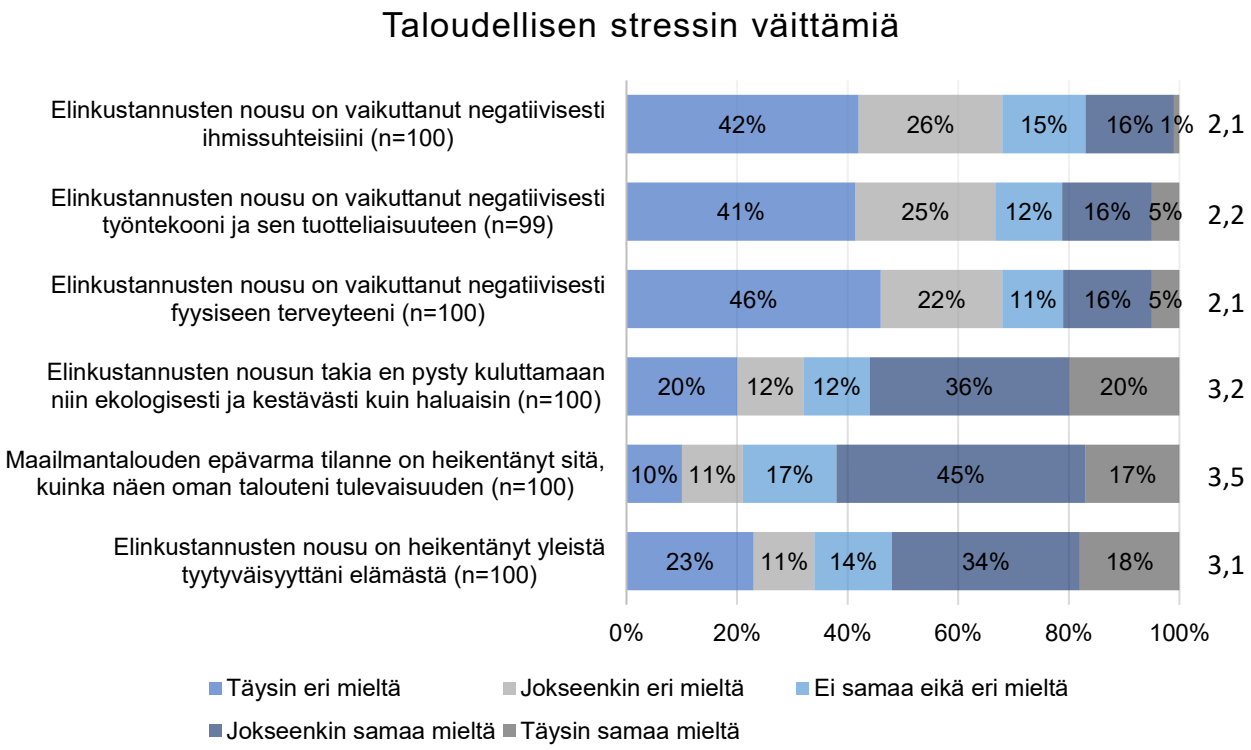

Kuva 24. Vastaajien arviot taloudellisen stressin väittämiin

Seuraavaksi kysyttiin: ”Oletko saanut lähiaikoina joltain seuraavista tietoa taloudellisesta hyvinvoinnista ja talouden hallinnasta liittyen elinkustannusten nousuun?” Vastaajat saivat halutessaan valita useamman vastausvaihtoehdon. Kysymyksellä haluttiin selvittää, mistä vastaajat ovat saaneet tietoa aiheesta, vai ovatko saaneet tietoa ollenkaan. Kuva 25 osoittaa, että selvästi eniten tietoa taloudellisesta hyvinvoinnista ja talouden hallinnasta on saatu sosiaalisesta mediasta (54 prosenttia vastaajista) ja internetistä (51 prosenttia vastaajista). Myös 29 prosenttia on saanut tietoa aiheeseen liittyen ystäviltä. Vastaajista 16 prosenttia on saanut tietoa pankista, 14 prosenttia vanhemmilta ja 10 prosenttia työnantajalta. Vastausvaihtoehdon ”Muu, mikä?” vastasi 6 prosenttia, jossa kerrottiin, että tietoa on saatu myös kumppaneilta, tilitoimistolta ja kirjoista sekä lehdistä. Kuvasta voidaan kuitenkin myös havaita, että jopa 18 prosenttia ei ole saanut mistään tietoa.

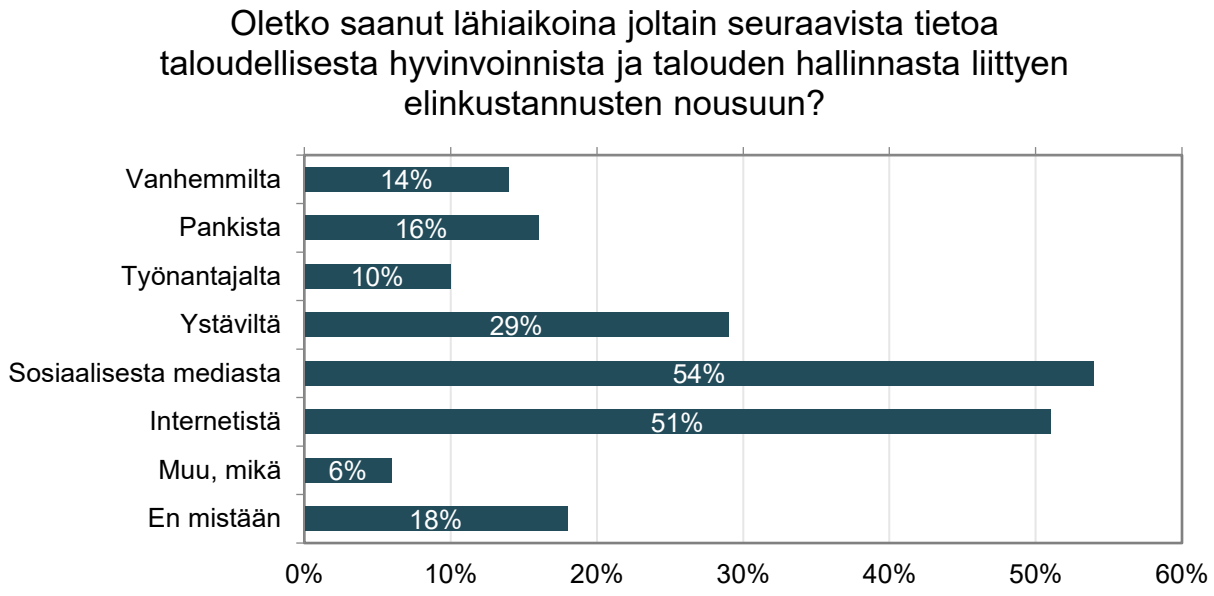

Kuva 25. Mistä vastaajat ovat saaneet lähiaikoina tietoa taloudellisesta hyvinvoinnista ja talouden hallinnasta liittyen elinkustannusten nousuun (n=198)

Seuraavaksi haluttiin kartoittaa, onko vastaajien kulutuksessa tapahtunut muutoksia elinkustannusten nousun myötä kysymyksellä: ”Oletko vähentänyt kulutustasi seuraavissa asioissa elinkustannusten nousun takia?” Vastausvaihtoehtoina oli ”En” tai ”Kyllä”. Vastaajille annettiin mahdollisuus halutessaan lisätä myös muita asioita kohdassa ”Muu, mikä?”. Kuva 26 havainnollistaa vastausten jakautumista. Vastaajista 70 prosenttia on vähentänyt kulutusta energiassa, 38 prosenttia ajoneuvon käytössä, 60 prosenttia ruokaostoksissa, 25 prosenttia terveydenhoidossa, 62 prosenttia ravintoloissa, 23 prosenttia harrastuksissa, 53 prosenttia ulkomaan matkoissa, 62 prosenttia vaateostoksissa ja 53 prosenttia vapaa-ajanvietossa. Muuttujaan ”Muu, mikä?” vastasi ”Kyllä” 25 prosenttia, ja vastauksissa mainittiin kulutuksen vähentyneen muun muassa meikeissä, sijoittamisessa sekä kampaajalla käymisessä.

Vastausten perusteella voidaan todeta, että kaikissa muuttujissa on nähtävillä selvää kulutuksen vähentämistä. Eniten kulutusta on kuitenkin vähennetty energiassa, ruokaostoksissa, ravintoloissa sekä vaateostoksissa. Vähiten kulutusta taas on vähennetty terveydenhoidossa sekä harrastuksissa, mutta näitäkin on vähentänyt noin neljäsosa vastaajista.

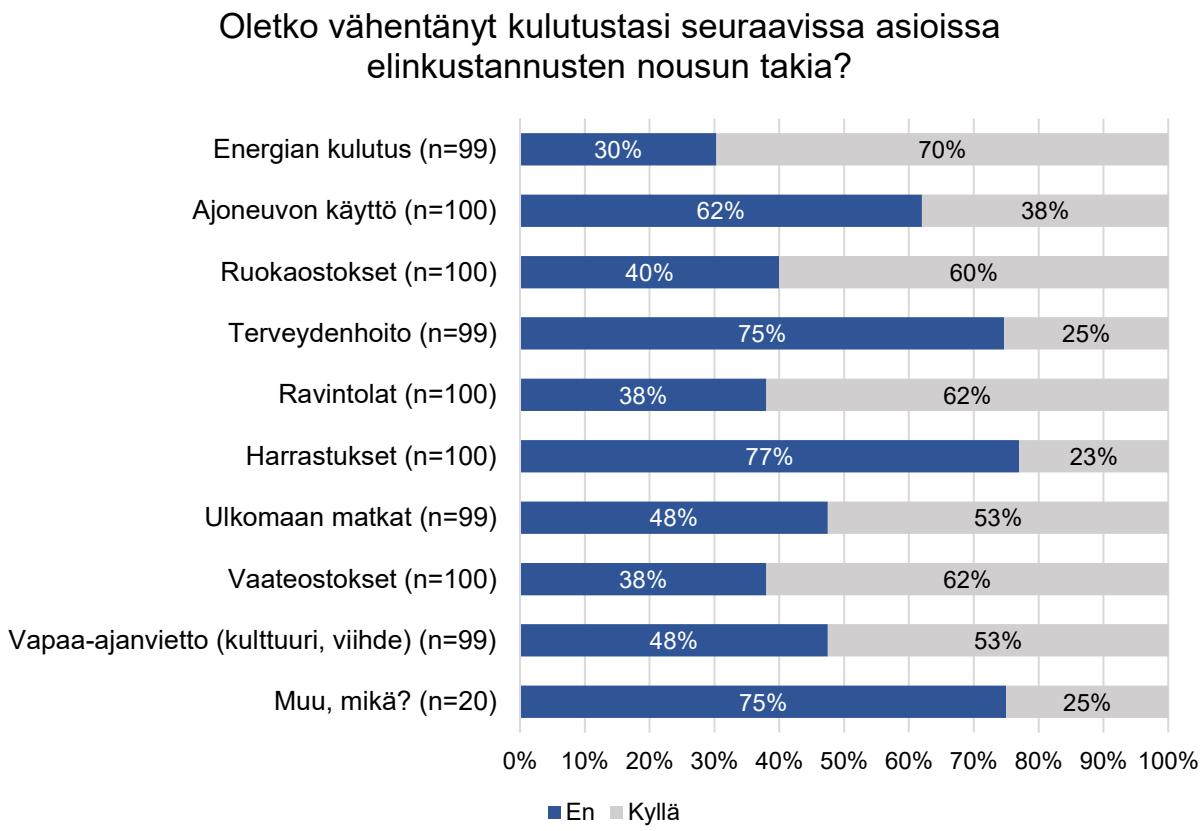

Kuva 26. Muutokset vastaajien kulutuksessa elinkustannusten nousun takia

Seuraavaksi tiedusteltiin: ”Oletko tehnyt seuraavia asioita elinkustannusten nousun takia/tulet varmuudella tekemään lähiaikoina?” Vastausvaihtoehtoina oli ”En” tai ”Kyllä”. Viimeisenä muuttujana oli ”Muu, mitä?”, mikäli vastaajille olisi tullut muita asioita mieleen, joita ei osattu huomioida vastausvaihtoehdoissa. Kuva 27 havainnollistaa kysymyksen vastausten jakaumaa. Merkittävimpänä voidaan huomata, että jopa 61 prosenttia vastaajista on käyttänyt omia säästöjään elinkustannusten nousun takia. Lisäksi puolet vastaajista on lykännyt suurempien ostosten, kuten auton tai asunnon ostamista. 18 prosenttia vastaajista on lainannut rahaa läheisiltään, 12 prosenttia on lykännyt laskujen maksamista ja 12 prosenttia on kasvattanut luottokorttivelkaansa elinkustannusten nousun takia. Suhteellisen vähän on haettu lisälainaa (6 prosenttia) ja lyhennys- tai maksuvapaita (9 prosenttia), otettu kulutusluottoa (3 prosenttia) tai pikavippiä (1 prosentti), mutta näitäkin on kuitenkin jonkin verran tehty. Epävarmasta taloustilanteesta huolimatta 48 prosenttia on sijoittanut, mutta toisaalta 10 prosenttia on myös myynyt sijoituksiaan.

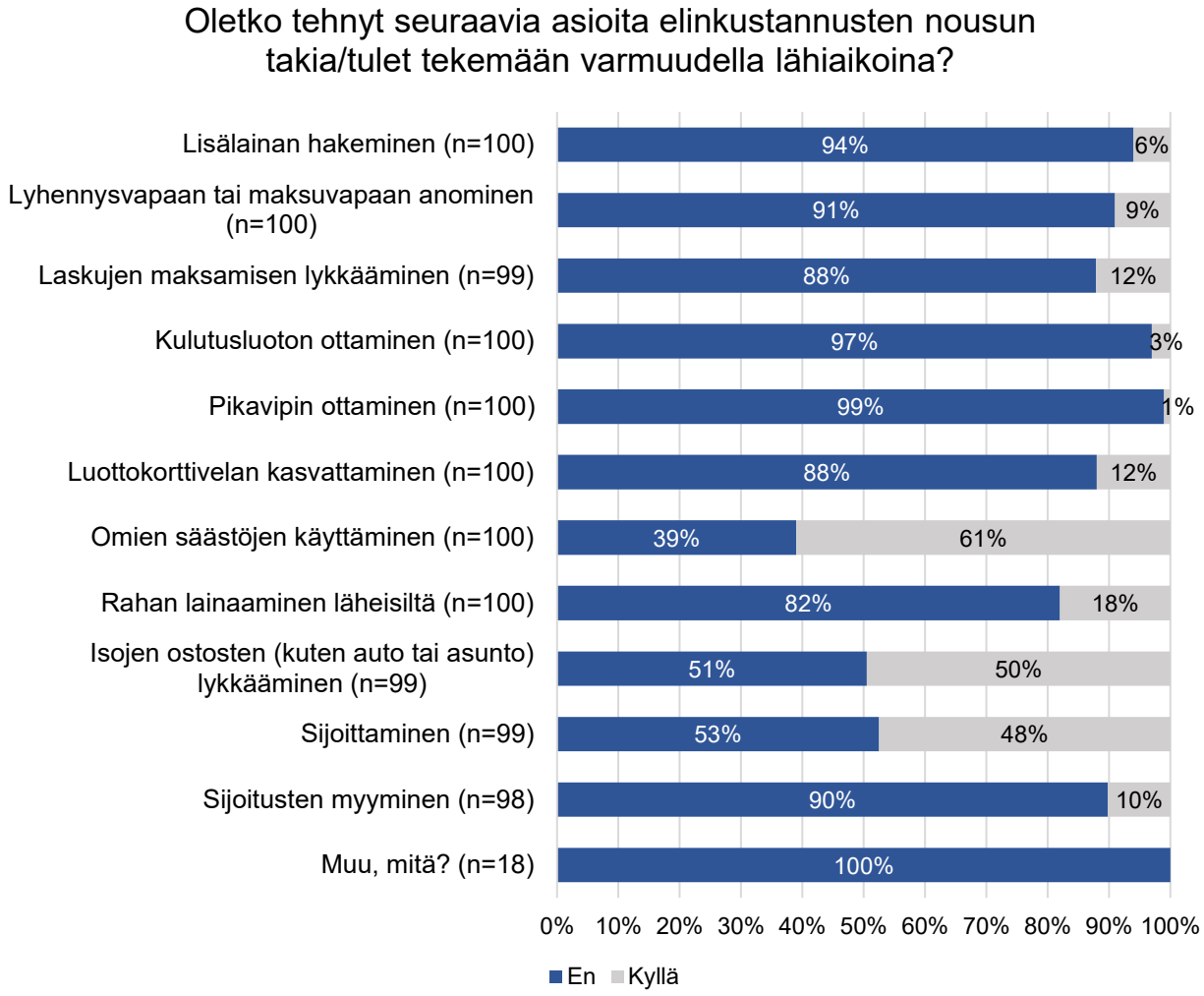

Kuva 27. Mitä asioita vastaajat ovat tehneet tai tulevat tekemään varmuudella lähiaikoina elinkustannusten nousun takia

5.5 Vastaukset viimeiseen avoimeen kysymykseen

Kyselylomakkeen viimeiseen osaan haluttiin lisätä vielä yksi avoin kysymys, jossa vastaajia kehotettiin vapaasti kertomaan, mitä muita ajatuksia elinkustannusten nousu on herättänyt, ja miten se on vaikuttanut vastaajien taloudelliseen hyvinvointiin. Kysymyksellä tavoiteltiin uusia näkökulmia ja ajatuksia aiheeseen, mitä vastaajat eivät ehkä muissa kysymyksissä saaneet tuotua ilmi. Vastauksia saatiin yhteensä 34 ja kysymyksen vastausprosentti oli täten 34 prosenttia.

Suurimmassa osassa vastauksissa nousi esiin yleinen ahdistus elinkustannusten noususta. Lisäksi monesti mainittiin huoli asunto- ja opintolainoista sekä nopeasti nousseista lainojen koroista. Elinkustannusten nousu on aiheuttanut ylimääräistä huolta taloudesta ja tarkempaa pohtimista siinä, mihin kuluttaa rahaa. Esille nostettiin muun muassa hintavertailu ruokaostoksilla. Vastaajien mukaan säästöön ja sijoittamiseen jää nyt vähemmän rahaa kuin aikaisemmin, kuten kävi ilmi myös

kysymyksen 15 vastauksissa (liite 4). Vastauksissa esiintyi myös huoli tulevaisuudesta ja sen huonosta ennustettavuudesta.

> ”On haastavaa kun asumiskustannukset (asuntolainan korot ja vastikkeet) ovat nousseet n. 1000 €/kk. Tämän lisäksi kaikki hinnat ovat nousseet. Puolitoista vuotta sitten jäi 500-1000€ säästöön joka kk, tällä hetkellä menee +-0, vaikka olen säästäväinen.”

> ”Ruokaostoksilla tekee enemmän hintavertailua. Kalliit vihannekset jää ostamatta.”

> ”Epävarmuuden lisääntyminen jossain määrin. Ennustettavuuden heikentyminen.”

Vastauksista kävi myös ilmi, että elinkustannusten nousu on horjuttanut myös hyvätuloisten turvallisuuden tunnetta omasta, sekä erityisesti muiden taloudesta. Osakseen myös energiaa säästetään sen riittämiseksi, eikä niinkään korkeiksi nousseiden hintojen takia. Vaikka elinkustannusten nousu ei olisikaan juurikaan vaikuttanut hyvätuloisempien taloudelliseen tilanteeseen, kantavat he tällä hetkellä huolta läheisten ja vähävaraisten taloudellisesta hyvinvoinnista.

> ”Minua huolestuttaa lapsiperheet, joilla on asuntolainat. Ruan hinta ja korot nousee. Kohta he joutuvat myymään asuntonsa ja sijoittajat juhlii...”

> ”Eniten huolestuttaa omien läheisten ja vähempi tuloisten pärjääminen sähkö- sekä elinkustannuksien hurjan nousun vuoksi.”

Vastauksissa tuli myös ilmi, että töidentekoa on jouduttu lisäämään, tai on jopa haettu toista työtä turvatakseen oman taloudellisen tilanteensa. Lisäksi myös oma palkkakehitys mietityttää.

> ”Miettinyt parempi palkkaisen työn hakemista,vaikka pidänkin nykyisestä työstäni.”

> ”Tämän myötä aion nostaa tulotasoani joko nykyisen työnantajani leivissä (palkankorotus) tai vaihtamalla kilpailijalle.”

Muutamissa vastauksissa todettiin, ettei elinkustannusten nousu ole ainakaan vielä vaikuttanut taloudelliseen hyvinvointiin mitenkään. Näissä vastauksissa todettiin myös useampaan kertaan, että omilla talouden hallinnan taidoilla tai koulutuksella on hyötyä elinkustannusten noustessa. Myöskään jo aikaisemmin säästeliäästi eläneet eivät ole välttämättä nähneet elinkustannusten nousussa suurta vaikutusta heidän talouteensa.

> ”Oman koulutustaustan (taloustiede) myötä on kuitenkin helppo seurata ja ymmärtää talouden kehitystä, eikä korkojen tai inflaation nousu aiheuta paniikkia.”

> ”Olen aina ollut tarkka taloudestani, mistä on nyt hyötyä.”

Avoimia vastauksia hyödynnetään vielä lisää johtopäätöksissä. Kaikki vastaukset ovat myös koottuna ja luettavissa opinnäytetyön liitteessä 5.

5.6 Yhteenveto

Toteutetun tutkimuksen päätuloksina voidaan pitää vastaajien taloudellisen tyytyväisyyden sekä taloudellisen stressin muutoksia. Lisäksi päätuloksia ovat muutokset vastaajien elintasossa ja taloudellisissa huolenaiheissa elinkustannusten nousun myötä. Yhteenvetoon tiivistetään myös merkittävimmät muutokset vastaajien kuluttamisessa.

Tutkimuksessa haluttiin selvittää, miten vastaajien tyytyväisyys heidän taloudellisesta tilanteestaan on muuttunut elinkustannusten nousun myötä. Alla oleva kuva 28 havainnollistaa näitä muutoksia. Verratessa nykyhetkeä aikaan ennen elinkustannusten nousua, arvosana ”0” nousi 1 prosentilla, ”1” nousi 3 prosentilla, ”2” nousi 2 prosentilla, ”3” nousi 4 prosentilla, ”4” nousi 3 prosentilla, ”5” nousi 1 prosentilla, ”6” laski 4 prosentilla, ”7” nousi 4 prosentilla, ”8” laski 11 prosentilla, ”9” laski 3 prosentilla ja ”10” laski 1 prosentilla. Yleisesti voidaan todeta, että laskua on tapahtunut, kuten osoittaa myös tyytyväisyyden keskiarvon 7,1 laskeminen keskiarvoon 6,3. Tyytyväisyyden mediaani taas laski arvosanasta 8 arvosanaan 7.

Kun Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimella testattiin, mitkä asiat ovat vaikuttaneet taloudelliseen tyytyväisyyteen, huomattiin, että säästöillä on jonkin verran riippuvuutta. Muuttujien ”Kuinka hyvin olet ollut varautunut yllättäviin taloudellisiin menoihin” ja ”Yleinen tyytyväisyyteni taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä” välinen korrelaatiokerroin oli 0,466 ja p-arvo oli pienempi kuin 0,001 (liite 6). Selitysaste on täten 21,7 prosenttia eli muuttujat korreloivat kohtalaisesti ja tulosta voidaan pitää p-arvosta johtuen tilastollisesti merkitsevänä. Kun taas testattiin muuttujien ”Arvio vuoden bruttotuloista” ja ”Yleinen tyytyväisyyteni taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä” välistä riippuvuutta, voitiin havaita, että muuttujien välillä on vain pieni yhteys, sillä korrelaatiokerroin oli 0,351 ja selitysaste täten 12,3 prosenttia (liite 9). Tulosta voidaan pitää tilastollisesti merkitsevänä, koska p-arvo oli pienempi kuin 0,001.

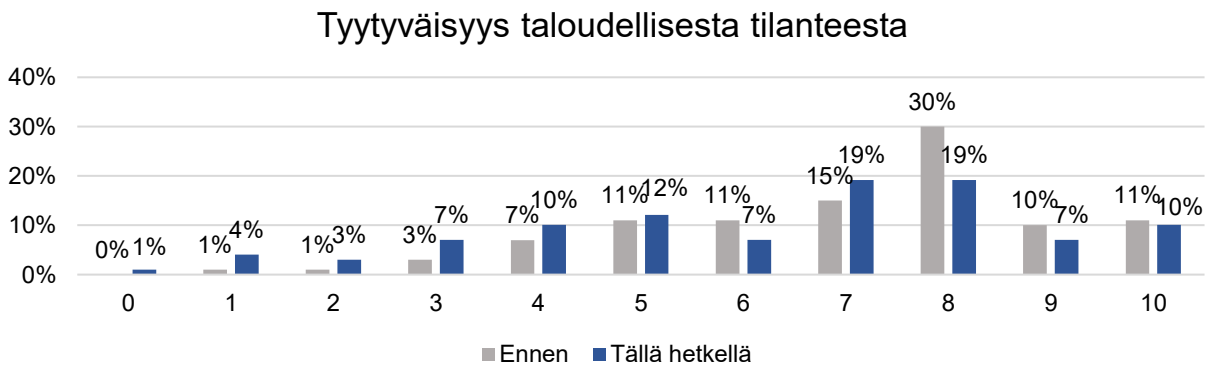

Kuva 28. Vastaajien tyytyväisyys heidän taloudellisesta tilanteestaan ennen elinkustannusten nousua ja tällä hetkellä

Myös taloudellisen stressin muutoksia haluttiin selvittää tutkimuskyselyn avulla. Vastaajilta kysyttiin stressin kokemusta ennen ja jälkeen elinkustannusten nousun. Kuva 29 havainnollistaa, miten stressin kokeminen on lisääntynyt.” En koskaan” vastasi ennen 19 prosenttia ja tällä hetkellä 16 prosenttia. ”Harvemmin kuin kerran kuukaudessa” vastasi ennen 30 prosenttia ja tällä hetkellä 25 prosenttia. ”Kerran kuukaudessa” vastasi ennen 31 prosenttia ja tällä hetkellä 20 prosenttia. ”Kerran viikossa” vastasi ennen 12 prosenttia ja tällä hetkellä 27 prosenttia. ”Päivittäin tai lähes päivittäin” vastasi ennen 8 prosenttia ja tällä hetkellä 12 prosenttia. Kun laskettiin vastauksien moodit, voitiin huomata, että aikaisemmin stressiä koettiin yleisimmin kerran kuukaudessa, kun taas tällä hetkellä yleisimmin stressiä koetaan kerran viikossa.

Kun testattiin Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimella muuttujien ”Arvio vuoden bruttotuloista” ja ”Koen stressiä taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä” välistä riippuvuutta, huomattiin, että muuttujien välillä on jonkin verran negatiivista korrelaatiota (liite 10). Korrelaatiokerroin oli -0,352 ja p-arvo pienempi kuin 0,001, eli tulosta voidaan pitää tilastollisesti merkitsevänä. Tulos selittää täten 12,4 prosenttia tapauksista. Tämä viittaisi siihen, että bruttotulojen noustessa myös stressin kokeminen lisääntyy. Suuremmat tulot eivät siis tarkoita sitä, että taloudellinen stressi pienenisi, vaan tämä tukisi tietoperustaa (luku 2.4) siinä, että korkeammissa tuloluokissa taloudellinen stressi voi jopa kasvaa. Myös avoimien kysymysten vastauksissa kävi ilmi, että myös hyvätuloisilla on huoli tämänhetkisestä taloudellisesta tilanteesta omalla tavallaan (liitteet 4 & 5).

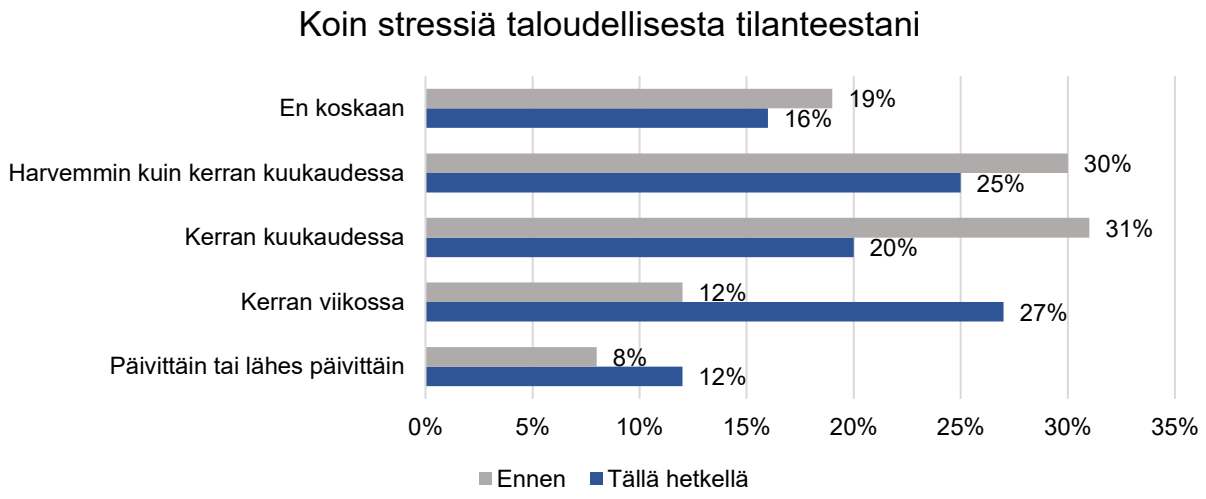

Kuva 29. Vastaajien stressin kokeminen heidän taloudellisesta tilanteestansa ennen elinkustannusten nousua ja tällä hetkellä

Objektiivisesti taloudellista hyvinvointia voidaan mitata vain sillä, kuinka hyvin tulot riittävät ylläpitämään haluttua elintasoa (luku 2.1). Tästä syystä haluttiin verrata, miten vastaajien elintaso on muuttunut elinkustannusten nousun myötä. Kuva 30 havainnollistaa muutoksia siinä, kuinka

vastaajat kokevat tulojensa riittäneen ennen ja jälkeen elinkustannusten nousun ylläpitämään haluamaansa elintasoa. Arvioitaessa aikaa ennen elinkustannusten nousua ”Huonosti” vastasi 3 prosenttia ja tällä hetkellä 4 prosenttia. ”Melko huonosti” vastasi ennen 8 prosenttia ja tällä hetkellä 11 prosenttia. Kun arvioitiin aikaa ennen elinkustannusten nousua, 21 prosenttia koki, että tulot riittivät juuri ja juuri ja kun arvioitiin nykyhetkeä, vastausprosentti oli 31. ”Melko hyvin” vastasi ennen 42 prosenttia ja tällä hetkellä 27 prosenttia. ”Hyvin” taas on jopa noussut hieman aikaisemmasta, kun ennen vastausprosentti oli 26 ja tällä hetkellä 27. Moodien avulla saatiin tulos siitä, että aikaisemmin tulot riittivät ylläpitämään haluttua elintasoa yleisimmin melko hyvin, kun taas tällä hetkellä juuri ja juuri. On huomioitava, että arvio omasta elintasosta ei riipu ainoastaan tuloista, vaan myös ympärillä olevista ihmisistä, sekä siitä, mitkä asiat saavat yksilön kokemaan tyytyväisyyttä. Kuten todettiin luvussa 2.4, myös lapsuudessa opituilla tiedoilla ja aatteilla on merkitystä.

Kun testattiin Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimella muuttujien ”Olen itsevarma talouden hallinnan taidoistani” ja ”Tuloni riittävät ylläpitämään haluamaani elintasoa tällä hetkellä” välistä riippuvuutta, huomattiin, että talouden hallinnan taidoilla ja tulojen riittämisellä ylläpitämään haluamaa elintasoa on yhteys (liite 7). Korrelaatiokerroin oli 0,437 ja tulos on tilastollisesti merkitsevä, koska p-arvo oli pienempi kuin 0,001. Selitysaste on täten 19,1 prosenttia. Kysymyksen 21 kohdalla oli havaittavissa, että ne, joilla on enemmän tietoja ja taitoa talouden hallinnasta, eivät ole kokeneet elinkustannusten nousun vaikuttaneen paljoakaan heidän taloudelliseen tilanteeseensa. Tulosten perusteella voidaan todeta, että talouden hallinnan taitojen tunteminen on osakseen vaikuttanut siihen, kuinka hyvin on pystynyt ylläpitämään haluamaansa elintasoa elinkustannusten noustessa.

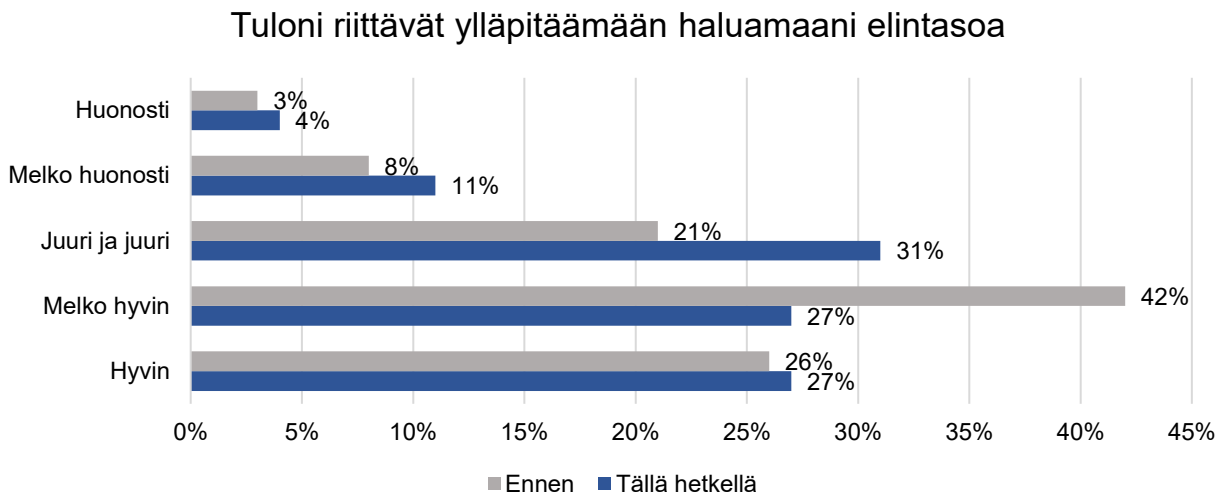

Kuva 30. Muutokset vastaajien elintasossa ennen elinkustannusten nousua ja tällä hetkellä

Vastaajilta tiedusteltiin, jos, niin mikä taloudellisessa tilanteessa huolestutti ennen elinkustannusten nousua sekä mikä huolestuttaa tällä hetkellä. Vastauksissa, jossa arvioitiin aikaa ennen

elinkustannusten nousua, oli paljon samoja huolenaiheita, kuten yllättävät menot (liite 3). Sanapilvistä (kuvat 18 & 22) voidaan havaita, että vastaukset olivat monipuolisempia, kun pyydettiin arvioimaan nykyhetkeä. Voidaan siis todeta, että vastaajia kuormittaa useammat huolenaiheet tällä hetkellä. Nykyään huolenaiheita ovat tulevaisuus, yleinen kustannusten nousu, korkojen nousu, rahojen riittäminen sekä läheisten selviäminen nykyisestä taloustilanteesta (liite 4).

Kulutuksessa vastaajat ovat kiinnittäneet huomiota erityisesti energian käyttöön, ruokaostoksiin, ravintoloissa käymiseen sekä vaateostoksien tekemiseen. Vähiten kulutusta on vähennetty elinkustannusten nousun takia terveydenhoidossa sekä harrastuksissa. Suurempia ostoksia, kuten auto tai asunto, on lykätty myöhemmälle tulevaisuuteen. Ostoksia tehdessä joudutaan miettimään enemmän niiden tärkeyttä ja priorisoimaan asioita. Elinkustannusten nousu on myös vaikuttanut siihen, että 56 prosenttia vastaajista on jokseenkin tai täysin samaa mieltä siinä, että he eivät tällä hetkellä pysty kuluttamaan niin ekologisesti kuin he haluaisivat. Kun testattiin Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimella, mikä vaikutus tällä on tyytyväisyyteen taloudellisesta tilanteesta tällä hetkellä, voitiin havaita, että muuttujien ”Elinkustannusten nousun takia en pysty kuluttamaan niin ekologisesti ja kestävästi kuin haluaisin” ja ”Yleinen tyytyväisyyteni taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä”, välillä on tilastollisesti merkitsevä yhteys. Muuttujien väliltä löytyi 0,362 verran negatiivista korrelaatiota (liite 8), joka viittaa siihen, että jos ei pysty kuluttamaan niin ekologisesti ja kestävästi kuin haluaisi, on myös yleinen tyytyväisyys taloudellisesta tilanteesta tällä hetkellä laskenut. Tulos selittää 13,1 prosenttia tapauksista ja p-arvo oli pienempi kuin 0,001.

6 Pohdinta

Opinnäytetyön viimeisessä pääluvussa syvennytään tarkastelemaan tutkimustuloksia, tehdään johtopäätöksiä ja ehdotetaan jatkotutkimusideoita. Tutkimuksen tuloksia analysoidaan tietoperustaan peilaten ja näin päästään lopputulokseen siitä, miten elinkustannusten nousu on vaikuttanut vuosina 2022–2023 työssäkäyvien suomalaisten taloudelliseen hyvinvointiin. Lisäksi arvioidaan kokonaisuudessaan tutkimuksen toteutumista ja sen luotettavuutta. Viimeisenä arvioidaan vielä omaa oppimista ja ammatillista kehittymistä opinnäytetyöprosessin aikana.

6.1 Johtopäätökset

Tämä tutkimus oli rajattu tietoperustassa esiteltyihin taloudellisen hyvinvoinnin alueisiin, eli oman talouden tuntemiseen ja talouden hallinnan taitoihin, tyytyväisyyden tunteeseen omasta taloudesta, taloudellisen stressin kokemiseen sekä kulutustapoihin. Seuraavaksi tutkimuksen tuloksia tarkastellaan samalla vastaten tutkimuksen neljään alaongelmaan, joista lopulta muodostuu vastaus tutkimuksen pääongelmaan, eli siihen, miten elinkustannusten nousu on vaikuttanut työssäkäyvien suomalaisten taloudelliseen hyvinvointiin.

Henkilökohtaisen talouden hallinnan tiedot ja taidot ovat osa taloudellista hyvinvointia (luku 2.1) ja tutkimuksen ensimmäisenä alaongelmana haluttiinkin selvittää, mikä merkitys henkilökohtaisen talouden tuntemisella on elinkustannusten noustessa. Luvussa 2.4 Lassander (2020, 12) muun muassa totesi, että heikko tietämys konkreettisesta talouden hoitamisesta voi heijastua elämän hallintaan ja omien taloudellisten unelmien toteuttamiseen. Kun selvitettiin vastaajien henkilökohtaisen talouden hallinnan taitoja, selvisi, että suurin osa kokee tuntevansa oman taloutensa, on itsevarma talouden hallinnan taidoistaan sekä on käyttänyt aikaa miettiäkseen omia taloudellisia tavoitteita ja unelmia. Suurin osa on myös käyttänyt aikaa miettiäkseen omia kulutustapojaan. 94 prosenttia vastaajista on kiinnostunut joko täysin tai jokseenkin omasta taloudellisesta hyvinvoinnistaan, ja jopa 98 prosenttia kokee olevansa jokseenkin tai täysin selvillä tämänhetkisistä talouden haasteista. Vaikka vastaajat olivat suurimmilta osin jokseenkin tai täysin samaa mieltä esitettyihin väittämiin, tulee olla kriittinen vastausten suhteen viitaten Kabadyin ja O'Connorin (2019, 3) esittämiin tutkimustuloksiin siitä, että kuluttajat kokevat voivansa taloudellisesti hyvin, vaikka heillä ei olisikaan oikeasti keinoja selviytyä haastavista taloustilanteista (luku 2.4).

Kun selvitettiin talouden hallinnan taitojen yhteyksiä taloudelliseen tilanteeseen tällä hetkellä, huomattiin, että muuttujien ”Olen itsevarma talouden hallinnan taidoistani” ja ”Tuloni riittävät ylläpitämään haluamaani elintasoa tällä hetkellä” välillä oli tilastollisesti merkitsevä yhteys (liite 7). Muuttujien riippuvuus viittaisi siihen, että mitä itsevarmempi on talouden hallinnan taidoistaan, sitä paremmin tulot ovat riittäneet ylläpitämään haluamaansa elintasoa elinkustannusten noustessa. Myös

avoimen kysymyksen 21 vastaukset tukevat sitä, että niillä, joilla on ollut tietoja ja taitoja talouden hallinnasta ennen elinkustannusten nousua, ei ole samanlaista stressiä tai ahdistusta tilanteesta, eikä elinkustannusten nousu ole juurikaan vaikuttanut heidän talouteensa (liite 5). Omien talouden hallinnan taitojen tuntemisella voidaan siis nähdä yhteys siihen, kuinka hyvin on pystynyt ylläpitämään haluamaansa elintasoa elinkustannusten noustessa. Voi toki myös olla, että osalla onnistuminen elintason ylläpitämisessä elinkustannusten noustessa on lisännyt itsevarmuutta omista talouden hallinnan taidoista, koska korrelaatiokerroin ei ole todiste kausaalisuhteesta.

Erityisesti tämänhetkisessä maailmantilanteessa säästöt ovat voineet olla merkittävässä osassa selviydyttäessä elinkustannusten noususta. Tutkimuksessa voitiinkin huomata, että muuttujien ”Kuinka hyvin olet ollut varautunut yllättäviin taloudellisiin menoihin?” sekä ”Yleinen tyytyväisyyteni taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä” välillä on jonkin verran riippuvuutta (liite 6). Tulosten perusteella voidaan siis todeta, että mitä enemmän on ollut säästössä yllättäviä taloudellisia menoja varten, sitä tyytyväisempi on taloudellisesta tilanteestaan tällä hetkellä. Tutkimustuloksia puoltaa myös avoimien kysymyksien vastaukset, joissa tuli usein esille huoli omista säästöistä, niiden hupenemisesta tai niiden puuttumisesta kokonaan (liitteet 3, 4 & 5). Tutkimustuloksista selvisi, että 94 prosenttia vastaajista on säästänyt yllättäviä taloudellisia menoja varten edes jonkin verran. Kysymyksen 19 osiomuuttujasta ”Oletko käyttänyt omia säästöjäsi elinkustannusten nousun takia” voidaan havaita, että 61 prosenttia vastaajista on turvautunut omiin säästöihinsä. Tämä tarkoittaa, että noin 65 prosenttia yllättäviin taloudellisiin menoihin säästäneistä, on joutunut turvautumaan säästöihin elinkustannusten nousun takia. Tämän lisäksi jopa 18 prosenttia kaikista vastaajista on lainannut rahaa läheisiltään elinkustannusten nousun johdosta. Nämä tulokset viittaavat siihen, että monella tulot ja menot eivät ole tällä hetkellä tasapainossa, kuten totesi myös Suomen Mielenterveys ry (2023) luvussa 2.3. Tulokset myös osaltaan puoltavat sitä, että yllättäviin menoihin varautuminen on tärkeänä osana taloudellista hyvinvointia (luku 2.1).

Tämän tutkimuksen toinen alaongelma koski sitä, millä tasolla vastaajien taloudellinen hyvinvointi oli ennen elinkustannusten nousua. Tämä oli olennainen tieto, jotta voitaisiin verrata vastauksia nykyhetkeen, ja näin selvittää, miten vastaajien taloudellinen hyvinvointi on muuttunut elinkustannusten nousun myötä. Kun vastaajia pyydettiin arvioimaan yleistä tyytyväisyyttä heidän taloudellisesta tilanteestaan ennen elinkustannusten nousua, 51 prosenttia vastasi arvosanojen 8–10 välillä. Kun taas arvioitiin yleistä tyytyväisyyttä taloudellisesta tilanteesta tällä hetkellä, oli vastausprosentti näiden arvosanojen välillä vain 36. Myös keskiarvon 7,1 laskeminen keskiarvoon 6,3 ja mediaanin laskeminen arvosanasta 8 arvosanaan 7 osoittavat, että työssäkäyvien suomalaisten yleinen tyytyväisyys heidän taloudellisesta tilanteestaan on laskenut elinkustannusten nousun myötä.

Kun verrattiin vastaajien kokemaa taloudellista stressiä ennen ja jälkeen elinkustannusten nousun, voitiin huomata stressin lisääntyneen (kuva 29). Tässä tutkimuksessa saatiin selville, että aikaisemmin stressiä taloudellisesta tilanteesta koettiin useimmiten kerran kuukaudessa, kun taas tällä hetkellä stressiä koetaan useimmiten kerran viikossa. Stressaantuneisuus taloudellisesta tilanteesta heijastui myös avointen kysymysten vastauksista (liitteet 4 & 5).

”En olisi koskaan kuvitellut tällaista tilannetta. Vaikka pärjään, ahdistaa.”

Tutkimuksessa haluttiin selvittää, laskeeko stressin määrä tulotason noustessa, mutta selvisikin, että korkeammalla tulotasolla on jonkin verran yhteyttä kasvaneeseen taloudelliseen stressiin (liite 10). Myös tietoperustan luvussa 2.4 todettiin, että taloudellinen stressi voi jopa lisääntyä, kun tulot nousevat merkittävän korkeiksi. Kun taloudellinen stressi lisääntyy, taloudellisen hyvinvoinnin tavoittelu vaikeutuu ja stressin pitkittyessä, se alkaa heijastumaan myös ihmissuhteisiin sekä henkiseen ja fyysiseen terveyteen (luku 2.2). Tämän tutkimuksen tuloksista voidaankin huomata, että elinkustannusten nousu on jo vaikuttanut negatiivisesti noin viidesosan ihmissuhteisiin sekä fyysiseen terveyteen (kuva 24).

Myös vastaajien elintasoissa on tapahtunut muutoksia elinkustannusten nousun takia, kuten kuva 30 osoittaa. Tutkimuksen tuloksista saatiin selville, että aikaisemmin useimmiten tulot riittivät ylläpitämään haluttua elintasoa melko hyvin, kun taas tällä hetkellä tulot riittävät vain juuri ja juuri. Arvioitaessa elintasoa, on kuitenkin myös huomioitava, että joillekin voi riittää pienemmät tulot, kun taas toinen voi tarvita paljon enemmän ylläpitääkseen haluamaansa elintasoa. Ei voida siis tehdä oletusta, että tässä muutoksessa olisi kyse vain siitä, että pienituloisemmat kokevat, etteivät tulot enää riitä ylläpitämään haluamaansa elintasoa. Kokemukseen voi vaikuttaa muun muassa mihin on elämässä tottunut ja millainen taloudellinen tilanne ympärillä olevilla ihmisillä on (luku 2.4).

Tämän tutkimuksen kolmannen alaongelman tarkoituksena oli selvittää, milloin elinkustannusten nousu alkaa vaikuttamaan taloudelliseen hyvinvointiin. Tuloksista voidaan havaita, että elinkustannusten nousu alkaa vaikuttamaan taloudelliseen hyvinvointiin erityisesti silloin, kun ei ole säästöjä yllättäviä menoja varten. Oman talouden tunteminen on myös tärkeää ja tulojen ja menojen tulisi olla tasapainossa. Muuttujien ”Arvio vuoden bruttotuloista” ja ”Yleinen tyytyväisyyteni taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä” välillä voidaan myös nähdä jonkin verran riippuvuutta (liite 9). Tulotasolla on siis positiivisia vaikutuksia, mutta ei kuitenkaan voida todeta, että sillä olisi suurta yhteyttä taloudelliseen tyytyväisyyteen tällä hetkellä. Toisaalta, kuten aikaisemmin todettiin, tulotason nousulla on myös jonkin verran yhteyttä taloudellisen stressin lisääntymiseen.

Taloudelliseen hyvinvointiin on voinut myös vaikuttaa, mikäli elinkustannusten nousun takia on joutunut muuttamaan omia kulutustapoja. Tämän tutkimuksen viimeisenä alaongelmana haluttiinkin selvittää, mitkä asiat kuluttamisessa ovat kriittisiä ja mitkä eivät niin kriittisiä elinkustannusten

noustessa. Kuten luvussa 2.3 todettiin, talouden suhdanteet vaikuttavat kotitalouksien kuluttamiseen. Abraham Maslown tarvehierarkia (kuva 1) selittää sitä, miten vaikeissa talouden suhdanteissa kiristetään ei välttämättömistä asioista ja keskitytään ihmisen perustarpeisiin, kuten ruokaan ja asumiseen. On myös havaittu, että koronaviruspandemialla on voinut olla vaikutuksia kotitalouksien säästämis- sekä kulutustapoihin. Ihmiset ovat nykyään tyytyväisempiä vähempään ja arvomaailmat ovat voineet muuttua (luku 3.1). Myös avoimen kysymyksen 21 vastauksissa nousi esille näitä piirteitä (liite 5).

> ”Olen muuttanut elämäntapojani vähemmän kuluttavaan suuntaan ja lisännyt elämänlaatuani vähemmän aineellisin tavoin. ”

Toteutetusta tutkimuksesta selvisi, että kulutusta on erityisesti pyritty vähentämään energian kulutuksessa, ruokaostoksilla, ravintoloissa sekä vaateostoksissa. Ihmisen perustarpeista ei voida luopua, mutta silti jopa 60 prosenttia tutkimuksen vastaajista on pyrkinyt vähentämään kulutustaan ruokaostoksilla ja tällä hetkellä tehdään paljon enemmän hintavertailua, kuten todettiin myös luvussa 3.1. Myös avoimen kysymyksen 21 vastauksista selvisi, että vastaajat ovat muun muassa joutuneet karsimaan terveellisemmistä ruokavaihtoehdoista ja ostamaan epäterveellisempiä, mutta edullisempia vaihtoehtoja.

Asumisen kustannukset ovat nousseet monilla sekä vuokra-asunnoissa että omistusasunnoissa, koska sähkön ja lämmityksen hinnat ovat kohonneet (luku 3.1). Asumisen kustannusten nousun voi huomata myös tämän tutkimuksen tuloksista, sillä vastaajista jopa 70 prosenttia on pyrkinyt vähentämään energian kulutustaan. Tietoperusta (luku 3.1) puoltaa myös tutkimustuloksia siinä, että korkojen nousun johdosta monella entistä suurempi osa tuloista kuluu lainojen, ja erityisesti asuntolainojen hoitamiseen. Kuten voidaan huomata, avointen kysymysten 15 ja 21 vastauksissa korostui monesti huoli lainojen korkojen noususta. Tutkimustuloksista selvisi myös, että elinkustannusten nousun johdosta on jonkin verran jouduttu hakemaan lisälainaa, ottamaan kulutusluottoja ja pikavippejä sekä kasvattamaan luottokorttivelkaa. Muun muassa kulutusluotoissa yleisesti käytetty korko on 3 kuukauden euribor, joten valitettavasti kulutusluotoistakin joutuu nyt maksamaan suurempaa korkoa kuin aikaisemmin (luku 3.4). Toisaalta tieto korkojen noususta myös tulevaisuudessa on voinut vaikuttaa siihen, että uusia lainoja ei ole otettu tämän enempää.

> ”Asuntolainan korot pomppasivat reilusti, joten joutui järjestelemään asioita uudelleen.”

Terveydenhoidosta on jouduttu jonkin verran karsimaan elinkustannusten myötä, mutta toisaalta terveellisiä elämäntapoja on myös saatettu tahtomatta parantaa. Jos esimerkiksi autoilua on vähennetty polttoaineiden hintojen kohoamisen myötä, on hyötyliikunta lisääntynyt. Tutkimustuloksista kävikin ilmi, että 38 prosenttia vastaajista on pyrkinyt vähentämään ajoneuvon käyttöä. Autoilun vähentäminen ja hyötyliikunnan lisääminen lisää kokonaisvaltaista hyvinvointia, eli sillä on

vaikutusta myös taloudelliseen hyvinvointiin (luku 2.3). Elinkustannusten nousu on myös johtanut siihen, että 62 prosenttia vastaajista on vähentänyt ravintoloissa käymistä ja myös alkoholinkäyttö on voinut vähentyä – joka on terveydelle positiivinen asia, mutta osaltaan se on voinut johtaa sosiaalisen elämän kärsimiseen (kuva 26 & liite 5). Jälleen päädytään siihen, miten lopulta taloudellisen hyvinvoinnin määrittelee omat arvot ja tärkeysjärjestykset (luku 2.1). Myös harrastuksista ja niin sanotuista hupimenoista on nyt vähennetty.

> ”Elinkustannusten nousu vaikuttaa kuluttamiseen ja viihdepalveluiden käyttöön. Aiheuttaa ylimääräistä pohtimista ja huolta.”

Aikaisemmin on tutkittu, että ekologiset valinnat vaikuttavat positiivisesti taloudelliseen hyvinvointiin (luku 2.3.). Kun tutkimuskyselyn vastaajille esitettiin väittämä: ”Elinkustannusten nousun takia en pysty kuluttamaan niin ekologisesti ja kestävästi kuin haluaisin”, 20 prosenttia oli täysin samaa mieltä ja 36 prosenttia jokseenkin samaa mieltä. Yli puolet vastaajista on siis joutunut karsimaan ekologisista arvoistaan elinkustannusten nousun takia. Kun testattiin muuttujien ”Elinkustannusten nousun takia en pysty kuluttamaan niin ekologisesti ja kestävästi kuin haluaisin” ja ”Yleinen tyytyväisyyteni taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä” välistä riippuvuutta, voitiin havaita, että muuttujien välillä oli negatiivinen yhteys (liite 8). Tämä viittaa siihen, että mitä negatiivisemmin elinkustannusten nousu on vaikuttanut ekologiseen kuluttamiseen, sitä tyytymättömämpi on taloudellisesta tilanteesta tällä hetkellä.

Epävarma maailmantilanne on aiheuttanut kuluttajien luottamuksen vajoamisen erittäin alhaiseksi (kuva 5). Myös tämän tutkimuksen tuloksista selvisi, että yli puolet vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että epävarma maailmantalouden tilanne on heikentänyt näkymiä oman talouden tulevaisuudesta. Kun talouden suhdanteet ovat alhaalla, vaikuttaa se niin yritysten kuin kotitalouksien tekemiin investointeihin (luvut 2.3 & 3.3), joka voidaan huomata myös tämän tutkimuksen tuloksista. Kun vastaajilta kysyttiin, ovatko he elinkustannusten nousun takia joutuneet lykkäämään suurempia hankintoja, kuten asuntoa tai autoa, jopa puolet vastasi lykänneensä näitä investointeja tulevaisuuteen (kuva 27).

Näin yhdessä alaongelmiin vastaamalla päästään lopputulokseen siitä, miten elinkustannusten nousu on vaikuttanut työssäkäyvien suomalaisten taloudelliseen hyvinvointiin. Toteutetun tutkimuksen tulokset ovat pitkälti linjassa opinnäytetyön tietoperustan kanssa ja ne osoittavat, miten kohderyhmän taloudellinen hyvinvointi on kokonaisvaltaisesti heikentynyt osa-alueilla, joihin opinnäytetyössä haluttiin perehtyä. Voidaan todeta, että työssäkäyvien suomalaisten taloudellinen hyvinvointi on heikentynyt niin objektiivisesti määriteltynä kuin myös laajempana kokonaisuutena. Tämänhetkiseen taloudelliseen hyvinvointiin on vaikuttanut säästöjen määrä, talouden hallinnan taidot sekä jonkin verran tulotaso. Taloudellista stressiä koetaan useammin kuin aikaisemmin ja stressiä on lisännyt erityisesti säästöjen hupeneminen tai niiden puuttuminen kokonaan.

Taloudellista stressiä kuitenkin koetaan tulotasosta huolimatta, ja on nähtävissä, että se jopa lisääntyy tulotason noustessa. Kulutustapoja on jouduttu muuttamaan ja kulutusta on myös vähennetty kaikilla osa-alueilla, joita tutkimuksessa käsiteltiin. Yhä enemmän joudutaan miettimään ja priorisoimaan ostoksia. Pidemmän tähtäimen tarpeita, kuten säästämistä ja sijoittamista ei pystytä täyttämään yhtä hyvin kuin aikaisemmin ja kulutusvalintoja tehdessä omista arvoista on jouduttu luopumaan, kun on keskitytty lyhyentähtäimen tarpeiden täyttämiseen. Elinkustannusten nousu on vaikuttanut vastaajien yleiseen tyytyväisyyteen elämästä ja tulevaisuuden näkymät huolestuttavat, mutta vastaajat ovat silti toiveikkaita siitä, että tilanteesta selvitään.

Kun kaikkia tämän tutkimuksen tuloksia verrataan henkilökohtaisen talouden hallinnan väittämien tuloksiin, viittaavat ne myös samaan päätelmään, jonka Kabadyi ja O'Connor (2019, 3) ovat tehneet (luku 2.4): kuluttajien todellisen taloudellisen tilanteen ja heidän kokemansa taloudellisen tilanteensa välillä on nähtävissä selvä ero. Tutkimustuloksista selvisi, että jopa 18 prosenttia vastaajista ei ole saanut mistään tietoa talouden hallinnasta tai taloudellisesta hyvinvoinnista liittyen elinkustannusten nousuun (kuva 25). Eniten tietoa taas on saatu internetistä sekä sosiaalisesta mediasta, mutta vain 10 prosenttia työnantajalta. Tulokset saivat pohtimaan, olisiko henkilökohtaisen talouden hallinnasta tarve puhua enemmän työpaikoilla, ja voisiko tämä lisätä työntekijöiden talouden hallinnan tietoisuutta ja taitoja, sekä kohentaa työntekijöiden taloudellista hyvinvointia. Taloudellisella hyvinvoinnilla on myös nähty olevan vaikutusta työn tehokkuuteen (luku 2.2), kuten selvisi myös tämän tutkimuksen tuloksista: jopa 21 prosenttia vastaajista on huomannut elinkustannusten nousun vaikuttaneen negatiivisesti heidän työntekoonsa ja sen tuotteliaisuuteen (kuva 24). Myös Lassander (2020, 12) totesi, että monella saattaa olla paljon tietoa taloudesta sinänsä, mutta harvat ovat saaneet opetusta tai konkreettisia neuvoja henkilökohtaisen talouden hoitamisesta.

Opinnäytetyön tietoperustassa ennustettiin, että elinkustannukset tulevat pysymään totuttua korkeampina ja Euroopan keskuspankki nostaa ohjauskorkoja myös tulevaisuudessa (luvut 3.1 & 3.4). Olisikin mielenkiintoista toteuttaa jatkotutkimuksena niin sanottu seurantatutkimus, jossa kohderyhmän taloudellisen hyvinvoinnin tilaa tiedusteltaisiin uudelleen esimerkiksi vuoden päästä. Näin voitaisiin selvittää, mihin suuntaan työssäkäyvien suomalaisten taloudellisen hyvinvoinnin tila on edennyt. Jatkotutkimus voitaisiin toteuttaa samoin määrällisin menetelmin kyselylomakkeen muodossa, ja verrata tuloksia tämän tutkimuksen tuloksiin.

6.2 Tutkimuksen arviointi

Määrällisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan sen validiteetin ja reliabiliteetin avulla (Vilkka 2021, Luku 7 alaluku Määrällisen tutkimuksen arviointi). Tutkimus on onnistunut, kun sen avulla saadaan luotettavia vastauksia valittuihin tutkimusongelmiin. On siis tärkeää, että tutkimus mittaa niitä asioita, mitä oli tarkoituskin selvittää. Lisäksi tutkimus tulee olla toteutettu rehellisesti,

puolueettomasti sekä niin, että vastaajille ei aiheudu tutkimuksesta haittaa. Jotta näihin edellä mainittuihin laadukkaan tutkimuksen perusvaatimuksiin päästään, on tutkijan täytynyt asettaa täsmälliset tavoitteet tutkimukselleen. (Heikkilä 2014, 27.)

Validiteetti mittaa tutkimuksen pätevyyttä, johon vaikuttaa huolellinen suunnittelu ja tarkoin harkitut tiedonkeruumenetelmät. On tärkeää, että toteutettu tutkimuskysely mittaa vain oikeita asioita yksiselitteisesti, ja ne kattavat koko tutkimusongelman. Myös tutkittavan perusjoukon tarkka määrittely on olennainen osa pätevyyttä. (Heikkilä 2014, 27.) Tutkimuksen luotettavuus oli mielessä koko tutkimusprosessin ajan. Se huomioitiin niin tietoperustan lähdekriittisyydessä, kuin myös tutkimusmenetelmää ja kohderyhmää valittaessa. Kuten tämän tutkimuksen toteutuksen esittelyssä selvisi, menetelmiä punnittiin tarkasti ja kyselylomake tehtiin huolellisesti. Tutkimuksen kyselylomakkeen jokaisen kysymyksen tarpeellisuutta harkittiin tarkasti, jotta estettäisiin turhat kysymykset. Tässä testikierrokset ennen varsinaisen kyselylomakkeen lähettämistä auttoivat. Myös peittomatriisi (taulukko 1) oli merkittävässä osassa, jotta pystyttiin varmistamaan, että tutkimus mittaa sitä, mitä oli tarkoituskin, ja se on yhteneväinen, sekä sillä saadaan vastattua kaikkiin alaongelmiin ja pääongelmaan.

Reliabiliteetti mittaa tulosten tarkkuutta. Tutkimuksen sisäinen reliabiliteetti tarkoittaa sitä, että sama tilastoyksikkö voidaan mitata useampaan kertaan samoin tuloksin. (Heikkilä 2014, 178.) Tämä varmistettiin siten, että havaintomatriisin arvot syötettiin useampaan kertaan käytettyihin ohjelmiin, ja näin tarkistettiin, ettei tietoja syötettäessä ole tapahtunut virheitä. Ulkoisella reliabiliteetilla taas tarkoitetaan sitä, että mittaukset ovat toistettavissa uudelleen samanlaisin tuloksin myös muissa tutkimuksissa ja tilanteissa, eli tutkimustulokset eivät saa olla sattumanvaraisia. Tulokset ovat sattumanvaraisia, jos vastausprosentti on pieni. (Heikkilä 2014, 178.) Tämän tutkimuksen tavoitteena oli saada tutkimuskyselyyn enemmän vastauksia, mutta resursseihin nähden kerätty aineisto on kuitenkin melko hyvän kokoinen. Ulkoista reliabiliteettia olisi kuitenkin lisännyt merkittävästi, jos vastaajia olisi saatu enemmän, koska kohderyhmä oli hyvin laaja. Mikäli nyt toteuttaisin tutkimuksen uudelleen, varaisin hieman enemmän aikaa tiedonkeruuseen ja jakaisin tutkimuskyselyä vielä laajemmin. Koska kohderyhmä oli suuri, ja vastausmäärä siihen nähden pieni, ei voida todeta, että tutkimus olisi toteutettavissa täysin samoin tuloksin uudelleen.

Olennaista luotettavien tutkimustulosten saamiselle on myös varmistaa, että kohderyhmä ei ole vino, vaan se edustaa koko tutkittavaa perusjoukkoa (Heikkilä 2014, 28). Vastaajien sukupuoli painottui enemmän naisiin, mutta miehiä oli kuitenkin 29 prosenttia vastaajista. Muunsukupuolisia ei vastannut kyselyyn ollenkaan. Kyselyyn vastanneista hieman yli puolet oli 20–29-vuotiaita. Muihin ikäluokkiin tuli kuitenkin myös tasaisesti vastauksia, jonka ansiosta vastaajien iän keskiarvo oli 35 vuotta. Useimpien perhekoko oli pieni, joka tarkoittaa, että suuremmista kotitalouksista ei saatu

kovinkaan paljoa vastaajia. Koska tutkimuksessa mitattiin työssäkäyvien suomalaisten taloudellista hyvinvointia, oli luotettavuuden kannalta tärkeää saada vastauksia mahdollisimman laajasti ympäri maan. Vastaajien asuinpaikat painottuivat Etelä-Suomeen, mutta vastauksia saatiin myös muualta Suomesta, sekä myös ulkomailla asuvilta suomalaisilta. Vastaajien arviot vuoden bruttotuloista jakautui suhteellisen tasaisesti, mutta toimiasemat painottuivat asiantuntijatehtäviin ja toimihenkilöihin. Koska joissain taustakysymyksissä vastaukset painottuivat selvästi tiettyihin vastausvaihtoehtoihin, ei voida sanoa, että tulokset edustaisivat kaikkia työssäkäyviä suomalaisia.

Kun kerättyjä havaintoja käytiin läpi, todettiin, että yhtä vastauslomaketta lukuun ottamatta muut vastauslomakkeet olivat käyttökelpoisia, eikä niissä esiintynyt systemaattista vastaamatta jättämistä. Luotettavuutta arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon kysymyksien 1, 5, 7, 13, 17, 19 ja 20 kohdalla tapahtunut eräkato. Heikkilä (2014, 42) toteaa, että vastaamattomuus aiheuttaa aina harhaa tuloksiin. Eräkato siis osaltaan heikentää tutkimustulosten luotettavuutta, vaikka kyseessä olikin vain yhden tai kahden vastaajan vastaamatta jättäminen kyseisiin kysymyksiin.

Kyselylomakkeen kysymysten 7 ja 17 kohdalla luotettavuutta voitiin mitata SPSS-ohjelmalla, hyödyntäen Cronbachin alphaa, joka perustuu väittämien väliseen korrelaatioon. Tätä voidaan hyödyntää silloin, kun kysymys koostuu useammasta eri osiomuuttujasta, kuten on edellä mainittujen kysymysten kohdalla. Cronbachin alphassa reliabiliteettikertoimen arvot ovat välillä 0–1 ja mitä korkeampi reliabiliteettikerroin on, sitä luotettavampina tuloksia voidaan pitää. Kyseisen arvon tulisi kuitenkin olla ainakin 0,7, jotta tuloksia voidaan pitää luotettavina, eikä sattumanvaraisina. (Heikkilä 2014, 178.) Liitteestä 11 voidaan havaita, että kysymyksen 7 kohdalla reliabiliteettikerroin oli 0,782. Tuloksia voidaan siis pitää luotettavina, koska kerroin ylitti tavoitearvon 0,7. Liitteestä voidaan myös havaita, että muuttujan ”Olen selvillä tämänhetkisistä talouden haasteista” poistaminen parantaisi reliabiliteettia 0,001 verran, mutta luku on niin pieni, ettei sitä pidetä merkityksellisenä. Kysymyksen 17 kohdalla reliabiliteettikerroin oli 0,821, kuten voidaan havaita liitteestä 12. Kyseinen arvo on Heikkilän (2014, 198) mukaan jo varsin korkea. Kysymyksen 17 kohdalla mitään muuttujaa ei kannata poistaa, koska se alentaisi reliabiliteettikerrointa.

Tutkimusta arvioitaessa on myös huomioitava, että tutkimuksiin liittyy aina tutkijan subjektiivisia valintoja tutkimusmenetelmään, kysymysten muotoiluun, analysointimenetelmiin sekä raportointitapaan liittyen. Huolellisellekin tutkijalle voi sattua tahattomia virheitä tutkimusta tehdessä, mutta tahallinen tulosten vääristely on anteeksiantamatonta. Tutkimuksen tulokset eivät saa riippua tutkijasta tai hänen vakaumuksistansa. Onnistuneelle tutkimukselle olennaista on siis puolueettomuus eli objektiivisuus. (Heikkilä 2014, 28–29.) Tämän tutkimuksen kyselylomaketta suunniteltaessa ja tehdessä pidettiin huolta, että kysymykset eivät olleet johdattelevia, sekä ne olivat selkeitä ja ymmärrettäviä. Tässä jälleen testikierrokset olivat avainasemassa. Myös analysointivaiheessa oli

olennaista, että tulokset kuvattiin totuudenmukaisesti ja puolueettomasti. Tutkimusprosessiin ei ole myöskään vaikuttanut tutkijan poliittiset tai moraaliset vakaumukset. Tutkimusta voidaan siis pitää objektiivisesti onnistuneena.

Avoimuus on myös olennainen osa tutkimusta. Tämä tarkoittaa sitä, että tietoa kerättäessä tutkittaville on selvitettävä tutkimuksen tarkoitus sekä sen käyttötapa. (Heikkilä 2014, 29.) Tutkimuskyselyyn vastanneille selvitettiin tutkimuksen tarkoitus, tavoite sekä käyttötapa saatekirjeessä, sekä vielä tiivistettynä kyselylomakkeen avatessa. Tuloksia raportoitaessa on myös huolehdittava, ettei kenenkään yksityisyyttä vaaranneta. Tuloksia julkaistessa on pidettävä lähtökohtana yksilöiden tietosuojaa sekä periaatetta, että tilastoyksikköä koskevia tietoja ei luovuteta tiedon käyttäjille tunnistettavassa muodossa. (Heikkilä 2014, 29.) Tutkimuskyselyn vastaajille annettiin kyselylomakkeen saatekirjeessä lupaus sen luottamuksellisuudesta, ja siitä, että tutkimus on täysin anonyymi. Tästä lupauksesta on pidetty kiinni ja on huolehdittu, ettei yksilöntietosuojaa rikota millään tavalla.

Tutkimus edellytti tarkkuutta ja kriittisyyttä koko opinnäytetyöprosessin ajan niin tietoja kerättäessä kuin niitä syötettäessä ja tulkittaessa. Oikea aikataulu on olennainen osa tutkimusta, sillä kiireellä tehty kyselylomake tai huolimaton tiedonkeruu voivat estää luotettavien tutkimustulosten saamisen (Heikkilä 2014, 30). Tästä syystä opinnäytetyön tutkimussuunnitelmassa tutkimuksen eri vaiheisiin oli varattu riittävästi aikaa, ja tutkimus saatiin toteutettua huolellisesti. Aikataulusta oli tehty realistinen, jotta siitä oli helppo pitää kiinni ja opinnäytetyö valmistui ajallaan. Tärkeä taito on myös osata tulkita tuloksia oikein ja käyttää vain sellaisia analysointimenetelmiä, joita osaa hallita hyvin (Heikkilä 2014, 28). Tämän tutkimuksen analysointimenetelmät valittiin tarkasti omia vahvuuksia mitaten, ja saatavilla olevia ohjeita hyödyntäen. Tutkimuksen on myös oltava hyödyllinen ja käyttökelpoinen, sekä samalla jotain uutta esiin tuova ja relevantti (Heikkilä 2014, 30). Erityisesti tällä hetkellä taloudellinen hyvinvointi ja elinkustannusten nousu on erittäin relevantti ja tärkeä aihe, mutta tutkimus voi varmasti olla hyödyllinen myös tulevaisuudessa. Tutkimus keskittyi tutkimaan työssäkäyvien suomalaisten taloudellista hyvinvointia, mutta sitä voi hyödyntää myös muut, taloudellisesta hyvinvoinnistaan ja sen kehittämisestä kiinnostuneet erityisesti vaikeassa taloustilanteessa.

Yhteenvetona voidaan todeta, että resursseihin nähden tämä tutkimus on onnistunut. Vaikka tutkimuksen luotettavuutta heikentää se, että vastaajia saatiin kohderyhmään nähden vähän, avoimien kysymysten vastaukset ja huolella valittu tietoperusta tukevat tutkimustuloksia. Lisäksi Cronbachin alphan mittaustulokset parantavat luotettavuutta, sillä ne osoittavat, että tutkimuskyselyn kysymykset ovat mitanneet samankaltaisia asioita ja tulokset sisältävät vähemmän sattumaa. Tutkimustulokset antavat pintapuoleista kuvaa siitä, miten elinkustannusten nousu on vaikuttanut työssäkäyvien suomalaisten taloudelliseen hyvinvointiin, mutta ei voida todeta, että ne olisivat täysin yleistettävissä tai toistettavissa uudelleen.

6.3 Oman oppimisen ja ammatillisen kehittymisen arviointi

Opinnäytetyöprosessin etenemisessä tukena oli koko ajan opinnäytetyön tutkimussuunnitelma, joka oli tehty opinnäytetyön aloituskurssilla. Suunnitelmavaihe oli ehkä omasta mielestäni haastavin ja aikaa vievin vaihe, koska tämä oli ihan uudenlainen projekti itselleni. Kuitenkin, kun pääsi itse opinnäytetyön ja tutkimuksen tekemiseen, alkoi prosessi kulkemaan paremmin. Työtä tehdessä auttoi peilaaminen omiin tavoitteisiin sekä arviointikriteereihin. Onnistuin suunnittelemaan aikataulun hyvin ja pidin siitä kiinni, joka oli tärkeää opinnäytetyön huolellisen edistymisen ja valmistumisen kannalta.

Opinnäytetyön aiheen ajankohtaisuus oli sekä haaste että etu. Elinkustannusten noususta tietoa löytyi paljon, mutta haasteena oli pysyminen rajatussa aiheessa, sekä tämänhetkisen maailmantilanteen jatkuva kehittyminen. Lisäksi haasteena oli se, että taloudellinen hyvinvointi oli suhteellisen uusi käsite itselleni, eikä sille ole edes yhtä tarkkaa määritelmää. Käsitys taloudellisesta hyvinvoinnista voi olla hyvin erilainen eri ihmisillä ja se haastoi niin opinnäytetyön tietoperusteisessa osassa kuin myös empiirisessä osassa.

Opinnäytetyö oli laajin projekti ja raportti mitä olen tehnyt, ja se kehitti monia jo olemassa olevia taitojani, sekä opetti myös paljon uusia taitoja. Laadukkaiden lähdemateriaalien etsiminen kehitti tiedonhakutaitojani sekä lähdekriittisyyttä. Englanninkieliset lähteet haastoivat, mutta myös opettivat paljon, ja kehittivät samalla erityisesti englannin kielen sanavarastoani. Lisäksi kirjoitusprosessi kehitti minua kirjoittamaan sujuvampaa asiakieltä. Toteutin myös ensimmäistä kertaa tutkimuskyselyn ja tilastollisen analyysin, jonka ansiosta opin käyttämään Webropol-ohjelmaa, IBM SPSS Statistics-ohjelmaa ja kehitin Microsoft Excel taitojani entisestään.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi opetti itsenäistä työskentelyä ja asiantuntijamaista ajattelua. Lisäksi opinnäytetyö kehitti merkittävästi ongelmanratkaisu- sekä projektityöskentelytaitojani. Opinnäytetyö oli samalla tutkimusmatka omaan taloudelliseen hyvinvointiini ja kiinnostus aiheeseen vain kasvoi tutkimusta tehdessä. Opinnäytetyö myös antoi suuntaa sille, mitä haluaisin tulevaisuudessa lähteä opiskelemaan, sekä millainen työura minua voisi kiinnostaa. Ajankohtaisuus ja merkityksellisyys olivat minulle tärkeitä asioita, ja mielestäni opinnäytetyö on onnistunut näissä erinomaisesti. Ennen kaikkea minulle oli tärkeää tuntea olevani onnistunut kokonaisuudessaan tässä projektissa ja olla ylpeä valmiista opinnäytetyöstäni. Tämän henkilökohtaisen tavoitteeni olen saavuttanut.

Lähteet

Autio, J., Autio, M., Kylkilahti, E. & Pantzar, M. 2018. Näkökulmia yhteiskunnan muutokseen: Juhlakirja professori Visa Heinosen 60-vuotispäiväksi. Kulutus ja talous nro 70. Taloustieteen osasto ja Kuluttajatutkimuskeskus, Helsingin yliopisto. Helsinki. Luettavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/297680/Autio_ym_2018_Kulutus_ja_talous_verkkoversio_FINAL.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 7.2.2023.

Euro & talous 16.12.2022. Suomen talouden ennuste: Suomen talous luisuu taantumaan. Luettavissa: https://www.eurojatalous.fi/fi/2022/4/suomen-talous-luisuu-taantumaan/. Luettu: 17.3.2023.

Fiksukuluttaja s.a. Budjetin laatiminen: Näin onnistut varmasti. Fiksukuluttaja. Blogi. Luettavissa: https://fiksukuluttaja.fi/oma-talous/budjetti/. Luettu: 10.2.2023.

Haikola, M. & Puputti, M. 17.11.2020. Käsitys työhyvinvoinnista on syytä päivittää 2020-luvulle. Takuusäätiö. Luettavissa: https://www.takuusaatio.fi/julkaisu/kasitys-tyohyvinvoinnista-on-syyta-paivittaa-2020-luvulle/. Luettu: 10.2.2023.

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. painos. Edita. Helsinki. E-kirja. Luettu: 28.2.2023.

Hiilamo, E-A. & Karismo, A. 15.12.2022. Euroopan keskuspankin pääjohtaja Lagardelta tiukka viesti: Korot nousevat tasaisesti ensi vuonnakin. Yle. Luettavissa: https://yle.fi/a/74-20008723. Luettu: 27.1.2023.

Jyväskylän yliopisto 2015. Menetelmäpolku. Luettavissa: https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku. Luettu: 28.2.2023.

Jyväskylän yliopisto 2021. Tutkimuksen toteuttaminen. Luettavissa: https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen. Luettu: 19.4.2023.

Kabadayi, S. & O'Connor, G. 2019. Exploring Financial Wellbeing. International Journal of Bank Marketing. Vuosikerta 37. 2019:4. Emerald Publishing Limited. E-Kirja. Luettu: 31.1.2023.

Kotiranta, R. s.a. Peda.net. Talouden globalisaatio. Luettavissa: https://peda.net/p/RiikkaKotiranta/ye33/kjgt2/tg. Luettu: 17.3.2023.

Kuluttajaliitto s.a. Taloussuunnitelma. Luettavissa: https://www.kuluttajaliitto.fi/materiaalit/taloussuunnitelma/. Luettu: 10.2.2023.

Lassander, M. 2020. Rahaviisaus. Atena Kustannus Oy. Euroopan unioni. E-kirja. Luettu: 9.2.2023.

Lindholm, T. & Kettunen, J. 2016. Globaali kansantalous. Edita. Helsinki. E-kirja. Luettu: 13.1.2023.

Nortio, J. 14.11.2022. Kallis elämämme – hintojen nousu hirvittää, mutta liika säästäminen ruokkii lamaa. Tekijä. Luettavissa: https://tekijalehti.fi/2022/11/14/kallis-elamamme-hintojen-nousu-hirvittaa-mutta-liika-saastaminen-ruokkii-lamaa/. Luettu: 21.3.2023.

Pantzar, M. & Viita, K. 13.1.2023. Ruuan hinta on noussut ennätysvauhtia, mutta nyt näkyy jo pieni käänne – katso Ylen ruokakoneesta, miten hinnat muuttuivat. Yle. Luettavissa: https://yle.fi/a/74-20012502. Luettu: 17.3.2023.

Pöysti, J. s.a. Hyvinvoinnin kolmas elementti – Taloudellinen hyvinvointi. Rahamedia. Blogi. Luettavissa: https://rahamedia.fi/blogi/hyvinvoinnin-kolmas-elementti-taloudellinen-hyvinvointi. Luettu: 10.2.2023.

Rehn, O. 29.9.2022. Rahapolitiikka kiristyy inflaation vakauttamiseksi tavoitteeseensa – energiakriisin hallinta avainasemassa. Euro & talous. Luettavissa: https://www.eurojatalous.fi/fi/2022/3/rahapolitiikka-kiristyy-inflaation-vakauttamiseksi-tavoitteeseensa-energiakriisin-hallinta-avainasemassa/. Luettu: 13.1.2023.

Savela, O. 4.3.2015. Miltä taloudellisen hyvinvoinnin kehitys näyttää? Tieto & trendi. Tilastokeskus. Luettavissa: https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2015/milta-taloudellisen-hyvinvoinnin-kehitys-nayttaa/**.** Luettu: 7.2.2023.

S-Pankki 3.1.2023. Asuntolainojen korot nousevat – onko syytä huolestua? Luettavissa: https://www.s-pankki.fi/fi/artikkelit/asuntolainojen-korot-nousevat-onko-syyta-huolestua/. Luettu: 7.2.2023.

Suomen Mielenterveys ry. 2023. Talousvaikeudet ovat monille arkea. Luettavissa: https://mieli.fi/vaikea-elamantilanne/talousvaikeudet-ovat-monille-arkea/. Luettu: 26.1.2023.

Suomen Pankki 6.2.2023. Euroopan keskuspankin ohjauskorko ja 12 kuukauden euribor. Luettavissa: https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/korot/kuviot/korot_kuviot/euribor_ekpohj_kk_chrt_fi/. Luettu: 6.2.2023.

Suomen Pankki s.a. Hintavakaus. Luettavissa: https://www.suomenpankki.fi/fi/rahapolitiikka/hintavakaus/. Luettu: 26.1.2023.

The Hongkong and Shanghai Banking Corporation Limited s.a. Habits for financial wellbeing. Luettavissa: https://www.hsbc.com.hk/financial-wellbeing/habits-for-financial-wellbeing/. Luettu: 13.1.2023.

Tilastokeskus 2023a. Inflaatio 9,1 % joulukuussa 2022. Luettavissa: https://www.stat.fi/julkaisu/cl8bkshgb6g8z0bw0h415hbnu. Luettu: 26.1.2023.

Tilastokeskus 2023b. 11xd – Kuluttajahintaindeksi (2015=100), kuukausitiedot, 2015M01 – 2023M02. Luettavissa: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__khi/statfin_khi_pxt_11xb.px/chart/chartViewLine/ Luettu: 11.4.2023.

Tilastokeskus 2023c. 122p – Kuluttajahintaindeksin vuosimuutos, kuukausitiedot, 1980M01-2023M01. Luettavissa: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__khi/statfin_khi_pxt_122p.px/chart/chartViewLine/. Luettu: 13.3.2023.

Tilastokeskus 2023d. Kuluttajien luottamus. Luettavissa: https://www.stat.fi/tilasto/kbar. Luettu: 17.3.2023.

Tilastokeskus 2023e. Kuluttajien luottamusindikaattori. Luettavissa: https://www.stat.fi/tilasto/kbar#cubes. Luettu: 24.3.2023.

Tilastokeskus 2023f. Polttonesteiden keskihintoja. Hinnat ja kulutus. Luettavissa: https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_hinnat.html#polttonesteiden-keskihintoja. Luettu: 21.3.2023.

Tilastokeskus 2023g. Sähkön keskimääräinen kuluttajahinta nousi uuteen ennätykseen vuoden 2022 viimeisellä neljänneksellä. Luettavissa: https://www.stat.fi/julkaisu/cl8lal5p5lsmd0cw1981ta2nc. Luettu: 21.3.2023.

Tilastokeskus s.a. Kuluttajahintaindeksi kuvaus. Luettavissa: https://www.stat.fi/til/khi/meta.html. Luettu: 9.3.2023.

Vilkka, H. 2021. Tutki ja kehitä. PS-kustannus. Jyväskylä. E-kirja. Luettu: 30.3.2023.

World Health Organization s.a. Promoting well-being. Luettavissa: https://www.who.int/activities/promoting-well-being. Luettu: 13.1.2023.

Liitteet

Liite 1. Tutkimuskyselyn saatekirje

Moi kaikki! 👋

Tervetuloa vastaamaan opinnäytetyöni tutkimuskyselyyn.

Tutkimuskyselyn tavoitteena on selvittää, miten elinkustannusten nousu on vaikuttanut työssäkäyvien suomalaisten taloudelliseen hyvinvointiin. Tutkimuksessa verrataan vastaajien nykyistä taloudellista tilannetta heidän taloudelliseen tilanteeseensa ennen elinkustannusten nousua vuosina 2022–2023. 📊

Tutkimuskysely on luottamuksellinen, eikä vastauksista voi päätellä vastaajan henkilöllisyyttä. Taustatietoja tiedustellaan vastausten tilastollista käsittelyä varten ja vastauksia käytetään vain opinnäytetyöhöni liittyen.

🕐 Vastaamisessa kestää noin 5–10 minuuttia.

Kyselyyn pääsee tästä linkistä: **https://lnkd.in/gBwn_nh5**

🗓️ Vastausaikaa on 12.3.2023 asti.

Kiitos jo etukäteen kyselyyn vastaaville!

Liite 2. Kyselylomake

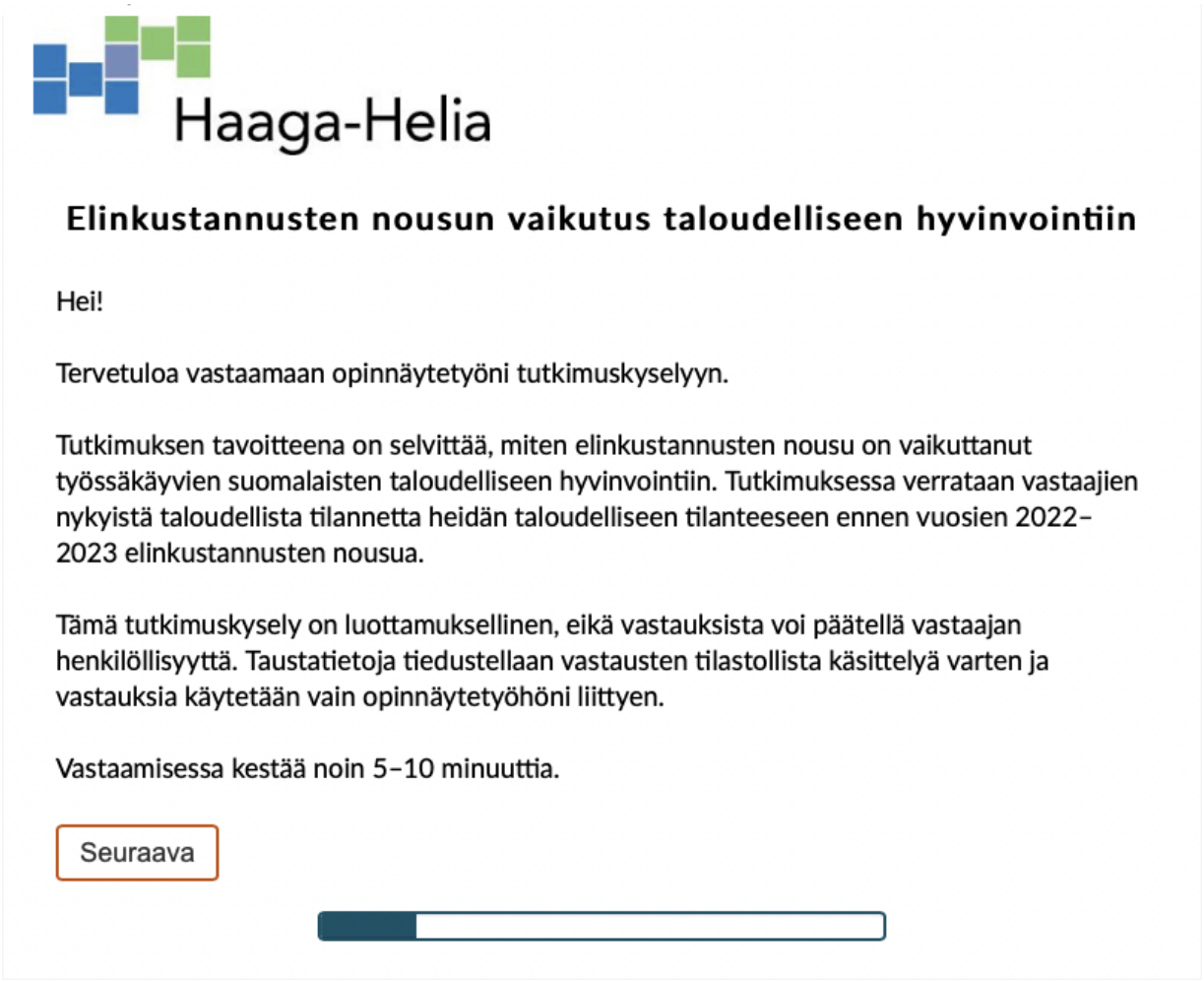

Haaga-Helia

Elinkustannusten nousun vaikutus taloudelliseen hyvinvointiin

Hei!

Tervetuloa vastaamaan opinnäytetyöni tutkimuskyselyyn.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten elinkustannusten nousu on vaikuttanut työssäkäyvien suomalaisten taloudelliseen hyvinvointiin. Tutkimuksessa verrataan vastaajien nykyistä taloudellista tilannetta heidän taloudelliseen tilanteeseen ennen vuosien 2022–2023 elinkustannusten nousua.

Tämä tutkimuskysely on luottamuksellinen, eikä vastauksista voi päätellä vastaajan henkilöllisyyttä. Taustatietoja tiedustellaan vastausten tilastollista käsittelyä varten ja vastauksia käytetään vain opinnäytetyöhöni liittyen.

Vastaamisessa kestää noin 5–10 minuuttia.

Seuraava

Elinkustannusten nousun vaikutus taloudelliseen hyvinvointiin

Taustakysymykset

1. Ikä

[ ] vuotta

2. Sukupuoli

- ◯ Nainen
- ◯ Mies
- ◯ Muu
- ◯ En halua vastata

3. Asuinalue

Valitse

4. Samassa taloudessa asuvien lukumäärä

Samassa taloudessa asuvien alle 18-vuotiaiden lukumäärä	
Samassa taloudessa asuvien yli 18-vuotiaiden lukumäärä	

5. Toimiasema

- ◯ Johtotehtävät
- ◯ Asiantuntijatehtävät
- ◯ Toimihenkilö
- ◯ Yrittäjä
- ◯ Muu, mikä?

6. Arvio vuoden bruttotuloista

- ◯ alle 20 000 €
- ◯ 20 000 € – 34 999 €
- ◯ 35 000 € – 49 999 €
- ◯ 50 000 € – 64 999 €
- ◯ 65 000 € – 79 999 €
- ◯ yli 80 000 €

Edellinen Seuraava

Elinkustannusten nousun vaikutus taloudelliseen hyvinvointiin

Henkilökohtaisen talouden hallinta

7. Arvioi seuraavia henkilökohtaisen talouden hallinnan väittämiä

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Koen tuntevani oman talouteni	○	○	○	○	○
Olen itsevarma talouden hallinnan taidoistani	○	○	○	○	○
Olen selvillä tämänhetkisistä talouden haasteista	○	○	○	○	○
Olen käyttänyt aikaa miettiäkseni omia taloudellisia tavoitteitani ja unelmiani	○	○	○	○	○
Olen käyttänyt aikaa miettiäkseni omia kulutustapojani	○	○	○	○	○
Olen kiinnostunut taloudellisesta hyvinvoinnistani	○	○	○	○	○

8. Kuinka hyvin olet ollut varautunut yllättäviin taloudellisiin menoihin?

- ○ En ollenkaan
- ○ Vähemmän kuin yhden kuukausipalkan verran
- ○ Yhden kuukausipalkan verran
- ○ 2-4 kuukausipalkan verran
- ○ 4-6 kuukausipalkan verran
- ○ Yli 6 kuukausipalkan verran

Edellinen Seuraava

Elinkustannusten nousun vaikutus taloudelliseen hyvinvointiin

Taloudellinen tilanne ennen elinkustannusten nousua

Seuraavat kysymykset ja väittämät koskevat aikaa ennen vuosien 2022–2023 elinkustannusten nousua.

Vastatessasi muistele taloudellista tilannettasi ja kulutustasi ennen elinkustannusten nousua.

9. Yleinen tyytyväisyyteni taloudellisesta tilanteestani ennen elinkustannusten nousua

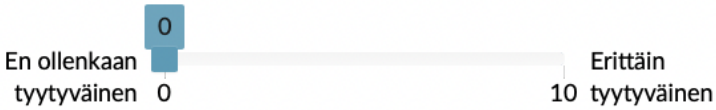

10. Koin stressiä taloudellisesta tilanteestani

- ◯ En koskaan
- ◯ Harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- ◯ Kerran kuukaudessa
- ◯ Kerran viikossa
- ◯ Päivittäin tai lähes päivittäin

11. Jos, niin mikä taloudellisessa tilanteessasi sinua huolestutti eniten?

12. Tuloni riittivät ylläpitämään haluamaani elintasoa

- ◯ Huonosti
- ◯ Melko huonosti
- ◯ Juuri ja juuri
- ◯ Melko hyvin
- ◯ Hyvin

Edellinen | Seuraava

Elinkustannusten nousun vaikutus taloudelliseen hyvinvointiin

Taloudellinen tilanne tällä hetkellä

Seuraavat kysymykset ja väittämät koskevat nykyhetkeä.

Vastauksissasi mieti tämänhetkistä taloudellista tilannettasi ja kulutustasi.

13. Yleinen tyytyväisyyteni taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä

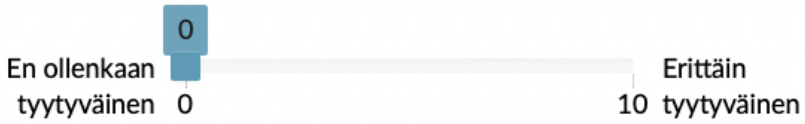

14. Koen stressiä taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä

- ◯ En koskaan
- ◯ Harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- ◯ Kerran kuukaudessa
- ◯ Kerran viikossa
- ◯ Päivittäin tai lähes päivittäin

15. Jos, niin mikä taloudellisessa tilanteessasi sinua huolestuttaa eniten tällä hetkellä?

16. Tuloni riittävät ylläpitämään haluamaani elintasoa tällä hetkellä

- ◯ Huonosti
- ◯ Melko huonosti
- ◯ Juuri ja juuri
- ◯ Melko hyvin
- ◯ Hyvin

17. Arvioi seuraavia taloudellisen stressin väittämiä

	Täysin eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Elinkustannusten nousu on vaikuttanut negatiivisesti ihmissuhteisiini	○	○	○	○	○
Elinkustannusten nousu on vaikuttanut negatiivisesti työntekooni ja sen tuotteliaisuuteen	○	○	○	○	○
Elinkustannusten nousu on vaikuttanut negatiivisesti fyysiseen terveyteeni	○	○	○	○	○
Elinkustannusten nousun takia en pysty kuluttamaan niin ekologisesti ja kestävästi kuin haluaisin	○	○	○	○	○
Maailmantalouden epävarma tilanne on heikentänyt sitä, kuinka näen oman talouteni tulevaisuuden	○	○	○	○	○
Elinkustannusten nousu on heikentänyt yleistä tyytyväisyyttäni elämästä	○	○	○	○	○

18. Oletko saanut lähiaikoina joltain seuraavista tietoa taloudellisesta hyvinvoinnista ja talouden hallinnasta liittyen elinkustannusten nousuun? (voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon)

- ☐ Vanhemmilta
- ☐ Pankista
- ☐ Työnantajalta
- ☐ Ystäviltä
- ☐ Sosiaalisesta mediasta
- ☐ Internetistä
- ☐ Muu, mikä ☐
- ☐ En mistään

19. Oletko vähentänyt kulutustasi seuraavissa asioissa elinkustannusten nousun takia?

	En	Kyllä
Energian kulutus	○	○
Ajoneuvon käyttö	○	○
Ruokaostokset	○	○
Terveydenhoito	○	○
Ravintolat	○	○
Harrastukset	○	○
Ulkomaan matkat	○	○
Vaateostokset	○	○
Vapaa-ajanvietto (kulttuuri, viihde)	○	○
Muu, mikä?	○	○

20. Oletko tehnyt seuraavia asioita elinkustannusten nousun takia/tulet tekemään varmuudella lähiaikoina?

	En	Kyllä
Lisälainan hakeminen	○	○
Lyhennysvapaan tai maksuvapaan anominen	○	○
Laskujen maksamisen lykkääminen	○	○
Kulutusluoton ottaminen	○	○
Pikavipin ottaminen	○	○
Luottokorttivelan kasvattaminen	○	○
Omien säästöjen käyttäminen	○	○
Rahan lainaaminen läheisiltä	○	○
Isojen ostosten (kuten auto tai asunto) lykkääminen	○	○
Sijoittaminen	○	○
Sijoitusten myyminen	○	○
Muu, mitä?	○	○

Edellinen Seuraava

Elinkustannusten nousun vaikutus taloudelliseen hyvinvointiin

21. Lopuksi sana on vapaa.

Mitä muita ajatuksia elinkustannusten nousu on herättänyt sinussa ja miten se on vaikuttanut taloudelliseen hyvinvointiisi?

Edellinen Lähetä

Liite 3. Vastaukset avoimeen kysymykseen 11

Jos, niin mikä taloudellisessa tilanteessasi sinua huolestutti eniten?

Vastaajien määrä: 44

Vastaukset
Rahojen riittäminen,varsinkin jos jotain yllättävää tapahtui,mm.eläinlääkärikustannukset,hajonnut kodinkone...
Ettei rahani riitä mihinkään semmoiseen mitä haluaisi tehdä tai ostaa
Vastuu useamman talouden tukemisesta
Yllättävät menot
Tuhlailin liian huolettomasti rahaa turhuuksiin.
Kokonaisansio vs. tarvittava työmäärä verrattuna palkkatöistä saamaani merkittävästi helpompaan (ja vähemmän motivoivaan) ansioon. Riittävä kyky sijoittaa markkinahäiriöissä ja taantumissa.
Aikaisempi työ ja sen huonompi palkka.
Rahat tuntuu vain hupenevan kuukaudesta toiseen.
Opiskelijana tulojen määrä on suhteellisen pientä, jos ei ole mahdollisuutta tehdä töitä sivussa. Yleinen pärjääminen. Vuokrat ovat esimerkiksi korkeita jo Itä-Suomessakin.
Se ettei esim. elämän pieneen ekstraan ollut oikein varaa esim. kampaajakäynnit tai kasvohoito.
Jos yllättävät menot sotkivat säästösuunnitelmaa.
Työsuhteiden määräaikaisuus ja melko matalat palkat
Mahdollisten yllättävien menojen ilmaantuminen, koska ympäristö on epävakaa
Riittävätkö rahat ruokaan

Vastaukset
Miten saan opintojen ohella rahoitettua kaiken tärkeän ja miten rahoitan kaiken ylimääräisen esim. Huvinpidon.
Varojen riitävyys
Jos jotain sattuisi ja tulotasoni tippuisi.
olin opiskelija ennen elinkustannusten nousua, nykyään työelämässä.
Äkilliset menot, oma palkkakehitys ei mennyt toivotulla tavalla eteenpäin
Kaksi pankkitiliä ja niiden hallitseminen.
Yrittäjäaikanani jouduin nostamaan kulutusluoton sekä luottokorttivelka kasvoi, sillä asiakas maksoi laskut myöhässä. Tämä vaikutti talouteeni pitkään.
Hintojen nousu? Mailmaan epävaakkatilanne
yllättävät menot esim. terveyteen, autoon yms liittyvät
Palkkakehityksen pysähtyminen.
Yleisesti rahojen riittävyys
Yllättävät menet, joihin en oikeastaan voinut itse vaikuttaa.
Käytettävissä olevien tulojen määrä ja ostovoima. Miten järjestää asumisen kulut ja lasten kulut ja harrastukset.
Säästöön pitäisi saada enemmän. Jos tulee yllättäviä menoja, joihin ei raha riitä eikä ole enää turvaverkkoa.
Kuukausitulojen määrä /alhainen palkka (sittemmin olen vaihtanut työtä ja palkkaus parantunut)
Liiallinen rahan käyttö

Vastaukset
Suuret laskut
Onko varaa yllättäviin menoihin esim. rikkoutuneet laitteet yms.
Eniten minua huolestutti/huolestuttaa, miten sovitan yhteen opiskelun ja työssäkäymisen.
Saanko säästettyä riittävästi.
Rahojen vähyys
Opintolainan varassa eläminen. Pelkällä työnteolla en itseäni kyennyt elättämään, joten huoli siitä, miten tulen pärjäämään tulevaisuudessa ilman opiskelusta johtuvia tukia.
Ruan hinnan nousu, joka ei tunnu loppuvan
Yllättävät isot kulut, esim Kelan takaisinperintä. Myös bensan ja sähkön hinnan nousu huolestutti aluksi.
Koronan tuomat taloudelliset vaikeudet esim työttömyys ja yhteiskunnan hitaus saada pyörät pyörimään jotta tavallinen työntekijä sai maksettua jokapäiväiset menot eli lasten hyvinvointi.
Osa-aikatyö ja vaihtelevat tulot
Tulojen määrä oli tosi pieni, siihen vaikutti että olin ennen 2022 todella vähän töissä.
Menoja enemmän kuin tuloja
Rahan puute siitä riippumatta onko rahaa sivussa
Menojen määrä

Liite 4. Vastaukset avoimeen kysymykseen 15

Jos, niin mikä taloudellisessa tilanteessasi sinua huolestuttaa eniten tällä hetkellä?

Vastaajien määrä: 46

Vastaukset
Työnantaja yrityksen heikko menestyminen, joka vaikeuttaisi työuraani ja ansaintaani.
Samat kuin edellä,sekä uusien hankintojen tekeminen mm.vaatteet,kengät,kosmetiikka.Autoon liittyvät kustannukset.
Ettei rahat riitä mihinkään ylimääräiseen
Muiden talouksien tukeminen (perhe).
Elinkustannukset nousee mutta palkka ei
Kustannusten ja kulujen nousu, korkojen nousu, yllättävät menot
Korkojen nousu ja isot lainat huolestuttaa
Asuntolainan korot pomppasivat reilusti, joten joutui järjestelemään asioita uudelleen.
Inflaatio nostanut elinkustannuksia niin paljon, että joudun yrittäjänä nostamaan palkkaa enemmän kuin on verotehokasta vallitsevassa järjestelmässä. Aiemmin palkka kattoi perheen kaikki kiinteät kulut, nyt jää noin 20% vajaaksi.
Omalla kohdallani työtilanne muuttui yt-neuvotteluiden myötä niin, että palkkani pienentyi. Tämä yhdistettynä kohonneisiin kustannuksiin on muuttanut ostokäyttäytymistäni ja kulutustottumiksiani.
Lainan koron nousu, elintarvikkeiden hintojen nousu ja yl elinkustannusten nousu.
Tällä hetkellä säästöt ovat huvenneet ja pitäisi yrittää säästää joka kuukausi.
Vuokran nousu, sähkön hinnan nousu, ruoka… Aika lailla kaikki, mikä on noussut kevään aikana.
En saa säästöön tai sijoitukseen rahaa.

Vastaukset
Säästäminen alkaa olemaan hankalaa kun tulot kuluvat jokapaiväiseen elämään.
Omistuasunnon hankkiminen ja siihen liittyvät kulut, kuten lainan korot ja taloyhtiövelka
Äkilliset menot, joskin taloudellinen tilanne on pysynyt samana
Samoin miten opintojen ohella rahoitan elämääni, työntekoa piti lisätä nyt verrattuna viime vuosiin.
Rahojen riittävyys pakollisiin menoihin ja eri tekemisten kova priorisointi, mistä joudun tinkimään esim hammaslääkärikäynnit, silmälasien uusinta jne
Hintojen nousu. Tarvitsen autoa harrastuksiini, mutta polttoainekustannukset kasvaneet valtavasti. Myös sosiaalisia tapahtumia joutunut karsimaan, sillä ei ole varaa ”käydä ulkona” yhtä usein.
Korkojen nousut. Volatiliteetti pörssissä.
korkotason nousu, koska on lainaa
Lähinnä kannan huolta työnantajan taloudellisesta tilanteesta. Vaikka itsellä on nyt kaikki hyvin, niin työnantajan tulevaisuudennäkymät ovat nyt epävarmemmat kuin aiemmin.
Palkkatulojen laskeminen opintovapaan vuoksi.
Yleisesti rahojen riittäminen ja hintojen nousu
Korkojen, sähkön, elinkustannusten nousu
Elinkustannusten nousu: ruoka, polttoaineet, sähkö, lainakorot
Se miten vähän palkasta jää käteen. Asuntolainan korkojen nousu on karmaisevaa. Asunnon myynti ei kulje, uutta ei uskalla ostaa. Samaa oravanpyörää hautaan asti. Ei mitään toivoa taloudelliseen riippumattomuuteen vaikka tulot yli 100 000 € per vuosi.
Rahan riittävyys, jos tulee isompia yllättäviä menoja.

Vastaukset
Jatkuva kustannusten nousu, että palkka kehityksen tuomat edut eivät sittenkään pysy perässä ja palaan takaisin aiempaan tilanteeseen
Kuinka paljon rahaa menee erityisesti ruokaan
Miten käyttää rahaa viisaasti
En pysty ostamaan sellaista ruokaa, mitä haluaisin.
Eniten minua huolestuttaa opintolainan korko ja tuotteiden hintojen nousu, esim. ruoan.
Olen jäänyt syksyllä vanhempainvapaalle ja tuloni määräytyvät ajalta ennen tätä roimaa inflaatiota. Pitäisi saada säästöön, jotta voin jäädä vielä hoitovapaalle hetkeksi, koska huolestuttaa varhaiskasvatuksen kriisi enkä haluaisi siksi laittaa alle 1 vuotiasta päiväkotiin ja ylläpitää normaalia kahden keskituloisen talouttamme.
Tottumus tietynlaiseen elintasoon, ja elinkustannusten noustessa mutta palkan pysyessä samana, elintasoa on vaikeaa tai lähes mahdotonta pitää yhtä korkealla. Elintasoa on laskettava reilusti alaspäin, jotta edes vuokra, laskut ja ruoka on mahdollista maksaa, puhumattakaan mistään "ylimääräisestä".
Säästöjen kuluminen normaaliin elämään
Kelan iso takaisinperintä huhtikuussa vie suurimman osan säästöistäni. Bensan hinta huolestuttaa myös joskus aika ajoin
Milloin hinnat nousevat niin pilviin ettei palkka riitä elämiseen normaalisti.
Rahojen riittäminen välttämättömyyksiin: vuokra, eläminen, laskut jne.
Edelleen osa-aikatyö sekä yleinen hintojen nousu
etten ole varautunut yllättäviin menoihin
Menoja enemmän kuin tuloja

Vastaukset
Korkeat elinkustannukset
Opiskelijana palkkatulojen tasapainottaminen arkeen
Lähentyvä vanhempainvapaa, nouseva asuntolainan korko

Liite 5. Vastaukset avoimeen kysymykseen 21

Mitä muita ajatuksia elinkustannusten nousu on herättänyt sinussa ja miten se on vaikuttanut taloudelliseen hyvinvointiisi?

Vastaajien määrä: 34

Vastaukset
Suomalaisten yritysten kilpailukyky ja hyvinvointi on suurin huolenaiheeni. Yritys, jossa työskentelen ei välttämättä selviä palkkojen nostamisesta elinkustannusten nousun mukana.
-Ei pysty tekemään pitkän tähtäimen suunnitelmia. -Miettinyt parempi palkkaisen työn hakemista,vaikka pidänkin nykyisestä työstäni. -Tulevaisuus -> asumis-ratkaisut (omakotitalosta esim.kerrostaloon).
Minuun ja perheeseeni eivät tutkittavat asiat ole vaikuttaneet.
Yleistä pientä ahdistusta asian suhteen, pitkälti saloja tuotteita tulee ostettua, mutta tämä aiheuttaa tavallista enemmän ahdistusta.
Elinkustannusten nousu vaikuttaa kuluttamiseen ja viihdepalveluiden käyttöön. Aiheuttaa ylimääräistä pohtimista ja huolta.
Olen onnekkaassa asemassa, elinkustannusten nousu näkyy lähinnä siinä että säästöön tai sijoituksiin jää vähemmän rahaa kuin muuten jäisi. Saamani työtehtävien muutoksesta johtuva palkankorotus kuitenkin paikkaa elinkustannusten nousua. Kuitenkin olen huomannut että "turhia" ostoksia harkitsee tarkemmin ja esim. energiaa säästämme sen riittävyyden, emme hinnan takia.
Tuntuu hölmöltä valittaa, koska on hyvätuloinen. Jos kuitenkin peilaa omaa tilannetta, niin aikaisemmin onnistuin samaan aikaan lyhentämään asunto-/autolainaa ja laittamaan rahaa myös sijoituksiin, niin nyt on joutunut luopumaan hetkellisesti sijoittamisesta. Elämä oli siis aiemmin huoletonta ja rahaa riitti myös matkusteluun ja harrastamiseen.

Vastaukset
Tuli ostettua myös uusi asunto ja nykyinen on vielä myymättä, niin se luo nykyisessä tilanteessa lisästressiä. Tilanteesta kuitenkin selviää, koska se on hetkellistä, mutta nyt on joutunut kiristämään ankarasti vyötä, jotta ei joutuisi liikaa polttamaan säästöjä. Suurin ongelma syntyi korkojen äkillisestä noususta. Nousu itsessään ei yllättänyt vaan sen nopeus. Samalla kannan huolta yleisesti kuinka kotitaloudet pärjäävät tässä tilanteessa. Hyvin toimeentulevienkin turvallisuudentunnetta on nyt horjutettu ja horjutetaan vielä lisää.
Ruokaostoksilla tekee enemmän hintavertailua. Kalliit vihannekset jää ostamatta.
Inflaatio ei toistaiseksi ole vaikuttanut mitenkään. Arvelen kuitenkin, että inflaatiota ei saada helposti taittumaan, vaan hinnat jatkavat toistaiseksi kohoamista kuukaudesta toiseen. Tämän myötä aion nostaa tulotasoani joko nykyisen työnantajani leivissä (palkankorotus) tai vaihtamalla kilpailijalle.
Eniten huolestuttaa omien läheisten ja vähempi tuloisten pärjääminen sähkö-sekä elinkustannuksien hurjan nousun vuoksi.
Onhan se ahdistavaa omalla tavallansa… Vaikka käytännössä pärjää ihan ok, ei voi olla ajattelematta, että mitä käy, jos vuokra nousee monia kymppejä taas. Kaikki vaihtoehdot käytännössä tuovat kuluja nykyään. Koen kuitenkin, että omat elämäntavat ovat sen verran säästeliäät (+tarvittaessa saan apua vanhemmilta), että henkinen hyvinvointi säilyy. Mutta tottakai opiskelijana stressaa, sillä tuet nousee todella vähän ja jo ennen Ukrainan tilannetta ei opiskelijana ole ollut taloudellisesti kovinkaan helppoa. Myös opintolainojen korkojen nousu mietityttää, että mitähän tulee makseltavaksi, sitten kun valmistuu.

Vastaukset
Elinkustannusten nousu ei ole nostanut juurikaan elämisen kuluja ruokakustannuksia lukuun ottamatta, sillä asun vuokralla ja kuljen julkisilla, eikä opintolainaakaan ole juuri nimeksikään. Samaan aikaan olen myös päässyt siirtymään vaativampiin ja siten parempipalkkaisiin töihin. Lähitulevaisuudessa omistusasunnon hankkiminen ja siihen lainan ottaminen on kuitenkin ajankohtaista, joten korkotilanne tulee vaikuttamaan enemmän omaan taloudelliseen tilanteeseen. Oman koulutustaustan (taloustiede) myötä on kuitenkin helppo seurata ja ymmärtää talouden kehitystä, eikä korkojen tai inflaation nousu aiheuta paniikkia.
Luulen että opiskelijana se on vaikuttanut eniten ruokiin ja muihin päivittäistavaraostoksiini. Kaikki muu kuten sähkölaskuni ja matkalippu on alennettua opiskelijalle joten ne eivät ole tuntuneet niin vahvasti.
oma tilanteeni ollut erikoisempi, elinkustannukset kun ovat alkaneet nousemaan, ovat tulonikin nousseet huomattavasti opiskeluajoista. Tämän takia elinkustannusten nousu ei ole näkynyt arjessani mitenkään.
En koe, että elinkustannukset ovat välttämättä nousseet, sillä yleinen inflaatio on myös noussut. Inflaatio syö mm lainapääomaa, vaikka korkokustannukset nousevatkin.
Elinkustannusten nousu näkyy pankkitilillä suurempana menoeränä. Taloudellinen hyvinvointi kärsii, kun menot ovat suuremmat kuin tulot. Tämä johtaa taloudelliseen säästäväisyyteen.
I am now looking for a second job, more for the professional developement but also because i want to secure more income to save money or keep the current level despite of the increase of prices and other issues
On haastavaa kun asumiskustannukset (asuntolainan korot ja vastikkeet) ovat nousseet n. 1000 €/kk. Tämän lisäksi kaikki hinnat ovat nousseet. Puolitoista vuotta sitten jäi 500-1000€ säästöön joka kk, tällä hetkellä menee +-0, vaikka olen säästäväinen.

Vastaukset
Epävarmuuden lisääntyminen jossain määrin. Ennustettavuuden heikentyminen.
Harmittaa etenkin sen vuoksi mitä annan lapsilleni. Pystyn auttamaan heitä vähemmän.
Olen aina ollut tarkka taloudestani, mistä on nyt hyötyä. Epävarma maailmantilanne ja kustannusten nousu on saanut minut kuitenkin yhä enemmän varautumaan tulevaan ja esimerkiksi siihen, että työpaikka ei ole itsestäänselvyys. Olen myös kokenut entistä tarpeellisemmaksi lahjoittaa kotimaan hyväntekeväisyyteen, esimerkiksi vähävaraisten joulukeräyksiin, koska oma tilanteeni sen sallii. Mietin myös entistä enemmän, miten kohdentaisin omat ostokseni niin että ne tukisivat kotimaista työllisyyttä ja sitä kautta hyvinvointia. Ehkä voisi sanoa että kustannusten nousu on jopa aiheuttanut pientä syyllisyyttä siitä, että oma tilanne on niin hyvä.
Olen muuttanut elämäntapojani vähemmän kuluttavaan suuntaan ja lisännyt elämänlaatuani vähemmän aineellisin tavoin.
En olisi koskaan kuvitellut tällaista tilannetta. Vaikka pärjään, ahdistaa.
Suomen verotus on liian kireä. Tasavero olisi tasapuolinen kaikille. Progressiivinen verotus tappaa motivaation, miksi tehdä paljon töitä ja kantaa vastuuta, kun saa saman palkan käteen kuin helpommalla pääsevät alaiset? Minä saan vajaa puolet bruttotuloistani itselleni, loput menevät muille. Elätän siis oman perheeni lisäksi myös muita perheitä. Olen usein miettinyt ulkomaille muuttoa, koska ei tässä ole mitään järkeä uhrata oma elämä ja terveys siihen, että pitää Suomea pystyssä saamatta siitä itse juuri mitään muuta kuin nipin napin toimeentulon. "Suurituloisia" aina rokotetaan.
Eläkkeelle jääminen on lähiaikoina ajankohtainen, niin miten tulotaso laskee ja miten selviytyy menoista. Mitä jää jäljelle laskujen maksamisen jälkeen?
Joutuu paljon enemmän pistää ajatusta siihen mitä ostelee minkä verran ja miten pystyis saamaan joka kuukausi aina edes jonkun verran säästöön. Säästöt (tai niiden puute) on tuonut paljon enemmän stressiä viime aikoina.

Vastaukset
Pelottaa jatkuva kustannusten nousu. Pistää myös miettimään, kuinka paljon ne voivat vielä nousta. Tulevaisuuden raha tilanne mietityttää viikottain.
Elinkustannusten nousu on luonut minulle huomattavasti lisää stressiä normaali arkeeni, jonka johdosta olen tehnyt enemmän töitä, joka on heikentänyt liikkumistani ja sosiaalista elämääni, sekä yleistä jaksamistasoani.
Minua huolestuttaa lapsiperheet, joilla on asuntolainat.Ruan hinta ja korot nousee.Kohta he joutuvat myymään asintonsa ja sijoittajat juhlii...
Elinkustannusten nousu on saanut minut ostamaan vähemmän terveelliseksi kokemiani tuotteita, sillä saan suuremman määrän epäterveellisempää ruokaa samalla hinnalla. Eli käytännössä esimerkiksi marjojen, pähkinöiden tms. syönti on vähentynyt. Jotkut asiat, joista elinkustannusten nousun takia on joutunut luopumaan / vähentämään, ovat ehkä olleet posiitivisia niin taloudelliselle kuin muullekin hyvinvoinnille, esim. autoilu, alkoholinkäyttö tms.
Tilanteeni on loppu peleissä aika sama. En käytä rahaa vaatteisiin, ulkomaanmatkoihin enkä ravintoloihin, joten niissä en hinnannousuun ole kiinnittänyt huomiota. Rahaa jää melkein saman verran säästöön kuin ennenkin jos ei tee mitään spessua. Ruoan hinnannousun vuoksi on pitänyt enemmän tehdä meal-preppausta eikä voi turvautua eineksiin niin usein kun ovat niin kalliita. Kesäsin pyöräilen töihin jottai bensarahaa säästyy. Koen taloudellisen hyvinvointini olevan erittäin hyvä.
Hinnan nousu näkyy minun elämässä vain ruan hinnan nousussa ja tietenkin käyttötavaroissa. En omista autoa eikä minulla ole asuntolainaa. Vuokrakaan ei ole noussut(eikä näillä näkymin nouse).
Huolestuttavaa, että epävakaassa taloustilanteessa halutaan yhä edelleen opiskelijoiden velkaantumista esim. Kelan tulorajat

Vastaukset
Vaihtoehtoina burnoutin partaalla raataminen tai tukien varassa eläminen. Näistä ensimmäinen on itselle välttämätön, jos haluaa arjen keskellä edes jotain nautintoa = ylläpitää omaa elintasoa = olla karsimatta esimerkiksi tietyistä elintarvikkeista.
Elinkustannusten nousu ei ole vaikuttanut elämääni mitenkään.

Liite 6. Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin: Varautuminen yllättäviin taloudellisiin menoihin ja yleinen tyytyväisyys taloudellisesta tilanteesta tällä hetkellä välinen riippuvuus

Correlations

			Kuinka hyvin olet ollut varautunut yllättäviin taloudellisiin menoihin?	Yleinen tyytyväisyyteni taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä
Spearman's rho	Kuinka hyvin olet ollut varautunut yllättäviin taloudellisiin menoihin?	Correlation Coefficient	1.000	.466**
		Sig. (2-tailed)	.	<.001
		N	100	100
	Yleinen tyytyväisyyteni taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä	Correlation Coefficient	.466**	1.000
		Sig. (2-tailed)	<.001	.
		N	100	100

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Liite 7. Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin: Tulojen riittäminen ylläpitämään haluttua elintasoa tällä hetkellä ja itsevarmuus talouden hallinnan taidoista välinen riippuvuus

Correlations

			Tuloni riittävät ylläpitämään haluamaani elintasoa tällä hetkellä	Olen itsevarma talouden hallinnan taidoistani
Spearman's rho	Tuloni riittävät ylläpitämään haluamaani elintasoa tällä hetkellä	Correlation Coefficient	1.000	.437**
		Sig. (2-tailed)	.	<.001
		N	100	100
	Olen itsevarma talouden hallinnan taidoistani	Correlation Coefficient	.437**	1.000
		Sig. (2-tailed)	<.001	.
		N	100	100

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Liite 8. Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin: Yleinen tyytyväisyys taloudellisesta tilanteesta tällä hetkellä ja elinkustannusten nousun takia en pysty kuluttamaan niin ekologisesti ja kestävästi kuin haluaisin välinen riippuvuus

Correlations

			Yleinen tyytyväisyyteni taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä	Elinkustannusten nousun takia en pysty kuluttamaan niin ekologisesti ja kestävästi kuin haluaisin
Spearman's rho	Yleinen tyytyväisyyteni taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä	Correlation Coefficient	1.000	-.362**
		Sig. (2-tailed)	.	<.001
		N	100	100
	Elinkustannusten nousun takia en pysty kuluttamaan niin ekologisesti ja kestävästi kuin haluaisin	Correlation Coefficient	-.362**	1.000
		Sig. (2-tailed)	<.001	.
		N	100	100

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Liite 9. Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin: Tulotaso ja yleinen tyytyväisyys taloudellisesta tilanteesta tällä hetkellä välinen riippuvuus

Correlations

			Arvio vuoden bruttotuloista	Yleinen tyytyväisyyteni taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä
Spearman's rho	Arvio vuoden bruttotuloista	Correlation Coefficient	1.000	.351**
		Sig. (2-tailed)	.	<.001
		N	100	100
	Yleinen tyytyväisyyteni taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä	Correlation Coefficient	.351**	1.000
		Sig. (2-tailed)	<.001	.
		N	100	100

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Liite 10. Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin: Tulotaso ja stressin kokeminen taloudellisesta tilanteesta tällä hetkellä välinen riippuvuus

Correlations

			Arvio vuoden bruttotuloista	Koen stressiä taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä
Spearman's rho	Arvio vuoden bruttotuloista	Correlation Coefficient	1.000	-.352**
		Sig. (2-tailed)	.	<.001
		N	100	100
	Koen stressiä taloudellisesta tilanteestani tällä hetkellä	Correlation Coefficient	-.352**	1.000
		Sig. (2-tailed)	<.001	.
		N	100	100

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Liite 11. Cronbachin alpha testaus kysymyksen 7 väittämiin

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.782	6

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Koen tuntevani oman talouteni	21.38	9.329	.586	.735
Olen itsevarma talouden hallinnan taidoistani	21.68	8.422	.629	.722
Olen selvillä tämänhetkisistä talouden haasteista	21.33	10.466	.374	.783
Olen käyttänyt aikaa miettiäkseni omia taloudellisia tavoitteitani ja unelmiani	21.63	8.013	.665	.711
Olen käyttänyt aikaa miettiäkseni omia kulutustapojani	21.49	10.010	.429	.772
Olen kiinnostunut taloudellisesta hyvinvoinnistani	21.14	10.324	.521	.755

Liite 12. Cronbachin alpha testaus kysymyksen 17 väittämiin

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.821	6

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Elinkustannusten nousu on vaikuttanut negatiivisesti ihmissuhteisiini	14.13	24.256	.590	.793
Elinkustannusten nousu on vaikuttanut negatiivisesti työntekooni ja sen tuotteliaisuuteen	14.05	24.230	.500	.810
Elinkustannusten nousu on vaikuttanut negatiivisesti fyysiseen terveyteeni	14.09	22.527	.655	.777
Elinkustannusten nousun takia en pysty kuluttamaan niin ekologisesti ja kestävästi kuin haluaisin	12.97	22.837	.536	.805
Maailmantalouden epävarma tilanne on heikentänyt sitä, kuinka näen oman talouteni tulevaisuuden	12.73	23.512	.628	.784
Elinkustannusten nousu on heikentänyt yleistä tyytyväisyyttäni elämästä	13.08	21.650	.629	.783